

ACADEMIA ROMÂNĂ

TURBURĂRI REVOLUȚIONARE
IN ȚARA-ROMÂNEASCĂ

INTRE ANII

1840—1843

DE

IOAN C. FILITTI *de Puscariu*

de Istorie

EXTRAS DIN
ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE
Seria II. — Tom. XXXIV.
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE.

BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp., C. SFETEA și LIBRĂRIA NAȚIONALĂ

LEIPZIG

OTTO HARRASSOWITZ.

VIENA

GEROLD & COMP.

1912.

30.850.

Prețul 1 leu.

Analele Societății Academice Române. — Seria I :

Tom. I—XI. — Sesiunile anilor 1867—1878.

Analele Academiei Române. — Seria II:

L. B.

Tom. I—X. — Desbaterile și memoriile Academiei în 1879—1888.

Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1878—1888 . . . . . 2.—

Tom. XI—XX. — Desbaterile și memoriile Academiei în 1888—1898.

Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1888—1898 . . . . . 2.—

Tom. XXI.—Desbaterile Academiei în 1898—9 . . . . . 5.—

» *XXI.—Memoriile Secțiunii Istorice . . . . . 6.—*

» *XXII.—Desbaterile Academiei în 1899—1900 . . . . . 6.—*

» *XXII.—Memoriile Secțiunii Istorice . . . . . 3.—*

» *XXIII.—Desbaterile Academiei în 1900—1901 . . . . . 5.—*

» *XXIII.—Memoriile Secțiunii Istorice . . . . . 4.—*

» *XXIV.—Desbaterile Academiei în 1901—2. . . . . 6.—*

» *XXIV.—Memoriile Secțiunii Istorice . . . . . 3.—*

» *XXV.—Desbaterile Academiei în 1902—3. . . . . 5,50*

» *XXVI.—Desbaterile Academiei în 1903—4. . . . . 5.—*

» *XXVI.—Memoriile Secțiunii Istorice . . . . . 5.—*

» *XXVII.—Desbaterile Academiei în 1904—5 . . . . . 8.—*

» *XXVII.—Memoriile Secțiunii Istorice . . . . . 4.—*

Ștefan cel Mare, Mihaiu Viteazul și Mitropolia Ardealului, de *N. Iorga*. . . . . —,40

Românii din Bosnia și Herțegovina în trecut și în prezent, de

Isidor Ieșan . . . . . —,30

Câteva manuscrise și documente din țară și din străinătate re-

lative la istoria Românilor, de *N. Iorga* . . . . . —,20

Vieța lui Alexandru Vodă Callimachi, Domn al Moldovei, cu prile-

jul descoperirii testamentului său, de *N. Iorga* . . . . . —,20

Indreptări și întregiri la istoria Românilor după acte descoperite

în arhivele săsești. I. Brașovul, de *N. Iorga* . . . . . —,50

Bărbații culti greci și români și profesorii din Academile de Iași și

București din epoca zisă fanariotă (1650—1821), de *C. Erbiceanu*. . . . . —,50

Nichifor dascălul, exarh patriarhal, și legăturile lui cu țările noastre

(1580—1599), de *N. Iorga* . . . . . —,20

Datele cronicelor moldovenești asupra anilor de domnie ai lui Ale-

xandru cel Bun, de *Dimitre Onciul* . . . . . —,30

Contribuțiuni la biografiile unora din cronicarii moldoveni, de

I. Tanoviceanu. (Cu 1 tabelă.) . . . . . —,30

Despre Ungurii și Episcopii catolice din Moldova, de *Radu Rosetti*. . . . . —,80

Vieța și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei, Domn al Țerii-Ro-

mânești (1849—1856). Memoriul I, de *N. Iorga* . . . . . —,30

» *XXVIII.—Desbaterile Academiei în 1905—6. . . . . 5.—*

» *XXVIII.—Memoriile Secțiunii Istorice . . . . . 6.—*

Vieța și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei, Domn al Țerii-Ro-

mânești (1849—1856). Memoriul II, de *N. Iorga* 1,60

Cronica Bohotinului, de *Radu Rosetti* 1,60

Noțiunea valorii în istorie, de *A. D. Xenopol* . . . . . —,30

Din Nichita Acominatos Honiatul, traducere a părților privitoare la

Istoria Asanizilor, cu introducere și index, de *Gheorghe Murnu* 1,20

Note genealogice și biografice despre familiile Buhuș și Rosetti,

foști proprietari ai moșiei Bohotinul, de *Radu Rosetti* . . . . . —,40

Câteva manuscrise și documente din țară și străinătate relative

la istoria Românilor, de *N. Iorga*. . . . . —,30

Cauzalitatea în succesiune, de *A. D. Xenopol* . . . . . —,50

Originile partidului național în România, de *A. D. Xenopol* . . . . . —,20

» *XXIX.—Desbaterile Academiei în 1906—7. . . . . 6.—*

» *XXIX.—Memoriile Secțiunii Istorice . . . . . 8.—*

Cronica Vascanilor (Județul Suceava), de *Radu Rosetti* 1,50

Despre originea și transformările clasei stăpânitoare din Moldova,

de *Radu Rosetti* . . . . . —,70

Un boier oltean la Karlsbad în 1796—1797: călătoria lui Barbu

Știrbei în apus, de *N. Iorga* . . . . . —,20

Congresul pentru Proprietatea literară și artistică, de *A. D.*

Xenopol. . . . . —,20

Câteva fărâme din corespondența lui Alexandru Vodă Ghica, Domn

și Caimacam al Țerii-Românești, de *N. Iorga* . . . . . —,20

Congresul sociologic din Londra și organizarea militară a școalelor

în România, de *A. D. Xenopol* . . . . . —,30

Despre censura în Moldova. I. Inițierea cenzurii de guvernul

provizor rus și funcționarea ei sub acel regim, 1828—1834, de

Radu Rosetti . . . . . —,40

— II. Censura sub Mihaiu Sturdza, 1834—1849, de *Radu Rosetti* 1,50

— III. Censura cărților evreești în Moldova sub domniile regula-

mentare, de *Radu Rosetti*. . . . . —,60

B.C.U. Bucuresti

C111839

TURBURĂRI REVOLUȚIONARE ÎN ȚARA-ROMÂNEASCĂ

INTRE ANII

1840—1843

DE

IOAN C. FILITTI.

*Sedința dela 18 Noemvrie 1911.**Donațiunea Maiorescu*

Dela 1840 la 1843, în Țara-Românească, o serie de încercări revoluționare începe cu complotul *românesc* din toamna anului 1840 și se urmează, trei ani de-a rândul, prin turburările pornite din focarul de străini adunați la Brăila.

Aceste împrejurări merită să fie studiate de aproape, fiindcă sunt înaintemergătoare marelui mișcări dela 1848. Cauzele sunt aceleași. Nemulțumirea provocată de vițiile regimului regulamentar se accentuează tot mai mult cu dezvoltarea crescândă a spiritului public și a conștiinței naționale.

Contemporanii din lumea oficială, — dela cari pornesc izvoarele ce avem la îndemână, — au atribuit adesea evenimentele ce se desfășurau sub ochii lor unor influențe secundare, cari le-au putut doar precipită, cauza lor adevărată fiind aiurea și mai adâncă.

Pătrunzând rostul manifestațiilor de nemulțumire dintre anii 1840 — 1843, înțelegem mai bine din ce înlănțuire de împrejurări istorice au ieșit evenimentele dela 1848.

I

Complotul românesc din toamna anului 1840.

1. Originile complotului.

Amestecul străinilor. — Deschizând obișnuita Obștească Adunare în Decemvrie 1840, Alexandru Vodă Ghica al Țării-Românești spune în mesaj:

C111839

©/953

1956

«Cu cât ne bucurăm însemnând aci numeroasele elementuri și dovezi a fericirii obștești, cu atât mai mult suntem mâhniți văzându-ne siliți să pomenim aici vinovata întreprindere ce a cercat împotriva liniștii obștești un număr de oameni din felul celor ce buna orânduială și regulatele vremi nu-i pot mulțumi.

«Mâhnirea însă, ce am simțit dintr'aceasta, a cercat oarecare ușurință văzând, din cele descoperite până acum, că un asemenea duh n'a putut fi primit obștei Românilor, ci, ca un venin aruncat de niște străini intriganți, n'a putut otrăvi decât un prea puțin număr de oameni proști de socotință, și rău nărăviți. Vinovații sunt prinși și cercetarea lor se urmează. Organica legiuire, prin art. 58, lasă în sarcina puterii Domnului înfrânarea unor asemenea învinovățiri, ce criminaliceasca condică n'a fost prevăzut». Și, cu acest prilej, Vodă exprimă dorința «ca alcătuirea unei legiuri ce ar putea chezașui obștei asigurarea despre un rău de această fire, să ne dea puțința de a ne mai ușurâ despre o așa de grea sarcină». Cereâ «întocmirea unei legiuri destoinice a popri pentru viitorime cugetul răsvrătirii (1)».

La ce turburări făcea aluzie Vodă se vede din următoarea scrisoare pe care, la 5 Noemvrie 1840, o adresase lui Metternich, prin intermediul agentului austriac la București, Timoni (2).

M. Timoni a, sans nul doute, fait part à V. A. de la conspiration qui vient d'être découverte. Je n'ai donc rien à ajouter aux renseignements de détail qu'il a pu vous fournir. V. A. y aura vu qu'il ne s'agissait de rien moins que d'un bouleversement général, dont un assassinat commis sur plusieurs hauts fonctionnaires devait être le signal.

Par ma lettre du 12 Juillet (3) j'ai eu l'honneur de porter à la connaissance de V. A. la part que M. Colquhoun (4) prenait à toutes les trames secrètes qui s'ourdissaient ici. Le complot qui vient d'être déjoué n'est qu'une filiation de celui qui se tramait alors; bien plus, c'en est le triste résultat. Ce sont les mêmes vues que M. Colson développait dans ses écrits. Ce sont les mêmes moyens qu'il voulait qu'on employât. Et c'est en présence d'un évènement qui a failli bouleverser le pays, c'est lorsque l'autorité a besoin de toute son énergie pour réprimer la licence; c'est lorsque les es-

(1) *Analele parlamentare ale României*, X, I, 70.

(2) Anexă la raportul acestuia din 16 Noemvrie 1840. *Acad. Rom. Rapoartele consul. austr. București.*

(3) Lipsește.

(4) Consul general al Angliei în Principate dela 1835.

prits sont encore en émoi, que l'on voudrait décerner une espèce d'ovation à celui qui est généralement considéré comme le fauteur de cette trame criminelle. Car M. Colquhoun vient d'obtenir une lettre vizirienne (1) par laquelle je devrais lui envoyer un officier pour le recevoir à la frontière et, à son arrivée ici, les principaux ministres pour lui faire des excuses pour un prétendu manque d'égards envers la Reine d'Angleterre, en négligeant de l'envoyer complimenter le jour de nom de cette Souveraine, tandis que ce cérémonial a été publiquement observé avec un redoublement d'égards, et malgré les obstacles que M. Colquhoun y avait apportés par ses procédés. Je le voudrais, Prince, que je ne le pourrais pas, à moins que je ne consentisse à soulever contre moi un sentiment d'indignation dans toutes les âmes honnêtes et à rallumer des espérances coupables par la prépondérance qu'aurait obtenue celui qui a fait naître et nourri ces espérances.

Prince, le rappel de M. Colquhoun intéresse éminemment le repos de cette province; les publications du sieur Colson ont servi de base à tous les projets d'organisation insurrectionnelle, et M. Colquhoun, après avoir pris sous sa protection spéciale l'individu, faisait entrer dans le pays ses écrits et les distribuait à ceux des conspirateurs auxquels ils étaient adressés. Il devient donc essentiel de détruire jusqu'au dernier appui des perturbateurs dans le pays. Je suis prêt à fournir à Lord Ponsomby (2) les preuves les plus convaincantes de la fausseté des assertions de M. Colquhoun, mais je n'en insiste pas moins auprès de la Sublime Porte sur la nécessité du rappel d'un agent qui a si ouvertement forfait à son mandat.

Prince, quoique les importantes préoccupations de V. A. ne lui aient pas permis de m'honorer d'une réponse, je ne doute nullement qu'Elle ne m'ait prêté dans cette occasion, le concours de cette bienveillance dont le pays et moi personnellement avons reçu tant de preuves, et il est de mon devoir de ne rien Lui laisser ignorer, comme de ne jamais négliger de recourir à Son assistance lorsque les intérêts vitaux du pays le réclament.

Străinii la cari se gândia Alexandru Ghica rostind mesajul dela 1840, erau deci, în primul rând, Colquhoun și Colson. Ei ațâțau sau încurajau prin vorbe sau scrierile lor pornirile răsvrătitoare. Adunarea răspunzând Domnului la 9 Ianurie 1841, osândește «din adâncul inimii asemenea încercări răsvrătitoare, pe de alta cu încredințare zice... că duhul răsvrătirii nu este rod al caracterului românesc, având dovadă netăgăduită întru aceasta mărturisirea veacurilor; ea cunoaște fără îndoială. . . , că acest venin n'a putut

(1) O reproduc în Anexe (No. I).

(2) Ambasadorul Angliei la Constantinopole.

fi comunicat *puținului număr de rătăciți* decât de niște *oameni străini rău nărașiți*. . . » Adunarea va lua măsuri «ca să puie stavilă pe viitorime celor ce s'ar ispiți în asemenea vini, arătându-le osânda ce-i așteaptă (1)».

* * *

Colquhoun. — Colquhoun înlocuise, ca agent al Angliei în Țara-Românească, pe Blutte care murise spre sfârșitul anului 1835. Ca pe mulți alți agenți străini, influența de care se bucură consulul general rusesc nu-l lăsa să doarmă. Visă și el să joace un rol politic, amestecându-se în afacerile interne ale Principatului, apăsând asupra Domnului cu toată măreția statului ce reprezintă și încercând a cumpăni preponderanța colegului rusesc. De altfel, politica orientală (2) de atunci a Angliei, potrivnică Rusiei, justifică acțiunea lui Colquhoun. În scopul de a crea greutăți guvernului și consulului rusesc, se puse în apropiate legături cu Colson care exercită atâta influență asupra lui Câmpineanu. La 3 Ianuarie 1840 (3), Timoni trimite lui Metternich copia unei scrisori ce Câmpineanu adresează lui Colquhoun și pe care acesta o dădea publicității prin București pentru a desvinovăți pe patriotul exilat.

Mon cher M. Colquhoun,

Je suis de retour à Londres, il y a quelques jours. J'ai fait une excursion dans l'intérieur de l'Angleterre jusqu'à Liverpool. J'avais voulu pousser plus avant, mais la saison approche à trop grands pas; les nouvelles que je reçois de chez moi relativement à mes affaires sont trop loin d'être satisfaisantes pour que je ne songe déjà à mon retour.

D'ailleurs la conduite étrange de Monsieur (4), qui veut seulement allimenter (*sic*) la presse française à nos dépens, me force d'abrèger mon séjour; il travaille à rendre mon retour impossible et à cette fin il faut, soutient-il, compromettre tout ce qu'il y a d'hommes bien pensants dans le pays, valaques ou étrangers; il veut nous prêter des choses qui ne nous sont pas passées par la tête, et il soutient connaître des secrets des consulats. Enfin, j'ai surmonté ma répugnance pour m'expliquer avec lui, et après un combat régulier de plus d'une semaine, à peine suis-je parvenu à lui faire taire

(1) *Anale parl.* I. c., 72.

(2) O voiu expune mai jos.

(3) Acad. Rom. rapoartele consul. austr. Buc.

(4) Adică Colson, explică Timoni.

quelques noms. Toutefois il faut le ménager. D'un autre côté, j'ai crû en avertir ses autorités à lui; quant à celles de votre pays, *je n'ai eu besoin que de répéter ce que je m'étais empressé d'exposer dès mon début*, ce qu'on avait beaucoup approuvé. Toutefois il n'y a que mon retour qui puisse lui faire abandonner ce projet, puisqu'il s'est déjà confié à quelqu'un très digne de foi, en disant qu'il faut faire en sorte que je ne puisse plus rentrer dans le pays et qu'il faut compromettre tout le reste pour nous pousser à un mouvement dont nous n'aurions qu'à déplorer les (1).

Permettez-moi... de remercier très sincèrement sur l'intérêt que ma femme ne cesse de m'assurer que vous me portez et sur les sentiments dont j'ai reçu et je reçois encore la preuve non équivoque et veuillez, etc.

Londres, 6 Nov. 1839.

Această scrisoare este îndoit interesantă, atât pentru că lămurește motivele de nemulțumire ale lui Alexandru Ghica contra lui Colquhoun, cât și pentru că aruncă o lumină nouă asupra relațiilor lui Câmpineanu cu Colson. Vodă nu putea privi, oficial, cu ochi buni pe un agent străin care întreține relațiuni prietenești cu un dușman al stării de lucruri introduse sau confirmate de Regulamentul Organic. Oricari ar fi fost simțimintele patriotice ale Domnului — și Alexandru Ghica era bun Român—el nu putea fi decât potrivit lui Colquhoun, contra căruia consulul general rusesc nu avea decât motive de nemulțumire. Nu se putea Ghica emancipa până întru atât de influența consulului rusesc, încât să rămâe în buni termeni cu prietenul lui Câmpineanu, celui rău privit de curtea rusească.

Conflictul între Colquhoun și Domn izbucnise la începutul anului 1840, dintr'un nimic. Un sudit englez ieșind din casă într'o noapte cu un tăciune aprins, intrase în discuție cu agenții polițienești. În zadar stăruise Vodă, de două ori, printr'un aghiotant, pe lângă Colquhoun pentru ca suditul să fie predat autorităților locale. Colquhoun voia conflict cu orice preț. Insuș Timoni, agentul austriac, care apăra cu destulă energie privilegiile sudiților, raportase guvernului său la 17 Fevruarie 1840 (2) că atitudinea consulului englez «este urmarea acelei ocrotiri nemărginite ce se acordă nechibzuit, chiar atunci când suditul vădit nu este în dreptul său». Mai ales consulul englez avea tendința de a exagera în aceste materii, pentru că taxele dela sudiți le percepea în folosul său personal. Relațiile

(1) Taiat în scrisoarea pe care o înfățișă Colquhoun.

(2) Acad. Rom., rap. consul. cit.

fură rupte, firește, între Ghica și Colquhoun. În Noemvrie, Domnul primi o scrisoare vizirială (1) prin care era invitat să facă scuze consulului englez pentru o ofensă—imaginară—adusă reginei Victoria, iar cât privește chestia suditului Asprea, Aga să se înțeleagă cu Colquhoun—făcând, firește, pe placul acestuia.

E ușor de înțeles ca Ghica să nu fi vrut să dea urmare ordinului din scrisoarea vizirială. Afirmă lui Timoni (2) că ar fi răspuns Porții că nu putea găsi vreun boier mare gata să facă scuzele poruncite. Indârjirea lui Vodă mai venia și din aceea că tocmai descoperise complotul în care vedeă mâna lui Colquhoun și a lui Colson.

* * *

Colson.—Colson fusese atașat la consulatul francez din București, până ce Chateaugiron (3) fusese silit să-l îndepărteze din aceste funcțiuni. Plin de datorii și fire exaltată, îi plăcea cu deosebire viața turburată. Cât timp se aflase în slujba consulatului, ațâțase, când putuse, pe sudii francezi contra reprezentantului Franței la București. Odată destituit, se legă cu opoziții contra Domnului. Francezii Storhas și Buvelot făcuseră o piesă de teatru (4) în cinstea lui Ghica Vodă, piesă ce urmă să fie jucată de o trupă franceză; Colson plăti însă pe actori pentru ca, în ultimul moment, să refuze de a jucă. Cum Colson n'avea bani, Timoni (5) bănuiește că mijloacele îi fuseseră înlesnite de opoziție. Tatăl lui Colson, informat de purtarea acestuia, îi trimisese bani ca să-și plătească datoriile și să se întoarcă în Franța. Tânărul se făcuse că pleacă din București, dar dela cea dintâi poștă luase drumul înapoi. Prin el ziarul francez *Le National* publică corespondențe din Valahia, potrivit nu numai Domnului și partizanilor lui, dar chiar și consulului general francez. Cum ziarul era destul de cetit în capitală, era firesc ca Ghica să fi dorit să vază pe Colson plecat înainte de deschiderea Adunării. Chateaugiron intervenise chiar în acest scop la Paris (6).

(1) Anexată la raportul din 16 Noemvrie al lui Timoni. O reproduc în Anexe (No. 1).

(2) Rap. din 13 Nov. 1840. Acad. Rom., l. c. Ghica era susținut, pe sub mână, de Rusia, pe atunci învrăjbită cu Anglia. Rap. din 21 Iunie 1841 al lui Timoni. Tot acolo, urmarea conflictului.

(3) Inlocuitorul, dela 28 Martie 1837, al lui Cochelet. Firmanul de întărire, la Arh. St. No. 1 din 1837.

(4) Souvenir du 30 Août 1838, dédié à S. A. S. A. D. Ghica, Prince régnant de Valachie. Buc. 1838.

(5) Rap. din 17 Sept. 1838.

(6) Rap. al lui Timoni din 19 Nov. 1838.

Se ghicește influența pe care un astfel de temperament o putea avea asupra unei firi generoase și înflăcărâte ca aceea a lui Ioan Câmpineanu. La 20 Fevruarie (st. n.) plecaseră împreună la Constantinopole (1), după ce Colson petrecuse câteva zile în Moldova, tot în scop de a țese intrigi, dacă credem pe Ghica. Acesta arată, îngrijat, lui Timoni, copia unui manifest în limba franceză, «în care eră vorba de formarea unei societăți de mântuire a popoarelor sârbești la dreapta și la stânga Dunărei. Limba acestui act este inspirată din vocabularul presei revoluționare franceze. Se zice că ținta trebuie atinsă cu orice chip și prin toate mijloacele. Asociații sunt legați prin strașnice jurăminte (2)».

Intr'unul din ziarele la cari eră abonată societatea, (3) în *Le National*, publicase Colson (Nov. 1839) un tratat, necunoscut până atunci, al lui Bogdan Vodă cu Turcii, tratat reprodus apoi în *Courrier français* (22 Nov. 1839) și în *Gazeta de Transilvania* (No. 5 din 28 Ian. 1840). Tratatul eră plăsmuit, dar apărea la timp, în momentul când Românii, bizuindu-se pe așa zisele capitulații cari le garantau autonomia, protestau contra aplicării în Principate a convențiilor de comerț de curând încheiate de Poartă cu diferite state (4). Tot dela 1839 sunt și cele două broșuri ale lui Colson asupra țărilor române (5). Astfel, prin pana lui Colson, apărea Câmpineanu drepturile patriei sale, încercând a lumina puterile asupra interesului ce aveau de a nu lăsa Rusiei singure toată influența în Principate.

Prefața la «Précis des droits des Moldaves et des Valaques» (Paris, Pougin, 1839) e semnificativă: «Ayant apprécié pendant notre séjour à Constantinopole l'indifférence, le mauvais vouloir, la tiédeur ou l'ignorance même des cabinets à l'égard des principautés, nous aurions cru trahir leurs véritables intérêts en nous attachant à l'idée de précipiter leur indépendance absolue. Le plan que nous nous proposons ne peut avoir d'autres résultats que de combattre aussi bien l'influence russe dans les principautés qu'en Turquie».

Eră firesc să fie privit Colson de Ruși ca subsersiv. Discutând așa zisele capitulații ale Principatelor cu Poarta și tratatele turco-ruse, el contestă Rusiei orice drept de *protectorat* asupra țărilor

(1) Rap. al lui Timoni, 22 Fevruarie 1839.

(2) Rap. al aceluiaș, 6 Maiu 1839.

(3) *Anul 1848 în Principate*, I, 11.

(4) C. Giurăscu, *Capitulațiile Moldovei*, 37—40.

(5) Hurmuzachi-Iorga, X, introducerea bibliografică.

române, recunoscându-i doar, ca și Vaillant, un drept de *garanție* a privilegiilor românești. Cu dreptul ginților în mână, contestă Turciei dreptul de a fi putut aliena vreo parte a teritoriului românesc. Trăgea concluzia că «aucune puissance ne peut s'immiscer dans les affaires de la Moldo-Valachie, ne peut la gêner dans ses actions, ne peut l'empêcher de s'occuper de son bien être». Câtă să dovedească Turcilor că interesul lor este să sprijinească drepturile Românilor, a căror unică țintă este «échapper aux Russes qu'ils détestent et à leurs proconsuls». Dacă Turcia n'ar fi influențată și ar lăsa pe Români să se bucure de vechile lor privilegii, «la forme de leur gouvernement ne serait plus que l'expression des besoins nationaux et leur prince celle du voeu général». Dela Austria, care a socotit pe Transilvăneni ca pe niște *paria*, Românii n'au ce aștepta, dar totuș ea, ca și Franța și Anglia, ar trebui să-și dea seamă de interesul ce ar avea să facă din Români o barieră contra Rușilor.

Nu puteau deci privi Rușii indiferent călătoria în occident a lui Colson însoțit de Câmpineanu, spre propovăduirea unor asemenea păreri.

* * *

Câmpineanu. — La 3 Noemvrie 1839, Ghica Vodă scrisese lui Neofit, președinte al Obșteștii Adunări, că polcovnicul Ioan Câmpineanu, «din înaltă poruncă a curții suzerane, este a se trimite surghiun la Filipopoli», și deci nu mai poate fi deputat (1). In locu-i, în sesiunea deschisă în Noemvrie 1839, figurează aga Ioan Slătineanu. In urma acestora, Vodă nu putea privi indiferent legăturile lui Colquhoun cu exilatul din porunca curții suzerane — oficial —, din voința curții protectrice, ceeace eră mai grav, în realitate.

La Constantinopole, Câmpineanu ducea cu sine plângeri contra situației țerii, iscălite mai ales de Craioveni. Se făcuse, zice Timoni, și o subscripție care strânsese 4.000 piaștrii turcești spre a înlesni călătoria celor doi prieteni. Tot Timoni (2) crede că avea Câmpineanu și scrisori de recomandatie pentru Constantinopole atât din partea lui Colquhoun — ceeace nu e de mirare —, cât și din partea lui Chateaugiron, — ceeace iar se poate, fiindcă raporturile acestuia cu Domnul se răciseră de când cu afacerea doctorului Marsille.

* * *

(1) *Analele parl.* IX, 1, 79.

(2) Rap. din 4 Martie 1839.

Intr'un raport din 14 August 1837, Timoni arătase guvernului său că opoziția din Țara-Românească, pentru a introduce în ziarele străine articole potrivnice Domnului și cărmuirii, se serviă de doftorul și aventurierul francez Tavernier. De când nevastă-sa și o fiică unică fuseseră strivite (1) de un zid în timpul cutremurului din iarna anului 1829, acest nenorocit, care-și câștigă greu pâinea cu meseria sa, sdruncinat de așa crudă lovitură, se îndeletnicia mai mult cu intrigile decât cu medicina, cuprins de mania persecuțiunii. El semănă discordia în sânul societății filarmonice. Credeă că are cuvântul său de spus în luptele politice. Abiă debarcase, la 1837, noul consul general francez, Chateaugiron, și Tavernier alergase la el spre a-i vorbi de hațișerife, tratate, Regulament Organic, de partidele și de intrigile din Țara-Românească. Incidentul cu doctorul Marsille fu iarăș opera acestui intrigant. Marsille venise în țară cu Ribeaupierre, în trecerea acestuia pe la noi, la 1827. Se stabilise la București și se căsătorise, la 1835, cu o nobilă pământeană. Invidios, ca unul care nu reușise în vieață, Tavenier privia cu ochi răi pe acest conațional, primit, prin legăturile de rudenie ale soției sale, în cercurile cele mai alese ale capitalei și privit la București aproape ca Român. Convins cum eră Tavernier că fusese suspendat, la 1832, din funcțiile sale medicale pe urma intrigilor lui Marsille (2), acuză pe acesta că practică medicină fără a avea diplomă. Il pâri în toate chipurile, succesiv la Mimaut, Cochelet, Baron Théis, fără a-și ajunge însă ținta. Pe lângă Chateaugiron, Tavernier nimeri mai bine. Noul consul general trimise în ziua de 24 Noemv. st. n. 1837 pe atașatul său Colson, cu Arnăuți și dragomani, la casa lui Marsille spre a-l arestă. Plângându-se la Domn soția lui Marsille, se naște a doua zi conflict între Aga Filipescu și trimișii consulului francez. Marsille nu voise, dela așezarea sa în țară, să se mai socotească sudit francez și nu mai călcase, în așa calitate, la consulat. Afacerea merge până la Constantinopole și devine o armă în mâna opoziției care reușește a strică bunele relațiuni de până atunci dintre Ghica Vodă și Chateaugiron. Abiă în Ianuarie 1838 au venit acestuia instrucții împăciuitoare dela ambasadorul francez din Constantinopole (3), rămânând ca chestiunea naționalității lui Marsille să fie hotărâtă de o comisie mixtă. Partidul național din București profitase

(1) Vaillant, *La Romanie*, II, 351.

(2) Vaillant, l. c., 394.

(3) Scrisoarea lui Ghica Vodă c. amiralul ambasador Roussin, 24 Fevr. 1838, la Acad. Rom. Ms. 1652, f. 45. O reproduce în Anexe (No. II).

de împrejurare pentru a revendică încă odată drepturile Principatelor. Opoziția firește se gândise numai a lovi în Domn și cu acest fericit prilej (1).

Vaillant fu și el amestecat în această afacere. «Appelé en qualité de Français et de notable—scrie el—à prendre part dans cette affaire, je crus servir la morale publique en soutenant les droits du consulat, au mépris des insinuations qui me furent faites de la part de l'administration locale».

Ii pare rău că Chateaugiron s'a mulțumit cu o satisfacție neîndestulătoare, și că guvernul francez a recunoscut naționalitatea română lui Marsille. Rezultatul, după părerea lui Vaillant, ar fi fost că «pendant quelques jours les quarante Français qui habitaient București n'y furent pas tous en entière sûreté (2)».

Eră cert că, în țară, Câmpineanu frecventase mult atât pe Colquhoun cât și pe Chateaugiron.

La Paris, Câmpineanu intrase, firește, în legături cu tinerii naționaliști români cari, acolo, se gândiau la regenerarea patriei lor și-și creau relațiuni în cercurile politice și literare pentru a deșteptă simpatii în favoarea cauzei ce apărau: Golești, Bălcești, C. A. Rosetti, C. Filipescu, C. Negri, C. Hurmuzachi, An. Panu, Miclești, Alecsandri, Brătieni, Jora, Mălinescu, Rolla, Bolliac, Gr. Alexandrescu, nume cari toate se întâlnesc apoi în istoria renașterii României. Inițiăseră, la 1839, o *societate pentru învățătura poporului român*, din inițiativa a trei dintre ei, A. G. Goleșcu, Ion Ghica și Dumitru Brătianu. La Paris, Colson puse în scris și răspândi prin articole de ziare și broșuri ideile scumpe aceluia tineret și lui Câmpineanu, visele lor de viitor pentru țerile române și pentru *la nationalité roumaine*, prin care înțelegeau și pe Românii Basarabiei, Banatului, Bucovinei și Ardealului (3).

Dela Paris, Câmpineanu trecuse la Londra. Plângerile acestui discipul al refugiatului francez Laurençon și tovarăș al neastâmpăratului Colson, vor fi găsit ceva ecou pe lângă autoritățile engleze, din pricina politicei urmate atunci de Anglia în Orient. Va fi fost sprijinit Câmpineanu de ambasadorul englez din Constantinopole în urma recomandățiilor lui Colquhoun. Arhivele Londrei ne vor lămurii odată în această privință.

(1) Rap. din 27 Noemv. și 4 Dec. 1837 și 26 Fevr. 1838 ale lui Timoni.

(2) *La Romanie*, II, 396.

(3) Colson, *De l'état présent et de l'avenir des Principautés*, 117, 260, 307.

Asupra șederii sale în acest oraș, aflăm ceva, prea puțin deocamdată, din scrisoarea ce a adresat lui Colquhoun și pe care am publicat-o mai sus. Naște întrebarea: va fi fost sincer Câmpineanu în această scrisoare? Să fi fost adevărat că tovarășul său de drum, sburdalnicul Colson, îl îndemnă să treacă peste oarecari limite ce-și trăsese în propaganda sa? Ori, făcându-se că aruncă vina extremităților de limbaj și de acțiune asupra lui Colson, voiă Câmpineanu să-și înlesnească întoarcerea în țară? De a se întoarce putea avea nevoie, pentru a propaga în țară ideile scumpe societății române din Paris. Dar Firmanul de surghiunire abia sosise (1). Eră greu a obține să se revie asupra acestui act. Și de altfel cum ar fi stăruit Vodă în acest scop pe lângă Poartă, când, câteva luni mai nainte, se arătase lui Timoni (2) îngrijat de o asociațiune politică ce se alcătuisese în Țara-Românească, în legătură cu misiunea lui Câmpineanu în străinătate? Privind acțiunea lui Colson din punctul de vedere al interesului practic ale țărilor române, Billecocq (3) scria pe atunci: «M. Felix Colson est peut-être de tous les *imprudents amis* que compte ce pays, le seul qui ne s'aperçoive pas aujourd'hui de ces tristes vérités. Les brochures qu'il publie, coup sur coup, le prouvent bien et c'est à M. Kampiniano qu'il restera à expier tout l'inconvénient d'une pareille confraternité politique. M. Kampiniano se montre absolument dans ses actes ce que M. Colson se montre en ses écrits . . . » (4).

* * *

La spiritele răsvrătitoare românești făcuse aluzie Domnul în mesajul său dela 11 Dec. 1839. «Nedumeririle ce au mijlocit între această Adunare și oblăduirea noastră asupra câtorvâ pricini în cele din urmă două sesii, n'au putut rămâne necunoscute amândurora Curților. *Indrăznețele făliri ale unui puțin număr de oameni, ce fără rușine în străinătate s'au numit pe sineși organe ale Valahiei*, au făcut destul sunet pentru nenorocirea lor, încât înaltele Curți au trebuit să cerceteze. . . pricina, ca să ia măsuri de a nu se mai întâmplă niște asemenea nedumeriri. . . ».

(1) Rap. din 18 Noemv. 1839, al lui Timoni.

(2) Rap. al acestuia din 22 Aprilie 1839.

(3) Urmașul, din Sept. 1839 al lui Chateaugiron, și părtaș al lui Ghica Vodă. Rap. din 20 Dec. 1839.

(4) Colson pledă cauza unirii tuturor Românilor, cerea votul universal, propovăduia revoluția pentru a obține desrobirea Țiganilor. (*De l'état présent et de l'avenir*, 117, 123, 141).

Sfaturile ce Domnul dase atunci boierilor se rezumau în aceste cuvinte: «Paza tratatelor, îngrijirea de a se îndeplini cu scumpătate legiurile și regulamentele întocmitoare ale patriei noastre au fost și vor fi scopul silinței noastre și cel dintâiu temei al oblăduirii noastre. . . (1)»,

Dar tocmai această *pază a tratatelor și aplicarea regulamentelor întocmitoare ale patriei*, nu puteau fi pe placul firilor naționaliste și liberale, cum erau a Câmpineanului și alții, boieri și neboieri. Contra acestora obținuse Domnul firmanele prin cari, pe de o parte se exilă Câmpineanu, pe de alta Poarta declară că «dacă pe viitor vreun boier sau altă persoană ar cuteză să umble iar în calea dezordinei și să împiedice desbaterile Obșteștii Adunări, sau să turbure mersul afacerilor și liniștea publică, pedepsirea lor ar deveni neapărată și ar fi lăsată cu totul în puterea domnească».

Ghica, naționalist și el, eră în grea cumpănă. Situațiunea lui, sub supravegherea zilnică a consulului muscălesc, nu-i îngăduia să desvăluie adevăratele lui simțiminte. Se plângea (2) că autoritatea Domnului nu-i destul de mare spre a curmă opoziția boierească, care nu pornia totdeauna din grija binelui obștesc. Dar când primise firmanul, a căruia nevoie i se păruse neapărată, căutase să îndulcească lovitura, voise să mai cruțe pe cei osândiți și să utilizeze firmanul numai «ca o sperietoare, dar nu ca o adevărată armă contra boierilor».

Nu putu da deci urmare cererii pe care i-o adresa un cumnat al lui Câmpineanu, de a iertă pe acesta (3). De altă parte, Câmpineanu, fără a mai aștepta deslegarea domnească, pornise spre țară. La Viena, Metternich, intruparea ideilor de ordine în Europa de atunci, firești nu-l primise. Surghiunitul se adresase totuș poliției vieneze printr'o suplică ce fu transmisă agentului austriac la București, și de acesta lui Ghica. Domnul răspunse lui Timoni în Ianuarie 1840 (4). Infățișează pe Câmpineanu ca pe cel mai vinovat dintre răsvrătorii români, dar adaogă că a intervenit pe lângă Poartă și pe lângă ambasadorul rusesc din Constantinopole ca să se îngădue lui Câmpineanu întoarcerea în țară, unde va fi surghiunit la vreo mănăstire. Motivul acestei bunăvoințe ar fi dorința Domnului «de a distruge acea atmosferă de importanță pe care un mic număr de partizani

(1) *Anale parl.* IX, I, 88—89.

(2) Rap. din 18 Noemv. 1839 al lui Timoni.

(3) Raport al lui Timoni, 27 Ianuarie 1840.

(4) Anexă la rap. lui Timoni din 31 Ianuarie 1840. Reprodus în Anexe (No. III).

ai lui Câmpineanu caută s'o creeze în jurul lui și de a dovedi că prezența lui în țară nu poate inspira nici o temere».

Evident nu din acest motiv se hotărîse Domnul să facă demersuri în favoarea lui Câmpineanu, ci din singura dorință de a curmă exilul unui om cu care avusese multe legături personale (1) și ale căruia simțiminte le împărtășia, deși nu avea aceeași libertate de a le exprima, nici același temperament pentru a le manifesta în același chip.

Câmpineanu plecase din Viena, fără a aștepta rezultatul jalbei sale. La Lugos fusese arestat și nu scăpase decât mulțumită devotamentului soției sale, o Caribol-Dudească. La hotarul Țerii-Românești, e arestat la 21 Fevr. 1840 și depus mai întâiu, după cererea surorilor sale, la grădina sa de pe Podul de pământ în București, în așteptarea ordinelor Porții, iar la 15 Martie, după sosirea acestor ordine, e închis la Mărgineni, apoi la 18 August, bolnav fiind, la Plumbuita, unde va rămâne până la 29 Martie 1841 când, adresându-se curții protectoare, «făgăduind căință și cerând milostivire», fu pus în libertate, cu voia Porții (2), și se întoarse la București la 11 Aprilie (3).

* * *

Cauzele nemulțumirii obștești. — Arestarea lui Câmpineanu nu desființă opoziția, nici nu potoliă încercările de răsvrătire. Din toate părțile veniau semne de turburări. În Septembrie 1840 erau chiar temeri de o ocupație rusească (4). Cauzele neliniștii generale erau interne și externe: Venalitatea și corupția administrației și magistraturii; ideile înaintate ale tinerilor cari-și făcuseră studiile la Paris, printre cari atrăgea atenția tânărul fecior de boier Mitică Filipescu; pamfletele și articolele de ziare potrivnice cărmuirii, cari apăreau peste graniță și, cu toate măsurile luate, treceau hotarul și se cetau în Principate înfierbințând și mai mult spiritele; nemulțumirea boierilor de trepte mărunte, cari intrau și ieșiau din slujbe odată cu patronii lor, boieri mari, și asupra cărora cădea toată răspunderea greșelilor acestora, voite și nevoite; nevoile tot mai mari ale luxului crescând.

(1) Rap. lui Billecoq. Acad. Rom., rap. consul. franceze, X. 11. — Ion Ghica, *Scrisori*, Ioan Câmpineanu.

(2) Minist. Afac. Str. Dosar 4/1407 din 1840.

(3) Raport din 12 Aprilie 1841 al lui Timoni.

(4) Rap. din 14 Sept. 1840 al lui Timoni.

Boierii fruntași sunt prea des călăuziți în acțiunea lor de mici interese personale și trec în opoziție de îndată ce sunt înlăturați din grasele slujbe, sau se simt cât de puțin încurajați de consulul rusesc, care-și face din slăbiciunile lor unelte ale politicei moscovite. Vodă n'are arme contra lor. N'are mijloace de a pedepsi și răsplăti, nici n'are la cine face apel în afară de cadrul boierimii mari care singură alternează în slujbele înalte. Toți Domnii regulamentari se plâng de această stare de lucruri. Boierimea se revoltă de circulările domnești pentru sprijinirea dreptăților sătenilor. Funcțiile și boieriile subalterne se vând, spre marea nemulțumire a celor ce au, sau își atribue merite deosebite. Legăturile de rudenie cu puternicii zilei sunt hotărâtoare nu numai în materie administrativă, dar și la judecăți. Nemulțumirea e mare însă în pătura mijlocie, mai ales, compusă din boierimea mică și din clasa așa zisă cultă care tot crește în epoca regulamentară. Firește, cultura e încă slabă, dar cei ce o au, așa puțină cum e, cred prin aceasta a fi dobândit drepturi de a se rosti în conducerea trebilor publice. Clasa neguțătoarească e mai ales străină.

La Brăila, zice Timoni (1), e numai un negustor român. Speculațiunilor necinstite ale acestora, opinia publică le atribue ȳrcarea prețurilor și scumpirea traiului. În turburări se găsește amestecat și un iuncăr: semn rău, firește. Spiritul răsvrătirii pătrunde pretutindeni. Cadrele trupelor sunt incomplete și pe spiritul lor de disciplină nu se poate bizui cărmuirea. Ofițerii superiori își însușesc solda trupelor și, pentru a putea sustrage mai ușor lefurile oamenilor, nu înlocuesc pe soldații al căror termen de slujbă a expirat. Agitațiunea e mai ales mare în Oltenia, «pentru că locuitorii ei sunt în genere mai ușor porniți și mai gata de acțiune (2)».

Dacă mai adaogem recolta proastă a anului 1840, stagnarea exportului, slăbiciunea cărmuirii, nehotărîrea Domnului, instigațiile consulilor străini, am schițat cauzele interne cari explică pe deplin starea de agitațiune generală a spiritelor, ce se observă în preajma anului 1840: o coalițiune de interese și de porniri generoase.

Încă din August 1838 Vodă arătase lui Timoni (3) numere din *Siebenbürger Wochenblatt* (dela 3 Aug.) și din *Foaia p. minte, inimă și literatură* a lui Bariț (22 Iulie/3 August), cuprinzând corespon-

(1) Rap. din 16 Noemv. 1840.

(2) Timoni, l. c. și raportul aceluiaș din 23 August 1841.

(3) Rap. din 13 August 1838.

dențe din București potrivit Domnului, denunțând starea sdruncinată a finanțelor și amestecul influențelor străine, arătând slăbiciunea cărmuirii și conchizând că Țara-Românească trece printr'o *perioadă critică*.

Slabă, da, eră cărmuirea. Firea nehotărită a lui Vodă contribuia mult la aceasta. Aghiotantul domnesc Goleșcu permitându-și odată (1) să îndrepte, către Domn chiar, o petiție jicnitoare pentru marele spătar, frate al lui Ghica Vodă, acesta se mărginește a socoti petiția ca *non avenue*.

Dar dacă pe agentul austriac și pe guvernul din Viena se putea bizui cărmuirea Țerii-Românești că nu vor sprijini nici un fel de încercări de răsvărire și turburare, nu eră tot astfel cu ceilalți agenți străini. Cei francezi, până la Billecoq, ocrotiseră pe un Tavernier, pe un Vaillant, pe un Colson. Colquhoun eră în strânse legături cu Câmpineanu. Agentul rusesc nu privia nici el, în fond, cu ochi răi pe cei ce puteau provoca situațiuni cari să justifice o intervenție rusească.

Uneltirile străinilor din țară, bandele ivite în Moldova, împrejurările din Sârbia (2) — datorite uneltirilor rusești —, contribuiau toate a neliniști pe Alexandru Ghica încă din anul 1839 (3). În Octombrie 1840 se mai adauge la acestea declarațiunea consulului general rusesc că Miloș Obrenovici, — așezat acum în Țara-Românească de unde uneltia pentru a-și redobândi scaunul, — și cu care Mihail Sturdza eră în bune raporturi, se află sub ocrotirea rusească (4).

În asemenea împrejurări eră firesc să vază Ghica mai ales uneltiri străine în complotul românesc din toamna anului 1840, după cum aveă să acuze mai târziu pe străini că încurajează și turburările ce izbucniră la Brăila în vara următoare. Cauzele adânci ale faptelor le descopere, în urmă, istoria.

2. Complotul din toamna anului 1840.

Faptele.—În așa condițiuni fu descoperit complotul de care vorbește mesajul lui Ghica din Dec. 1840, punându-l în sarcina unor *străini intrigati* cari, prin propaganda lor, au *otrăvit un prea puțin număr de oameni proști de socotință*.

(1) Rap. din 29 Martie 1839 al lui Timoni.

(2) Abdicarea, silită, a lui Miloș Obrenovici în favoarea fiului său Mihail.

(3) Rap. din 6 Maiu 1839 al lui Timoni.

(4) Rap. din 19 Octombrie 1840 al lui Timoni.

La 24 Octombrie 1840 (1) poliția capitalei denunță «o alcătuire tainică de câțiva rău cugetători în potrive liniștii obștești».

Acești *complotiști* se aflau însă răspândiți în diferite părți ale țării și Ministerul de Interne poruncește ispravnicilor să-i aresteze și să-i trimită la București spre cercetare.

Ispravnicul de Gorj e însărcinat cu descinderi locale la Dincă Pârâianu, Florea Zaharia, Ioniță Voitescu și Grigorie Radoșanu. Pitarul Manolache Zefharis e trimis într'adins la Târgu-Jiului să aducă pe Radoșanu la București. Alți agenți ai cărmuirii sunt trimiși la Pitești să aresteze pe Costache Telejescu asupra căruia s'au găsit 23 bucăți hârtii compromițătoare. Din anchetele făcute la locuințele arestaților reieșiau însă legături și cu alți indivizi pe cari poliția nu-i bănuise dela început, așa că numărul complotiștilor crește mereu. Astfel în hârțiile lui Telejescu «s'a găsit și o corespondență unde văzându-se că se atinge și de un Anton Panovschi», s'a încredințat și acesta trimisului dela București (2). Cărmuirea de Mehedinți primește ordinul de a călca casa și de a confiscă hârțiile profesorului Iancu Nișulescu. Cărmuirea județului Gorj trimite la București, în Noembrie, hârțiile găsite la Radoșanu, Niță Damiian, polcovnic Ioan Cominó, Florea Zaharia, Șerban Petrică, Boicescu și Pârâianu. Se mai descopere, cu acest prilej, că Radoșanu a avut legături și cu Marin Serghiescu, cu pitarul Ioan Măinescu, Costache Palamă, Costache Vulpescu, acesta din urmă secretar al egumenului dela Tismana. Fusesse Radoșanu cu ei în plimbare la acea mânăstire și avusese cu ei corespondență compromițătoare. La Giurgiu se face descindere la casele stolnicului Petrache Pereț, unde eră găzduit Chesar Bolliac și mumă-sa (3).

Cam de ce natură eră corespondența găsită la arestați, se poate vedea dintr'o scrisoare a lui Marin Serghiescu către un prieten, cu data de 31 Martie 1840 (4). Serghiescu mulțumește prietenului pentru scrisoarea și gropul de bani trimiși prin paharnicul Ioan Budișteanu. «M'am bucurat că petreci în sânul celor mai sinceri prieteni. Silește-te de fă ceva, eu lucrez neîncetat, dar nici un folos este din pricină că nu se poate informă o căscioară». Iar ca post-script: «Grigorie Radoșanu este la București. N'am vorbit nimic cu el, că te aștept

(1) Externe, Dosar 55/1466 din 1840.

(2) Arh. St. Dosar 2612, *Delă pentru descoperirea unei tainice alcătuiți de câțiva rău cugetători împotriva liniștii obștești* f. 36.

(3) Ibid., f. 92.

(4) Ibid., f. 95.

«pe tine». Budișteanu mai fiind și prieten al lui Telejescu, celui ridicat la Pitești, s'a făcut, firește, perchiziție și la Budișteanu.

Se mai aduc din Târgu-Jiu și Dincă Uriianu, Ioan Voitescu, Nicolae Protopopescu și alți câțiva, dar nedovedindu-se nimic în sarcina lor, sunt înapoiți încă din Decembrie 1840. Se aruncă bănueli și asupra vistierului Belu.

Complicii sunt în număr de 24. Domnul institui o comisie de anchetă compusă din Spătarul C. Ghica, șeful poliției Manoil Florescu, Ioan Manu, director la ministerul de interne și fostul șef al poliției, polcovnicul-adiutant N. Goleșcu, cari îi îndreptară un raport amănunțit asupra fiecăruia din conjurați (1).

Intr'un raport suplimentar din 10 Decembrie (2), comisia socotia că de complotul descoperit n'au fost străini, în afară de persoanele învinovățite din capul locului, nici Chesar Bolliac, nici Ioan Câmpineanu, cari, dacă nu au luat o parte directă la complot, pot fi însă considerați și ei ca niște autori morali din cauza influenței ce au avut asupra spiritelor prin vorbele sau scrierile lor. Dintre străini, comisia desvinovățește pe Anri (Henri) dascălul de muzică, dar acuză pe Vaillant (Valian) și mai ales pe Colson, și în fine mai arată legăturile ce arestații par a fi avut cu Negruzzi în Moldova și cu G. Bariț în Transilvania.

Influența franceză eră mai ales vădită. Unii, ca tânărul boier Mitică Filipescu, se inspiraseră deadreptul din occident, unde învățaseră. Alții făcuseră cunoștință cu ideile apusene mai ales prin propovăduirile și scrierile unui Colson sau unui Vaillant. Ca și aceștia se ridicau contra protectoratului rusesc; ca și ei socotiau că sacrificiile făcute pentru instrucția publică erau neîndestulătoare; ca și ei acuzau pe proprietari de îndărătnicie față de reformele necesare pentru îmbunătățirea soartei țaranului; ca și ei pledau cauza desrobirii Țiganilor; ca și ei, în fine, își încălziau patriotismul în sunetul Marsiliezei.

Pe baza cercetărilor comisiei, Vodă se adresă agentului austriac cerându-i să intervie la guvernul său pentru lămurirea legăturilor ce acuzații vor fi avut dincolo de munți. Intervenția se dovedește printr'o notă a secretariatului Statului Țării-Românești către Timoni (3).

Secretariatul Statului urmăria de data aceasta pe autorii unei corespondențe din București apărute în *Siebenbürger Bothe* (dela

(1) Còpie la Acad. Rom. Ms. 1140 p. 405—421, reprodus în *Anexe* (No. IV).

(2) I. C. Filitti, în *Revista de ist., arh. și fil.* XI. I. 198—9. Reprodus în *Anexe* (No. V).

(3) Anexată la raportul acestuia din 5 Aprilie 1841. Reprodusă în *Anexe* (No. VI).

-c 111839-

24 Nov. 1840). Redacția ziarului a refuzat însă să dea numele corespondentului și autoritățile de peste munți s'au declarat, chiar în vremea lui Metternich, în neputință de a face presiune asupra redacției, care avusese grijă să respecte regulile cenzurii.

* * *

Vaillant.—Influența lui Vaillant asupra răsvrătiților nu se putea tăgădăui. El venise în țară încă dela 4 Noemv. 1829, în casele lui Iordache Filipescu (1). Fusese profesor la Sf. Sava și avusese timpul să cunoască de aproape oamenii și lucrurile din Țara-Românească. Dovedindu-se amestecul său în complotul din toamna anului 1840, Vaillant, sfătuit de consulul francez Billecocq, părăsi țara. Billecocq știu de hotărîrea ce eră să se iea față de suditul său. Intr'adevăr, abia trecu Vaillant în Moldova, ordine fură date pentru ca reîntorcerea în Țara-Românească să-i fie interzisă. Din Moldova scrie Vaillant lui Billecocq la 24 Dec. 1840, cu privire la răsvrățiții arestați:

«Si les malheureux en rejetant tout sur moi ont pu s'éviter des supplices et des flétrissures, ils ont bien fait; l'iniquité des tribunaux de Vallaquie est trop proverbiale pour que j'attache la moindre importance morale à leur décision; je serai toujours à temps de plaider devant l'opinion publique, ce que je regarderais indigne de moi de demander à des juges vendables et vendus, ma justification» (2).

Rapoartele consulare franceze, și Vaillant însuș, (3) spun că la Iași acesta fu bine primit de vodă Sturdza, ceea ce nu e de mirare, dată fiind pornirea puțin prietenească a acestui Domn față de colegul său din Țara-Românească. Și în Moldova, firește, Vaillant își continuă activitatea.

Găsindu-se în Iunie, prin Iași, pamflete la adresa ministrului de interne Lupu Balș și a ministrului dreptății N. Canta, acuzându-i de hrăpîri și nelegiuiri și amenințând cu răscoală sângeroasă dacă Vodă nu-i destitue, cărmuirea Moldovei consideră pe Vaillant ca pe autorul moral al acestor manifestațiuni. Cu puține zile numai înainte de aparițiunea pamfletelor, Vaillant plecase dela Iași la Galați și, făcându-se perchiziție la casa lui, se găsiseră hârtii com-

(1) Vaillant, *La Romanie*, II. 349—350.

(2) *Ibid.*, 407.

(3) *Ibid.*, 406.

promițătoare și bărbi false (1). Cum, aflându-se la Iași, Vaillant ceruse consulului francez să-i înlesnească cercetările documentare privitoare la trecutul românesc, s'a bănuit că pe urma cercetărilor istorice intrase în legături și cu Mihail Kogălniceanu care se îndeletnicia cu asemenea studii. O dovadă *a posteriori* pare a reieși din faptul că în volumul II al lucrării lui Vaillant, *la Romanie* (pag. 434), e reprodus chiar un fragment de discurs al lui Kogălniceanu publicat în *Propășirea* dela 6 Februarie 1844 (2).

În această lucrare găsim ideile lui Vaillant asupra stării Principatelor în epoca regulamentară, idei pe cari nu va fi lipsit a le propovădui pe când se află în țară. Fără a nega îmbunătățirile administrative introduse de Regulamentul Organic, Vaillant scoate în evidență toate păcatele pe cari această legiuire le avea în ochii Românilor. Arată cum ocârmuirea regulamentară nu este decât «umbra unei administrații naționale și independente»; cum Regulamentul, fiind impus de străini, este, prin aceasta chiar, o negare a drepturilor țerii; cum ierarhia boierească a fost păstrată cu tot «ridicolul» ei; cum starea țăranilor a rămas aceeaș ca mai înainte sau chiar s'a înrăutățit; cum pentru instrucția publică nu se fac sacrificii îndestulătoare, de teamă să nu se deștepte prea mult spiritul public.

Alexandru Ghica este acuzat de a fi împiedecat, în ascuns, dezvoltarea teatrului național și de a tolera toate abuzurile fratelui său, vornicului Mihalache. Păreră foarte rea are Vaillant de boierii mari, bătrâni ori tineri. Găsește însă patriotism, idei liberale, simț de demnitate, la boierii de trepte mai mărunte. Și într'adevăr, dintre aceștia au fost cei mai mulți *complotiști* dela 1840, și lauda postumă ce le aduce Vaillant este o dovadă mai mult a temeiniciei bănuelilor lui Ghica Vodă că el nu fusese străin de mișcarea lor.

Firește, admirație vie are Vaillant pentru Cămpineanu. Se ghițește că pe Cămpineanu l-ar fi voit Vaillant Domn în Principate. Uită însă că un așa Domn nu s'ar fi putut mănține în scaun. Cele mai bune intenții ale lui ar fi fost paralizate sau cu sila sau prin intrigi. Cunoaște Vaillant minunat mijloacele întrebuintate de Rusia pentru ajungerea scopurilor ei politice. Dar tocmai prea le cunoaște bine și prea expune viu dorințele Românilor, pentru ca să nu ne

(1) Rap. din 18 Iunie 1841 al lui Zotta, gerantul consulatului austriac din Iași, c. Metternich.

(2) Cartoan, *Soarta unei reviste literare în 1844 (Propășirea)*, în *Conv. lit.* 1907, pag. 416 și urm.

dăm seamă îndată de ce a fost rău văzut de cărmuire și de ce Ghica Vodă, cu toate bunele intenții, pe cari Vaillant, de altfel, i le recunoaște, a fost silit să ia măsuri contra lui.

Dacă Ghica «s'ar fi hotărît să strângă în jurul său pe patrioți pentru a deveni, în folosul țerii, pe atât de tare pe cât eră de slab», este evident că n'ar fi ajuns la alt țel decât la o abdicare sau la o destituire, și se naște întrebarea dacă, prin aceasta, s'ar fi schimbat, atunci, soarta țerilor române.

Legătura de idei între Câmpineanu, Colson și Vaillant este deci neîndoioasă. Aceste idei aveau mulți adepți în Principate, mai ales în rândurile tineretului, în care Vaillant pune cu atât mai multe speranțe cu cât se prenumără cu mândrie pe sineși printre Francezii cari contribuieră la «redeșteptarea simțului național» (1).

* * *

Sentința. — Arestații fură trimiși la 1 Fevr. 1841 în cercetarea Inaltului Divan, și Vodă desemnă ca procuror în această pricină pe colonelul Goleșcu, pentru că făcuse parte și din comisia de anchetă (2). Cercetarea începù la 21 Fevruarie, dinaintea Inaltului Divan judecând la un loc cu Divanul criminal, și se sfârși la 9 Aprilie când se dădu sentința, pe care marele logofăt al dreptății Barbu Știrbei o supuse lui Vodă prin raport din 13 Maiu (3).

Vinovați s'au dovedit Marin Serghiescu, Telegescu, Baronescu, Mitică Filipescu, Radoșanul, Macedonschi serdarul, Molojescu, Sotir Țăranu, Cămărășescu, Bălcescu, Vaillant și Bănățeanul Murgu.

Se întruniseră des pentru a ceti ziare revoluționare și a pregăti, nici mai mult, nici mai puțin, «o năvălire asupra stăpânitorului și mădularelor stăpânirii, răsturnarea guvernului prin vărsare de sânge». Umblaseră prin provincie, în Oltenia, spre a strânge «oameni înarmați». Se gândiseră să pregătească «tunuri de cireși». Se hotărâseră pentru aceste mijloace extreme, după înlăturarea propunerii de «a se arătă cu jelbi către consulaturile străine de nepăstuirile ce cearcă norodul».

Vaillant și Eftimie Murgul se oferiseră să «apostolească» prin țară.

Duhul răsvrătirii pătrunsese până în oștire. Bălăcescu eră încă, iar Telejescu fusese în oștire și se slobozise la 1836 (4).

(1) *La Romanie*, II, 358, 373—6, 379, 381—2, 400—4, 409.

(2) Ministerul de Externe, dosar 55/1466 din 1840.

(3) Vezi Anexa No. VII.

(4) Arh. St., dosar 2612, f. 187.

Situația eră gravă. Majoritatea judecătorilor propuse următoarele pedepse: zece ani închisoare la ocele Telega pentru Serghiescu, Sotir, Telejescu și Radoșanu; opt ani închisoare la mănăstirea Zna-gov pentru Macedonschi, Baronescu, Cămărășescu, Molojescu și Mitică Filipescu; trei ani numai închisoare la mănăstirea Mărgineni pentru Bălcescu, care eră încă minor (1).

De Vaillant știm că trecuse în Moldova și că ordine au fost date pentru ca reintrarea în Țara-Românească să-i fie interzisă. Bănă-țeanul Murgu, sudit străin, fu judecat la Caransebeș și achitat (2).

Cât privește pe Mitică Filipescu, e interesant de menționat că patru din judecători, contra cinci, au avut păreri deosebite. Aga Grecianu scuză pe Filipescu, gășind că în contra lui nu erau do-vezi îndestulătoare. Logofătul Ștefan Bălăcianu spune că în condica criminală a țerii nu se prevede complotul, și prin urmare asemenea materie nu se poate judeca după text, care lipsește, ci după cu-viință; deoarece complotiștii n'au putut să-și pue în aplicare pla-nul, nici nu s'au gășit la dănși arme, Bălăcianu propune, pentru toți, pedepse mult mai ușoare, iar pentru Filipescu, negăsindu-se asupra lui nici o vină serioasă, cere iertare. Logofătul Mihalache Racoviță zice și el că nu găsește în pravilă text pe care să-l poată aplica, ci numai articolul 58 din Regulament, care lasă Domnului paza liniștii publice; e deci de părere să se supue cazul Domnului, iar pe Filipescu îl scuză nefiind dovezi contra lui. Theodor Văcă-rescu scuză și el pe Filipescu. Banul Gheorghe Filipescu, prezidentul, nefiind fost de față la toată cercetarea, nici nu a iscălit hotărîrea, nici nu și-a dat vreo părere.

Cu toată această divergință, Vodă întărește hotărîrea la 18 Iunie, iar în ceeace privește părerile deosebite ale celor patru judecători, crede că «nu se dovedește alt din partea acelor mădulare decât o urzită uneltire spre desvinovățirea numai a căminarului Filipescu». Și Vodă poruncește ministrului să arate celor patru membri «greșeala întru care se află părerile Dumnealor, pe care. . . noi ne mărginim a o socoti izvorită numai din o simplă nedumerire din parte-le a da-toriei ce le eră încredințată».

Cât privește pe Chesar Bolliac, de care sentința nu pomenește, Alexandru Ghica scrisese, încă dela 12 Martie 1841, ministerului din

(1) Vezi și *Iuliu Tuducescu*, în *Convorbiri lit.* 1900 pag. 1125. — Arh. St., dosar 2612, f. 162.

(2) Vaillant, *La Romanie*, II, 430. Tot acolo, pag. 51 și 411, laudele pe cari Vaillant le aduce lui Mitică Filipescu și lui Bariț.

lăuntru că raportul din 10 Dec. precedent al comisiei de anchetă îl învinovăţise pentru nişte «compuneri cu alcătuire satirică» ce se găsiseră la el, şi pentru relaţiunile ce se dovedise că avea «cu cei descoperiţi în cugetările conspiraţiei»; cum însă Bolliac nu e chiar «conlucrător cu cei descoperiţi», căci «nu s'a putut găsi vreo corespondenţă pentru această întreprindere», nici nu l-a denunţat vreun alt arestat, ci numai scrierile sale conţin «defăimătoare expresii» la adresa cârmuirii şi «stării de astăzi a Terii-Româneşti», el va fi surghiunit la mănăstirea Poiana-Mărului (1).

De acolo, la 10 Maiu 1841, Bolliac scrisese Domnului:

Înălţate Doamne,

Dacă aş şti că omul poate să-şi reguleze şi gândirea precum îşi poate regula faptele, m'aş socoti netrebnic a mă mai arăta înaintea Măriei Tale; dar gândirea fuge, înălţate Doamne, şi nu este nici un om care să poată zice că este stăpân pe dânsa. Impins de demonul scrisului am greşit şi eu, înălţate Doamne; mă rog să mă ierţi.

Cel mai plecat supus CHESAR BOLLIAC.

Abiă la mijlocul lui Iunie, rezolvă Vodă petiţia prin următoarea apostilă (2):

Departamentului din Lăuntru. Măcar că cererea ce face aici jăluitoarul dovedeşte numai o proastă judecată a celor ce se socotesc de învăţaţi şi dăşertăciunea părerii lor să fii (3) mai presus de obşteasca morală şi cuviinţele societăţii, cari sunt adevăratele dovezi ale ştiinţei, citaniei şi a scrisului, şi prin urmare putea fi şi încredinţarea căinţei sale; Noi însă, luând în băgare de seamă mijlocirea Domniei Voastre, prea iubite frate, mare bane Mihaile Ghica, iertăm pe numitul, pe încredinţarea ce înşi-ne ne daţi pentru dânsul (4).

Pentru alt acuzat, Anton Panovschi, Vodă porunceşte să fie lăsat slobod, dar să rămâie sub supravegherea poliţiei, cu chezaşia unui om cunoscut, timp de 2 ani (5).

(1) Arh. St., dosar 2612 f. 124.

(2) Ibid., f. 157.

(3) De a fi.

(4) P. Bolliac, v. Iorga, *Ist. lit. rom. în sec. XIX*, II, 178 şi urm., şi Anexele lucrării de faţă (No. V).

(5) Arh. St., dosar citat, f. 192.

II.

Cel dintâiu complot dela Brăila (vara anului 1841). ✓

1. Cauzele turburărilor.

Politica orientală a marilor puteri în preajma anului 1840.—

Iată cum judecă Vaillant(1) aceste turburări: «La question d'Orient se compliquant de plus en plus, le traité du 15 juillet faisant exhiler la France en cris de guerre, ces cris retentissent jusqu'aux bords du Danube et y portent la joie et l'espérance. Les Romains, les Serviens, les Bulgares, dans la prévision d'un conflit général, songent aux moyens de tirer leur épingle du jeu. Les Bulgares demandent à Milosch de se mettre à leur tête, douze mille d'entre eux doivent passer le Danube; les Boiers Vallaques appellent de leurs voeux un second Vladimiresco, ou la réunion des deux principautés sous la souveraineté de Michel Sturdza; Moldo-Valaques, Bulgares et Serviens doivent faire cause commune pour résister à toute invasion de leur territoire, et profiter de la conflagration de l'Europe, les uns pour se donner des lois, les autres pour réformer celles qu'ils ont déjà, tous pour s'affranchir du joug de l'étranger . . . . .».

Astfel stabilește Vaillant legătura între complotul din Octomvrie 1840 și cel ce izbucni, puțin apoi, la Brăila.

Observațiunea lui Vaillant este dreaptă în înțelesul că împrejurările politice din Orientul Europei, în preajma anului 1840, au fost un prilej pentru izbucnirea simțului naționalității ce se trezise în popoare.

Tratatul dela Unkiar-Iskelessi (1833) însemnase triumful politicii țarului Nicolae. Anglia se gândi îndată la mijloacele de a-și relua locul pe scena Orientului. Lordul Palmerston începù opera, restabilind legăturile comerciale ale Angliei cu Turcia, legături al căror centru, la 1836, eră Țarigradul și ale căror ramificațiuni se întindeau până la Brăila și Galați de o parte, până în Egipt și în Siria de alta. Ministrul englez la Poartă, dușmanul Rusiei, Urquhardt, obține dela Turci, la 1838, un tratat de comerț favorabil. Mehemet Ali, vasalul nesupus, punând piedici negoțului englezesc în Egipt,

(1) *La Romanie*, II, 404—5.

sultanul îngăduie Angliei, anul următor, să ocupe Aden. Reaua voință a lui Mehemet Ali fu, de altfel, socotită de Palmerston și de confidentul său Ponsomby, ca un minunat prilej pentru a obține desființarea tratatului dela Unkiar-Iskelessi. Provoacă deci Anglia un nou războiu între Poartă și vasalul ei din Egipt, în vara anului 1839. Turcii, cu desăvârșire înfrânți, ar fi fost siliți să primească toate condițiile impuse de potrivnicul lor, dacă Anglia n'ar fi împiedicat încheierea păcii prin înțelegere directă între cei doi beligeranți. Franța și Austria, în Iulie 1839, erau de acord cu Anglia pentru a împiedica o nouă intervenție a Rusiei în conflictul turco-egiptean. Câteși trele puterile voiau ca o convenție europeană să înlocuească stipulațiile bilaterale dela Unkiar-Iskelessi. În Franța, cabinetul Soult se pătrunsese de cuvintele lui Broglie, zise la 1834: «il faut que les deux puissances qui ont eu le tort et la honte de souffrir au XVIII-e siècle l'occupation armée, puis le partage de la Pologne, soient bien déterminées à ne pas souffrir l'occupation, puis le partage dela Turquie». Și această politică eră favorizată de oameni politici din partidele cele mai deosebite, și de Thiers, și de Guizot, și de Berryer, și de alții cari cu toți combătuseră cabinetul Molé (1), acuzându-l de moliciune.

Rusia și Prusia fură silită a se uni cu părerea celorlalte trei puteri și, la 27 Iulie 1839, câteși cinci prezentară Porții o notă colectivă de care Soult putea zice cu mândrie: «La Turquie rentre dans le droit public européen, chaque puissance ayant le même droit à la protéger et toutes étant appelées à garantir son indépendance. . . . La Russie est brisée». Dar acest triumf al politicei sale aveă să coste scump pe Franța.

Puterile Europei, cari urmaseră jocul Angliei, trebuiau acum să conlucreze cu dânsa pentru răpunerea lui Mehemet Ali. Guvernul francez nu prevăzuse această urmare firească a notei colective din 27 Iulie, și când Anglia atacă Egiptul, opinia publică în Franța, care se pronunțase mai înainte pentru o colaborațiune cu Anglia spre a împiedica preponderanța rusească în Orient, se ridică acum contra Angliei și cerea lui Ludovic-Filip să apere Egiptul. Franța nu aveă interes să intre într'o asemenea luptă. Trebuiă, deci, să iasă cu demnitate din încurcătura în care intrase. Thiers ca prim ministru (Martie 1840) și Guizot ca ambasador la Londra avură să reziste curentului din țara lor, care cerea războiu cu orice preț. Franța eră în grea

(1) Căzut în Aprilie 1839.

cumpănă: voiă pe de o parte să păstreze bunele relațiuni cu Anglia pentru a rezistă împreună Rusiei; voiă pe de alta să apere Egiptul de un atac al Angliei. Astfel Franța trebuia să stăruie acum pentru ceea ce combătuse cu un an înainte, fără nici un motiv, adică pentru împăcarea directă între Turcia și Egipt. Franța plătiă acum greșeala ei dela 1839. Lordul Ponsomby reuși să încheie, la 15 Iulie 1840, o înțelegere cu Prusia, Rusia și Austria numai, în chestia Egiptului. Indignarea pe care știrea încheierii acestei înțelegeri o stârni în opinia publică franceză se înțelege ușor. Mai ales partidele extreme, presa republicană și democratică, plină de visuri napoleoniane, propovăduiau războiul revoluționar, redeșteptau speranțele din vremea epopeei despre libertatea și frăția popoarelor. Victimele exaltațiunii nu vedeau prăpastia la care-i puteă duce punerea în aplicare a planului lor războinic. Idealiști până la extrem, nu-și dădeau seamă de felul cum vecinii înțelegeau redeșteptarea națională care tindea, la fiecare popor, la o desvoltare proprie, fie și în dauna celorlalte, și nici decum la o frăție universală. Guvernul francez avu tăria și înțelepciunea de a nu urmă acest curent și de a declară Angliei, la 4 Octomvrie 1840, că aderă la acordul celor patru puteri în chestia Egiptului (Sultanul să recunoască ereditatea lui Mehemet Ali în Egipt, iar Mehemet să restituie Turciei Siria). Conferința dela Londra din 31 Ianuarie 1841, la care luă parte și Franța, proclamă, pe aceste baze, pacea restabilită între Sultan și vasalul său.

Convenția strămtorilor, care urmă la 13 Iulie, eră o satisfacțiune dată politicei franceze. Convenția însemnă, într'adevăr, o confirmare a notei colective dela 27 Iulie 1840, care negase Rusiei dreptul exclusiv de a interveni în afacerile turcești (1).

* * *

Deșteptarea conștiințelor naționale. — N'au trezit aceste evenimente simțul național în popoarele balcanice, dar le-au făcut să crează că a sosit momentul de a-l lăsa să izbucnească și de a realiză aspirațiile naționale.

Simțul național, atât în Germania, cât și în Italia, la popoarele slavice și la noi, nu s'a trezit sub vreo impulsione din afară, ci a ieșit din chiar adâncul fiecărei rasse prin studiile de arheologie, filologie și istorie. El a fost mai mult rezultanta unui complex de cer-

(1) Expunerea din text este un rezumat din Emile Bourgeois, *Manuel de politique étrangère*, Paris 1905, III, 145.

celări științifice cari, pentru noi, au pornit din Ardeal. Cunoștințele adunate de pretutindeni, privirea faptelor, cetirea cărților, desgro-parea documentelor, au deșteptat în fiecare neam conștiința egoistă a individualității sale și a nevoii de a o desvoltă, opunând-o chiar celorlalte individualități, în căutare și ele a propriei lor expansiuni.

Partea Franței, în elaborațiunea acestor conștiințe de sine, fusese și eră încă foarte mare. Greșeala Francezilor eră însă tocmai de a nu înțelege opera la făurirea căreia contribuiseră. Ei n'o vedeau decât prin prisma prea mare a dragostii și a înfrățirii universale. Eră o greșeală pe care aveau s'o plătească prin deziluzia ce le produse succesiva *lipsă de recunoștință* a popoarelor emancipate (1).

Ca Francez, ca republican și ca democrat, greșește și Vaillant. O spune categoric: asistă cu mulțumire sufletească la agitațiunile din anii 1840 și 1841 și contopindu-le pe toate, pe ale Românilor, pe ale Sărbilor, pe ale Bulgarilor și pe ale Grecilor, în dragostea ce purtă idealurilor de libertate și frăție a popoarelor, nu vedeă neputința acestor elemente eterogene de a conlucra, fiecare având alte scopuri și alte aspirații.

În acest sens este exact a stabili o legătură între complotul românesc din Oct. 1840 și turburările bulgărești dela Brăila din vara anului 1841. Au fost două manifestațiuni deosebite, ale căror rădăcini erau de aceeaș natură. În acest sens nu greșește cu totul Eliade-Rădulescu, când atribue complotiștilor dela 1840 o parte și în turburările bulgărești dela 1841 (2).

Ideile extreme franceze n'au putut lipsi, firește, de a influența spiritele înflăcărate ale tinerilor idealști români grupați la Paris, pe la 1839, în societatea pe care Eliade o poreclește de *rodiniană*. Eră firesc să se pătrunză acești tineri de ideile unui Edgar Quinet și de tezele susținute prin ziarele republicane și democratice. Scopul la care țintiau eră acelaș cu al foștilor membri, — mai moderați aceștia —, ai societății filarmonice, (3) acum rupte în două prin intrigile lui Tavernier; căile pe cari însă credeau că pot ajunge mai repede la țintă erau diferite. Pe când cei dintâiu, Eliade, I. Filipescu, I. Ruset, Em. Băleanu, Grigorie Contacuzino, Voinescu II, Cămpineanu chiar — până ce-l copleși influența lui Colson (4) —

(1) Bourgeois, l. c., III, 179 și urm.

(2) *Issachar*, 120.

(3) *Ibid.* 63 și 87.

(4) Poate astfel trebuie înțeleasă serisoarea publicată mai sus a lui Cămpineanu c. Colquhoun. — Colson califică pe Eliade de «transfuge salarié». (*De l'état présent et de l'avenir*, 180).

nu excludeau puțința unei conlucrări cu ocârmuirea și făceau oarecare credit simțimintelor românești ale lui Alexandru Ghica (1); cei din urmă alergau, după pilda modelelor lor franceze, la mijloacele extreme; credeau că din orice agitațiune, din orice conflagrațiune, va trebui să nască în cele din urmă un folos pentru cauza ce le era scumpă; erau gata să se arunce cu ochii închiși în turburări și răsvrătiri, fără a cumpăni mai dinainte rezultatele posibile. Mulți dintre ei numai târziu s'au putut lepăda de aceste apucături impulsive dobândite în tinerețe.

Din constatările ce preced mai rezultă că e inexact a spune că Rusia ar fi *provocat* turburările dela Brăila din anii 1841 și următorii. Cauzele acestor turburări erau mai adânci. Rolul Rusiei n'a putut consista decât în a *încuraja* și *susține*, pentru urmărirea intereselor ei politice, niște porniri cari existau independent de voința muscălească. Treaba Românilor era de a cumpăni care urmă să fie, din punctul de vedere al propriilor lor năzuințe, atitudinea lor față de aspirațiile altora de alt neam.

Bine înțelegea situația Billecocq când scria:

«Les Moldaves et les Valaques ne se dissimulent pas que la condition *sine qua non* du progrès et de la prospérité de leur pays, c'est la paix autour d'eux. . . . La lecture de leur désastreuse histoire leur prouve qu'ils ont toujours été. . . . la monnaie de billon des vainqueurs».

2. Turburările dela Brăila din vara anului 1841.

Faptele. — Nu trecuse bine o lună dela condamnarea vinovaților amestecați în complotul din Octomvrie 1840, și Bulgarii din Brăila îndreptează, la 11/23 Iulie 1841, către cârmuire un manifest (2) în care cer să le fie îngăduit a trece în Turcia, *fără cuget rău*, și amenință astfel dacă vor fi împiedicați: «apoi să știți că veți fi toți sub mare osârdie, că nouă tot una ne face că vom pieri sau vom trăi». Ghica Vodă încercă mai întâiu să potolească mișcarea printr'o proclamație invitând la liniște. Dar cu asemenea oameni hotărâți aveă să fie mai greu de a ajunge la capăt. Erau, de altfel, prea mulți interesați în aceste mișcări cari țintiau la scuturarea jugului

(1) Eliade, I. c., 95, întrevederea din grădina lui Scufă.

(2) *Buletin oficial al Țerii-Rom.* No. 42 din 1841; Timoni c. Metternich, 23 Iulie 1841, la Acad. Rom., I. c., I. C. Filitti în *Revista de ist., arh. și fil.* XI, I, 197 și urm.

turcesc în Bulgaria. Eră Rusia, totdeauna gata a găsi un pretext de intervenție în afacerile imperiului otoman; eră Vogoridi, Bulgarul grecizat — strănepotul aceluia mitropolit Sofronie din Vrața, tipăritor al celei dintâi cărți în limba bulgară modernă, un Chiriacodrom, cu ajutorul Mitropolitului Dositei Filitti (1)—care hrăniă speranțe de domnie; în fine nici Români n'au lipsit, măcar de departe, a se interesa de această mișcare menită a sdruncina o stare de lucruri ce nu le eră pe plac.

Ghica înțelese situația. La 14 Iulie scrise, din Breaza, polcovnicului Odobescu să dea ordine răsvrățiților să se supue fără pierdere de vreme (2).

«Datoria stăpânirii în asemenea împrejurări o cunoști . . . Un lucru numai cerem neapărat: ca să nu pierzi vremea a-i supune, căci îndestule zile au trecut de când s'a început pricina și la asemenea lucruri și un minut este scump, căci zăbava rătăcește duhurile părând slăbiciune. . . . De aceea cu tonos cere să se predea, și la al treilea chemare nevăzând supunere, aruncă foc asupra-le și prinde-i morți sau vii».

Odobescu și pleacă la Brăila cu un escadron de călărași (3).

În aceeași zi și în același sens dă Vodă porunci și Ministerului de Interne. Pericolul eră destul de mare, dat fiind numărul însemnat de Bulgari și Sârbi așezați în Principat.

În fine, raportul cu data de 14 Iulie al cărmuirii de Brăila aduce vestea că revoltații ieșind din hanul unde se strânseseră, coboriseră, cu steagul desfășurat, spre port și acolo sloboziseră focuri asupra dorobanților județului, dar fuseseră respinși și se predaseră în număr de 29 (4). Totul se sfârșise când sosiră trupele dela Zimnicea, comandate de maiorul Golescu (5).

La 22 Iulie (6), Vodă dă o proclamație în care amintește Sârbilor și Bulgarilor din Țara-Românească, că sunt 50 de ani de când, în urma întâmplărilor din patria lor, au găsit adăpost pe teritoriul Principatului, unde au putut trăi liniștiți. Mișcarea lor, dar, dela 11 Iulie este neînțeleasă și Vodă le poruncește strașnic să se ferească, pe viitor, de amăgiri.

(1) Konaki-Vogoride, *Log. Costachi Konaki*, ed. 2-a, 67 nota; I. C. Filitti, *Așezământul cultural al Mitrop. Dositei Filitti*, 54, n. 1.

(2) Iorga, *Studii și doc.* XI, 249.

(3) Rap. marelui spătar c. Domn, 13 Iulie 1841. Externe, dosar 55/1466 din 1840.

(4) Externe, dosar 55/1466 din 1840.

(5) Papazoglu, *Ist. Buc.*, 148 și urm.

(6) Externe, dosar citat.

Ni s'au păstrat mai multe povestiri ale răscoalei.

Una este cea făcută într'o scrisoare grecească găsită la un Grec din Brăila (1). La 11 Iulie, seara, au apărut afișe exprimând dorința câtorvâ Sârbi și Bulgari de a trece în Turcia. A doua zi, autoritățile au convocat pe notabili la consfătuire. Câțiva se duc la șeful răsculaților, Tatici, care le spune că nu cere altceva decât să fie lăsat să treacă în Turcia. Totuș, pe la 10 dimineața, pe casa răsvrătiților se ridică un steag roșu cu cruce albă. Ei ies din casă în număr de vreo 25 numai, și defilează pe străzi spre a se întâlni cu alt grup ce se află într'un han al orașului. Duminecă dimineața numărul răsculaților eră de 250. Spre seară, se pregătesc să se imbarce, cu consimțământul autorităților. Pe când se imbarcau însă, soldații garnizoanei au început a trage focuri asupra-le, și Luni dimineață răsculații se predară.

Altă povestire este aceea din raportul lui Timoni către Metternich, dela 27 Iulie 1841 și din anexele la raportul dela 30 Iulie 1841 al aceluiaș.

Sgardelli, agent consular austriac din Brăila, scrie consulului din Galați, la 24 Iulie 1841, că în seara precedentă (10/23 Iulie) apăruse o proclamație a unui individ ce se dedea drept fost ofițer sârbesc, dar se crede că fusese servitor al lui Miloș. Proclamația spune că 1.200 creștini vor să treacă în Turcia, în ajutorul fraților lor. Deocamdată acest individ se arată în public înconjurat de 30 inși armați. Se ziceă că așteaptă ajutoare din Galați și Bârlad. A fost blocat de vreo 40 oameni din miliția locală, în casa în care se retrăsese și deasupra căreia ridicase steagul roșu. Forța publică fiind prea redusă—continuă Sgardelli în raportul din 26 Iulie—răsvrătiții fură lăsați liberi să iasă din casă și se retraseră la hanul boiangiului, unde puseră steagul roșu în dreptul porții. Numărul insurgenților sporiă pe fiecare ceas. Turcii din oraș căutau adăpost la agenția austriacă. Spre seară, pornesc răsculații spre port, unde sunt atacați de trupe. În încăierare sunt răniți și nevinovați. Sgardelli își exprimă mirarea, cu câtă înșelăciune și-au «călcăt cuvântul autoritățile românești». Din potrivă șeful insurgenților «n'a vătămat nici un suflet de om», deși aveă puțința de a da orașul pradă flăcărilor și pustiirii. Spre ziuă în sfârșit s'au hotărît răsvrătiții să depue armele, făgăduindu-se șefului lor că va fi lăsat liber.

Consulul austriac din Galați, Huber, veni la Brăila și raportă și el lui Ti-

(1) Externe, dosar citat, anexă la raportul oficial din 31 Iulie 1841.

monia la 26 Iulie. Concluzia lui este că purtarea autorităților locale a fost «la început lașă, apoi nechibzuită și la sfârșit infamă». Și Huber spune că autoritățile, pentru a dobândi ca insurgenții să iasă din han, le făgăduiseră că se vor putea imbarcă. Asemenea procedeu nu putea calma o fierbere ce domniă nu numai prin Bulgarii și Sârbii din Brăila, dar și printre cei din Galați, Bârlad, Tecuciu, Fălcu, Buzău și chiar București. Organizarea Brăilei lăsa cu totul de dorit, spre deosebire de a Galaților unde asemenea turburări nici nu s'ar fi putut produce. În Brăila e anarhie. Șeful poliției trebuie neapărat destituit (1).

* * *

Atitudinea consulilor străini.—Pe lângă povestirea amănunțită a evenimentelor, găsim în aceste acte și aprecierea consulului austriac, Huber, asupra purtării autorităților românești și asupra rădăcinilor ce mișcarea ar fi avut și în Transilvania. Firește, Timoni răspunde lui Huber pentru a combate această părere, dar ea nu pare lipsită de temei când ne amintim de articolele potrivnice cărmuirii românești ce apăreau neîmpiedicate în ziarele de peste munți.

Dacă Austria nu luase măsuri destul de energice pentru a împiedica orice relațiuni peste munți ale răsvrătiților, guvernul lui Metternich nu încurajase însă, de sigur, întru nimic nici mișcarea dela Brăila, cum nu se amestecase nici în complotul românesc din iarna precedentă. Măntinerea ordinii și a *statului quo* oriunde și cu orice mijloace, eră linia directoare a politicei cancelarului împărătesc.

De aceea eră sinceră scrisoarea din 16/28 Iulie 1841 a lui Timoni către Alexandru Vodă Ghica (2):

En petit comité avec Monsieur le grand Vornik et Monsieur le Postelnik, et voyant qu'on fermait l'expédition pour V. A., je ne puis pas laisser échapper une si bonne occasion pour féliciter V. A., de l'heureuse fin qu'a prise l'échauffourée d'Ibraïla. Je pense aux paroles que vous disiez, mon Prince, sur les soldats valaques, paroles qu'ils ont si glorieusement justifiées le 13.

Je suppose que maintenant il n'y a plus de raison pour interrompre l'agréable séjour de Breaza, et si V. A. me le permet, je viendrai bientôt y passer quelques jours. Malgré les soins de l'aimable propriétaire je ne suis arrivé que Mardi matin à 7 heures à Bucarest où, mort de fatigue, j'ai laissé

(1) Prefectul, I. Slătineanu, lipsiă. Papazoglu, *Ist. Buc.*, 148 și urm.

(2) I. C. Filitti, în *Revista de ist. arh. și fil.*, XI. I. 200.

partir la poste sans mot de ma part. Tout cela ne fera qu'augmenter mon zèle pour répéter un voyage qui me permet à son bout de faire ma cour à V. A. . . .

Eră firesc, dar, ca lui Timoni să se adreseze (1) Ghica Vodă pentru a protestă contra învinuirilor de neglijență aduse autorităților din Brăila și comparațiilor defavorabile ce mai ales guvernul rusesc făcea între acestea și autoritățile din Galați:

Monsieur l'agent,

Il a pu venir à Votre connaissance que je me suis vu dans la nécessité de rectifier de fausses notions, et même de refuter des accusations contre les autorités locales relativement aux événements qui se sont passés dans la ville de Braila pendant la première quinzaine de juillet. Comme il m'importe essentiellement que le gouvernement Imp-l et R-l Apostolique soit exactement éclairé, j'ai l'honneur de vous transmettre l'écrit ci-joint pour en faire l'usage que vous jugerez convenable afin de prémunir votre gouvernement contre les notions qui auraient pu lui parvenir d'ailleurs que par vos rapports.

Și timite Ghica lui Timoni un întreg «Exposé» (2), pentru a se plânge de atitudinea cărmuirii Moldovei care, deși putea ști de complot încă dela 9 Iulie, când se făcuse, la Galați, cea dintâi arestare, nu vestise autoritățile din Brăila. Arată apoi că și la Galați fuseseră turburări, la 1840, și autoritățile se arătaseră tot atât de puțin pregătite cât și cele din Brăila la 1841. Cărmuirea românească are scuza, zice Ghica Vodă, că este silită de împrejurările din Sârbia și Bulgaria să-și împrăștie forțele pe întreaga linie a Dunărei. În fine, se plânge Domnul de manifestațiile de simpatie, față de perturbatori, ale «unora din agenții consulari din Galați și Brăila».

De sigur, mai ales la consulatul general englez făcea aluzie Domnul Colquhoun, care nu fusese străin de mișcarea din Octomvrie 1840, nu lipsi de a face greutăți cărmuirii românești și în împrejurările dela Brăila, dând azil răsvrățiților pe vase englezești ancorate la Brăila și refuzând extrădarea lor (3).

Ingropându-se cu pompă la Galați cadavrele victimelor dela Brăila, cărate până acolo de Dunăre, convoiul fu urmat de viceconsulul

(1) 28 Sept. 1841.

(2) Vezi Anexa No. VIII.

(3) I. C. Filitti, in *Rev. de ist. arh. și fil.*, XI: I. 199, și Anexa (No. IX).

englez cu tot personalul, de sigur însă, mai mult ca o manifestație contra Rusiei decât în potruva cârmuirii românești (1).

De altă parte, ministerul de interne tot primind plângeri din partea consulatelor contra procedurilor cârmuirii de Brăila, le trimite, la 2 August 1841, secretariatului Statului, atrăgându-i atenția asupra «necuviincioaselor expresii ce atât acele consulaturi cât și căpitanii corăbiilor. . . . întrebunțează în potruva acelor neapărate măsuri și a executorilor lor», precum și asupra «pretențiilor acelor căpitani pentru pagubele ce cu acel prilej li s'ar fi pricinuit». Ministerul de interne socotește el, din potruvă, necuviincioasă și nepravilnică protecția acordată de aceștia turburătorilor «trăgându-i spre scăpare în vasurile lor» (2). La 9 Octomvrie 1841, consulul grec C. Sakellario mai reclamă încă o despăgubire pentru familia unui Grec omorît în împrejurările dela 13 Iulie. Cârmuirea românească răspunde că, deoarece corăbiile grecești se puseseră în serviciul răsvrătiților, în mod firesc suferiseră de loviturile îndreptate contra acestora.

* * *

Atitudinea cârmuirii Moldovei. — Nici învinuirile pe cari Ghica le aducea cârmuirii Moldovei nu erau lipsite de temei. Relațiunile lui cu Sturdza erau din cele mai reci încă de când, la 1834, fuseseră împreună la Constantinopole spre a-și luă investitura. Nimic, de atunci, nu-i apropiase. La 1839 Sturdza aveă spioni în Țara-Românească și din scrisorile lor rezultă limpede că scopul urmărit eră de a dobândi pentru Sturdza și scaunul lui Ghica. Pe de o parte urmă să se pregătească spiritele nemulțumite din Țara-Românească, iar pe de alta să se negocieze la Constantinopole prin Bibica (Rosetti) «attendu qu'il est pauvre, mécontent. . . . très versé dans les affaires de Constantinople, jouissant de la confiance du Prince et connaissant tous ses secrets (3)». Nu va fi privit, deci, decât cu mulțumire Sturdza călătoria lui Câmpineanu, însoțit de Colson, în occident. Denunță la Petersburg turburările din Țara-Românească, făcea, în numeroasele sale memorii, comparații între cârmuirea lui Ghica și a sa și, ce e mai straniu, acuză pe Ghica de servilism față de Rusia! Pe de o parte, Sturdza se conformă instrucțiilor dela Petersburg de a combate orice manifestare a spiritului nou care suflă

(1) Rap. al lui Billecocq din 5 Aug. 1841.

(2) Externe, dosar citat.

(3) Hurmuzachi, Supl. I, v. VI, 38-41, 43.

asupra Europei (1), iar pe de alta voiă să tragă folos din turburările din Țara-Românească. Când Vaillant părăsi Bucureștii, mai mult de nevoie, în toamna anului 1840, el trecu în Moldova și-și continuă și acolo *misiunea*. Dar, dacă Sturdza eră favorabil pornirilor răsvrătitoare în principatul vecin, el le combătea strașnic în propria sa țară. Mai târziu (2) vorbiă lui Rückmann de boieri «qui n'ont cessé de rêver le renversement de ce qui existe et qui, en 1840, ont figuré dans une espèce de maçonnerie politique avec le nommé Vaillant, emissaire de la propagande française (3)». Uneltind contra lui Ghica, știa Sturdza tot deodată să-și atragă laude dela Petersburg pentru administrația sa (4). Cu drept cuvânt eră Ghica îngrijat de legăturile ce răsvrățiții din Țara-Românească aveau în Moldova.

Știa Sturdza să năbușească turburările dela Galați, dar nu da concurs colegului său din Țara-Românească pentru a preveni turburările dela Brăila. Sturdza, spre deosebire de Ghica, se bucură și în aceste împrejurări de sprijinul rusesc (5).

În împrejurările dela 1840, Billecocq «reçut les recommandations les plus expresses de la part du Prince de Moldavie en faveur de M. Vaillant (6)», iar când acesta fu arestat la Galați în primăvara anului 1841, Billecocq scriă (7): «J'en reviens plus que jamais à croire que le Prince de Moldavie n'a autant exagéré le danger qui s'attachait à la société secrète créée par Vaillant, que pour arriver à se saisir de la correspondance qu'il supposait avoir existé entre son prisonnier et le Prince de Valachie. . .»

Tot pe atunci (8) duse Ion Ghica, nepotul lui Câmpineanu, lui Vodă Sturdza o scrisoare a unor boieri din București, arătându-i că «schimbarea Domnului Țerii-Românești devenise inevitabilă și că sosise momentul de a unî amândouă coroanele pe capul unui singur Domn (9)». Rămase la Iași Ghica, după îndemnul învățatului beizadea N. Șuțu. Dela înălțimea catedrei sale, la Academia Mihăileană, făcea, alături cu Kogălniceanu, propagandă «în favorul ideii-

(1) Hurmuz. S. I. v. VI, 114, 175.

(2) 23 Dec. 1842, Hurmuz. S. I. v. VI, 455.

(3) Vezi rap. lui Zotta, gerantul consulatului austriac din Iași, c. Metternich, 25 Iunie 1841, la Acad. Rom. și Hurmuz. S. I. vol. VI, 338—9.

(4) Hurmuz. S. I. vol. VI, 261 (4 Oct. 1840).

(5) Hurmuz. I^o, 343 și 368.

(6) Acad. Rom. Rap. consul. fr. X, 47.

(7) Rap. din 2 Iulie 1841. Ibid.

(8) Prin toamna anului 1841.

(9) Ion Ghica, *Scrisori*, Ioan Câmpineanu.

lor liberale». Ideile democratice și egalitare pătrundeau în cercurile cele mai aristocratice. Ion Ghica, sub pseudonimul Monsieur de O, publicase la 1838, la Paris, broșura intitulată «Poids de la Moldo-Valachie dans la question d'Orient (1)» în care amintea de smulgerea Basarabiei, califică pe Al. Vodă Ghica de «satrap» devotat Rusiei și de coalizat cu Fanarioții (2) pentru despuierea Țerii-Românești. În curând, la *Propășirea*, aveau să colaboreze spiritele înaintate din amândouă Principatele (3).

Colson, prietenul lui Câmpineanu, pledase cauza unirii Principatelor sub un domn ereditar (4). Candidatul său era Câmpineanu, firește (5). Știind însă că această candidatură n'avea sorți de izbândă, Colson, deși știa pe Mihail Sturdza plin de prejudecăți aristocratice și părtaș nestrămutat al Regulamentului (6), îl privia ca pe cel mai în măsură «de régler le sort des deux principautés». Inzestrat cu multe calități, bogat peste măsură «de quelle honte se couvrirait-il s'il ne se dévouait pas, sans arrière pensée, à la cause de l'indépendance (7)». Misiunea lui Sturdza este «de faire cesser l'influence russe (8)». Și încheie Colson: «la question valaque exige le changement du Prince Ghica; la question Moldave peut être résolue par le Prince Sturdza». Acesta poate realiza speranțele *amânduror* Principatelor (9).

* * *

La 21 (Iulie) 2 August 1841, Timoni își făcuse convingerea despre legătura ce *prin emisari străini* se stabilise între Bulgarii din Țara-Românească și din Moldova pentru ca, într'o anumită zi din August, să se adune și, *înarmați*, să treacă în Turcia în ajutorul fraților robiți. Agentul principal era acel Vasile, fost sudit rusesc, iar acum supus român, care se refugiase pe un vapor englezesc la Brăila în ziua de 13/25 Iulie, și nu fusese predat autorităților locale.

(1) Iorga, *Ist. lit. române în sec. XIX*, II, 100.

(2) Denunță Ion Ghica pe Mavros, cu care avea să se rudească.

(3) Ion Ghica, *Scrisori: O călătorie înainte de 1848*.

(4) *De l'état présent et de l'avenir des Principautés de Moldavie et de Valachie*. Paris 1839, pag. 115.

(5) *Ibid.*, 117.

(6) *Ibid.*, 118.

(7) *Ibid.*, 57.

(8) *Ibid.*, 59.

(9) *Ibid.*, 60—61.

În locul lui Vasile, luase comanda în ultimul moment ofițerul sârbesc Taticî (1). Ciudată fusese mai ales purtarea viceconsulului rusesc din Brăila, Carneef. Atitudinea lui eră de natură a încuraja pe insurgenți: el invită autoritățile locale să-i lase să treacă Dunărea. Rapoartele din Brăila și Galați, zice Timoni, sunt categorice în această privință. De altfel cam toți locuitorii Brăilei au luat parte, direct ori nu, la manifestațiile din zilele de 12 și 13 Iulie, căci populația acelu oraș eră formată din «cele mai rele elemente ale insulelor și coastelor turcești», un «amestec de naționalități străine».

* * *

În urma cercetărilor Directorului Ministerului de Interne, 36 complotiști fură arestați la Brăila și trimiși, în taină, — spre a nu se întărită mai mult spiritele — la București. Domnul, pe baza art. 58 din Reg. Org., fără judecată, îi trimise pe toți la ocne până ce se vor pocăi (2). Ghica răsplăti pe ofițerii de toate gradele cari contribuieră la potolirea mișcării, începând cu polcovnicul Enghel și maiorul N. Manu (3). Prin mijlocirea lui Vodă, mai primiră ofițerii și dela Turci nișan-iftiharul (4).

III.

Al doilea complot dela Brăila (primăvara anului 1842).

Prin aceasta, mișcarea nu fu cu totul potolită. Sub cenușă, focul ardea încă. La 10 Fevruarie 1842, cârmuirea Brăilei raportează că de vreo două zile se svonește că Bulgarii, Sârbii și Grecii din oraș au de gând să calce căpeteniile locale. Deși polcovnicul Enghel luase toate măsurile de liniștire, Vodă trimite la fața locului, la 12 Fevruarie, pe chiar fratele său, marele ban și ministru de interne Michaelache Ghica (5). Cunoscând însă atitudinea lui Carneef în turburările precedente, Ghica Vodă stăruie de astădată pe lângă Dașcov să dea subalternului său instrucții pe cari să i le ducă chiar Mi-

(1) Ordinul lui Al. Ghica c. Ministerul de Interne, 14 Iulie 1841. — Externe, dosar 55/1466 din 1840.

(2) Externe, dosar citat, și rap. lui Timoni din 2 și 16 Aug. 1841.

(3) *Buletinul Oficial al Țerei-Românești*, No. 44 din 1841.

(4) Papazoglu, *Ist. Buc.*, 148 și urm.

(5) Externe, dosar citat.

halache Ghica. Firește, Billecocq dă și el lui Viollier ordinul de a nu refuză concursul ce i l-ar cere autoritățile locale.

La Brăila, marele vornic arestează pe șefii mișcării. C. G. Huber, agentul consular austriac din Galați, însărcinat cu o anchetă în urma intervenției lui Alexandru Ghica pe lângă Timoni (1), trimite cu acest prilej lui M. Ghica, la Brăila, o scrisoare, printr'un expres pornit la 20 Fevruarie (4 Martie), ora 6¹/₂ dimineața (2):

Monseigneur!

Je viens de recevoir la lettre datée d'aujourd'hui 10¹/₂ h. d. m. que vous avez eu l'extrême bonté de m'envoyer par un exprès qui, cependant, a eu le désagrément d'être arrêté au Séreth à cause de rupture de la glace.

Je suis charmé de la nouvelle que le nommé Makedon Daskalos, un des chefs des perturbateurs, se trouve entre les mains de la justice. La providence divine a voulu récompenser d'un bon succès les mesures sages et énergiques que vous avez prises dans un moment de consternation générale, et c'est à Vous, Monseigneur, que nous devons le rétablissement du bon ordre et les garanties pour notre tranquillité future.

Je partirai demain de grand matin pour Ibraïla, où j'aurai l'honneur de consigner dans vos mains les papiers trouvés chez le nommé George Dimitriou Kazak, et de vous communiquer confidentiellement tout ce que je pouvais (*sic*) découvrir sur (*sic*) ce rapport.

În raportul pe care acelaș Huber îl adresează șefului său ierarhic, consulului austriac din Iași Eisenbach (3), găsim lămuriri mai multe. Huber spune că în noaptea de 3—4 Martie stil nou, numitul Machedon, unul din șefii mișcării, s'a dus la casa unuia Dedoman, unde se află în gazdă agentul consular rusesc Carneef (4) și s'a predat acestuia cu oarecari condiții. Carneef însă vesti pe marele vornic Mihalache care, în noaptea următoare, și porni pe Machedon la București. Mai rămâneă de prins greul Stavri, alt șef al mișcării, dar marele vornic replecă spre București la 19 Martie st. n. Mișcarea, afirmă Huber, n'avusese repercuție la Galați. E de notat că, în raportul său, Huber, vorbind de Machedon, îl numește «George Vogorides» zis Machedon. Eră tânăr de 20 de ani și așezat de 6 luni la Brăila ca sudit gre-

(1) Raportul acestuia din 25 Fevr. 1842.

(2) I. C. Filitti, în *Revista de ist., arh. și fil.* XI. I. 201.

(3) Anexă la raportul acestuia c. guvernul său, 21 Martie 1842. Acad. Rom.

(4) Seris în raportul lui Huber, Kranjeff.

cesc. Fusese botezat, ne explică Timoni (1), de Vogoridi, el însuși Greco-Bulgar interesat în turburările dela Brăila.

De altă parte, prin consulul rusesc din Iași Kotzebue, Eisenbach are următoarea notiță pe care o comunică guvernului său la 14 Martie st. n. (2). «Des renseignements qui viennent d'être recueillis ne laissent plus aucun doute sur l'existence d'un complot parmi les Bulgares domiciliés tant en Moldavie, qu'en Bessarabie et en Valachie. Cependant, jusqu'ici, ils n'ont ni chef, ni plan arrêté. Dans toutes leurs relations ils agissent avec la plus grande circonspection; leurs communications se font rarement par écrit. Le but des Bulgares, en général, est de rendre indépendante leur patrie; celui des Bulgares domiciliés en Moldavie de porter tous les secours possibles à leurs compatriotes transdanubiens. Le plus grand nombre se trouve à Galatz. Il y en a pourtant aussi à Husi, Barlad et Focsani. Ils croient pouvoir compter en Moldavie sur 6.000 hommes. . . . Ils envoient souvent des affidés à Reny, en Valachie et même au delà du Danube, en prétextant des relations de commerce.

«On prétend qu'à Galatz ils reconnaissent pour chef un certain Georges Kosako, sujet autrichien, dont la police s'était saisie après le dernier événement de Braila. Le consulat d'Autriche l'a cependant réclamé et ses papiers s'y trouvent. . . .».

Am văzut, într'adevăr, că hârtiile găsite la Kazacu erau în mâinile lui Huber care le arătă lui Mihalache Ghica. Cercetarea hârtiilor lui Cazacu ar fi dovedit, afirmă cel puțin Huber și Eisenbach (3), interesați ca nici un sudit austriac să nu fi fost amestecat în turburări, că el nu avusese nici o vină. Făcuse dor negoț cu portrete de regi bulgari de altădată, de cari se vindeau și la Odessa. Eisenbach mai pretinde că svonurile de un complot ce s'ar organiza și la Galați s'ar fi datorind unui boier scăpătat, Constantin Ventura, care zidise acolo un han și, lipsindu-i clientela, voia să vază pe Ruși sosind cu o zi mai înainte spre a i se spori alișverișul. Ventura răspândia știri tendențioase până la Odessa.

Consulul austriac din București stabilește și el legături între Sârbii și Bulgarii din Brăila, și locuitori ai Galaților. Spune (4) că încă din August 1841 se găsiră răspândite prin București afișe de proveniență sârbească îndemnând la răscoală contra cârmuirii româ-

(1) Rap. din 11 Martie 1842.

(2) Acad. Rom. rapoarte consulare.

(3) Rap. din 18 Martie 1842.

(4) Rap. din 23 Aug. 1841.

nești pentru a răsbună suferințele fraților dela Brăila,—și afișe din izvor românesc chemând poporul la arme contra lui Vodă. Tot Timoni afirmă (1) că autoritățile din Galați descoperiseră încă din toamna anului 1841 nouă pregătiri de mișcări, dar nu vestiseră autoritățile românești. Totuș guvernul rusesc n'are decât cuvinte de laudă pentru cârmuirea moldovenească și de ocară numai, pentru așa zisa nepregătire și neprevedere a autorităților din Țara-Românească.

Cu toată pretinsa nepregătire a autorităților, mișcarea izbucnită la 22 Fevruarie st. n. a fost potolită iute. Indrăzneala răsvrătiților mersese până a atacă pe polcovnicul Enghel la locuința lui. Un ofițer de cavalerie a fost ucis și mai mulți soldați răniți. Cu toate negațiunile lui Dașcov, Timoni susține că «întâmplările din anul trecut, proclamațiile șefilor mișcării, dovedesc că există o propagandă îndreptată contra stării de lucruri existente în Turcia. De ar mai trebui o dovadă, ea s'ar găsi, fără discuție, în vestirea ce d-l Dașcov însuș a făcut de câteva zile Domnului, din ordinul guvernului său, să fie cu băgare de seamă, deoarece emisari bulgari agită populația bulgărească din Moldova, Basarabia și Valahia, spre folosul conaționalilor din Bulgaria (2)».

Complotul erà menit a omori pe colonelul Enghel, a luă comanda trupelor, a percepe contribuții dela locuitori și a trece Dunărea. Energia locotenentului Boteanu a dat timp celorlalte forțe să se adune (3).

Trebuie să se facă lumină asupra cauzelor acestor turburări. Alexandru Ghica trimite la Brăila o comisie de anchetă compusă din Manolache Arghiropol, președintele divanului, și Ioan Manu, directorul ministerului de interne, asistați, după voința lui Dașcov, de un dragoman rusesc. (4). Depoziția lui Machedon ni s'a păstrat (5).

Iși povestește viața. Născut Bulgar, botezat de Vogoridi, Bulgar și acesta, învățase la Atena. După pilda societății patriotice a Cretanilor și a Tesalienilor, s'a îndemnat și el să formeze, cu colegii săi bulgari, o *societate macedoneană*. Când află că și la Brăila și la București se formează, în secret, o societate patriotică bulgară, vine și el în țară. Machedon adaoge că a venit fără știrea binefăcătorului său Vogoride, în scop, de sigur, de a desvinovați pe acesta.

(1) Rap. din 10 Sept. 1841.

(2) Rap. din 25 Fevr. 1842.

(3) Rap. al lui Timoni, din 11 Martie 1842.

(4) Externe, dos. cit. și rap. din 18 Martie 1842 al lui Timoni c. Metternich.

(5) Anexă la rap. din 4 Aprilie 1842 al lui Timoni (traducere din grecește). Vezi Anexa No. X.

Intră în legături cu Gheorghe Cazacu (1) din Galați și cu Epirotul Gheorghe Stavru, care de puțină vreme venise din Atena. Mai aveă raporturi și cu societatea secretă ce se formase în Basarabia. Așteptând momentul când răscoala urmă să izbucnească, Machedon trăi dând lecții prin Brăila. De aci porecla lui de *Dascalos*. Entuziasmul asociaților însă îi pierdă. Prea desele lor întruniri atraseră atenția autorităților, și astfel complotul fu descoperit prin imprudența conjuraților.

Interesant este și următorul extras dintr'un raport al lui Cola, dragomanul rusesc care, din ordinul lui Dașcov, asistă la ședințele comisiei de anchetă (2). Este evident teza rusească, impusă dela Petersburg acestei comisii.

«La commission se proposait de recueillir en premier lieu des notices précises, sur l'existence d'une hétéairie ou de quelque autre société secrète en Valachie». . . N'a fost însă cu puțință a descoperi așa ceva, încât comisia «s'est convaincue que l'unique but du complot Makedon et consorts n'était autre que le vol et le pillage et que la conspiration à manqué d'atteindre son but par une circonstance indépendante de la volonté de ses chef: l'apparition du commissaire de police Manolaky au domicile de Makédon à 6 heures du soir. . . ». De altfel membrii complotului erau numai oameni de rând, muncitori greci originari din Speția, Rodos, Conia, Argos, marinari greci, muncitori bulgari. Cel mai de seamă între ei eră un preot bulgar Procopie (3). Șefii mișcării erau Machedon, Stavri, care izbuti să scape din mâinile instrucției, și unul Spiru care muri în timpul cercetărilor. Stavri, Spiru, Papaiani, frații Zerva, Rafail Sicilianul, Foca și Marcu erau cei ce alergaseră să atace casele polcovnicului Enghel. Machedon eră cel ce omorise cu un foc de pușcă pe locotenentul Petrăchescu.

Locotenentul Boteanu fu rănit luptând piept la piept cu Machedon (4).

Machedon fu condamnat la moarte, dar având, deși Bulgar, pașaport grecesc, fu extrădat, la 2 August 1842, pe un vapor grecesc, execuția urmând să aibă loc pe vapor (5).

* * *

(1) Huber negase orice amestec al acestui sudit.

(2) Anexă la rap. din 2 Maiu 1842 al lui Timoni.

(3) Anexă la rap. din 2 Maiu 1842 al lui Timoni.

(4) Papazoglu, *Ist. Buc.*, 148 și urm.

(5) Rap. din 15 Aug. 1842 al lui Huber, din Galați. Forțele poliției aști ale cărmuirii de Brăila au fost sporite în Maiu 1842. Externe, dosar cit.

Cu cel de al doilea complot bulgăresc din Brăila au coincis și oarecari agitațiuni printre boierii județului Gorj. La 20 Martie 1842, cărmuirea atrage atenția ispravnicului asupra boierilor Petre Poenarul, Ion Sâmboteanu, Dincă Rioșanu, Grigore Bălțeanu și alți doi din Târgul-Jiului, cari, în adunările lor «bârfesc feluri de vorbe necuviincioase». Dacă intervenția ispravnicului n'ar produce efect, el eră autorizat să trimită pe recalcitranți la București, sub pază polițienească. (1)

Tot pe atunci, faimosul Tavernier acuză pe Eliade de a fi fost amestecat în complotul dela Brăila.

Timoni raportează convorbirea ce a avut cu Alex. Ghica în această împrejurare. Domnul i-a spus că din cercetările comisiei de anchetă crede că va reuși temeinicia părerii sale că «Rusia întărită spiritele în Valahia.» Pe Eliade, Ghica îl socotiă «ușuratec», înșelat de Tavernier ale căruia vorbe nu merită atenție. Nici Tavernier, nici Eliade nu fură de altfel pedepsiți. Rămânea cert, însă, că Eliade fusese văzut preumblându-se cu Tavernier afară din oraș, ceea ce putea părea ciudat după ce, câțiva ani în urma desfacerii societății filarmonice, acești doi oameni rupseseră orice relațiuni. Vodă însă menajă pe moderatul Eliade: nu fu supus la interogator decât 13 zile după întâmplarea faptelor; nu i se făcù perchiziție; i se dădù deplină crezare când afirmă că nu vorbise altceva cu Tavernier decât despre o veche datorie de câțiva galbeni (2).

Denunțarea făcută de Tavernier — acum unealtă a lui Dașcov, și venerabil al lojei francmasonice din care făceau parte și Grig. Alexandrescu, Ion Voinescu și alți tineri luminați ai timpului (3) — cuprindea, de altfel, nu numai pe Eliade dar și pe frații Golești cari, deși în slujba Statului, nu se sfiau să facă opoziție Domnului, și pe cumnatul acestuia chiar, Blaremburg. Poate tocmai de aceea nu fu dată urmare serioasă denunțului. Cei ce îndemnaseră pe Tavernier să-l facă, izbutiră însă prin aceasta să răcească raporturile, până atunci atât de bune, între Domn și Billecocq, și să indispuie și mai mult contra lui Ghica pe naționaliști. Billecocq nu consimți să admită că Tavernier putea să-l fi înșelat și pe el odată, cum indusese în eroare mai nainte pe foștii consuli generali francezi. Cât privește pe Eliade, deși naționalist, eră mai moderat, mai preocupat

(1) Arh. St. dosar 926, roșu, din 1842.

(2) Rap. din 4 Aprilie 1842 al lui Timoni.

(3) Ion Ghica, *Scrisori*: Teodor Diamant.

de contingențe. Ca atare eră cam bănuț de boierii cari, în frunte cu Bibescu, duceau lupta contra Domnului, cât și de naționaliștii extremi. Pentru a se desvinovăți de acușările lui Tavernier, Eliade scrisse un articol în *Curierul românesc*, declarându-se credincios al Domnului, pe care-l admiră pentru desrobirea Țiganilor Statului și pentru înființarea de școli la sate, dar tot deodată arătând, falnic că nu recunoaște în Domn pe ocrotitorul său, — cum pretindeau boierii opozanți — și că n'a avut vreodată «nici protector, nici făcător de bine decât pe Dumnezeu și nația careia a fost rob și care-l hrănise pe cât meritaseră ostenelele lui» (1).

Cât despre Vaillant, căruia intrarea în țară fusese interzisă încă decând cu complotul dela 1840, el reușește să se întoarcă în împrejurările dela 1842. La 16 Dec. acel an, secretariatul Statului Țerii-Românești scrie ministerului de interne: «Departamentul cunoaște împrejurările lui Valian cum și *osânda hotărîtă* pentru el de a nu mai îndrăzni să se întoarcă în acest Principat; asemenea cunoaște că, călcând acea hotărîre, numitul a îndrăznit să intre în țară în taină și că stăpânirea prinzându-l l-a gonit peste graniță, în înțelegere cu agenția C.C». Ca să nu se mai reînnoească așa încercare, secretariatul cere ca semnalmentele lui Vaillant să fie trimise la toate hotarele (2).

La 19 Dec., în timpul căimăcămiei, se vorbește iar de încercarea de a intra în țară prin Turnu-Roșu a lui «Valian franțuzu (cel *înclinat cu tinerii români* în organizația ce au avută pentru turburarea publicului (3)». O broșură apărută pe atunci la Paris și cetită în Valahia, scrisă contra Rusiei și a lui Știrbei dar favorabilă lui Cămpineanu, precum și broșura tipărită la Bruxelles contra lui Alex. Vodă Ghica, sunt socotite în cercurile diriguitoare ca opere ale lui Vaillant sau Colson (4).

* * *

(1) Citat în Iorga, *Ist. lit. rom. în sec. XIX.*

(2) Arh. St. Dosar 2612, f. 281. Vaillant, *La Romanie*, II 430—1.

(3) Ibid. f. 316 și 335.

(4) Rap. al lui Timoni din 10 Dec. 1842. La 2 Noemv. 1845 încearcă iar Vaillant să intre în țară venind pe vapor la Brăi'a dela Țarigrad. La 9 Noemv., prin înțelegere cu consulatul Franței — Billecocq dezaprobăse totdeauna pe Vaillant — fu trecut peste graniță «prin cea mai adâncă tăcere». (Arh. St. dos. 2612 f. 414, 415). Dosarul relativ la afacerea Vaillant n'a fost găsit în arhiva ministerului de externe francez de cei ce au copiat acolo rapoartele consulilor din Principate (Acad. Rom. Rap. consul. fr. X, 47, notă).

Oricum, Ghica Vodă, împiedicând turburările dela Brăila, dând satisfacție Turciei, și asigurând liniștea, nemulțumiă pe Rusia tocmai în momentul când ar fi avut mai multă nevoie de sprijinul ei pentru a rezistă opoziției ce întâmpină din partea adunării și a boierilor.

Bibescu, șeful opoziției, inspirase, în Fevruarie trecut, faimoasa adresă către Domn (1), adevărat rechizitoriu rezumând toate capetele de acuzație contra unei domnii care greșise multe de sigur, dar fusese mai ales prea lungă. Consulul general rusesc Dașcov se dusese, puține zile în urmă, la Arsaki arătându-i, într'un fel de lung *ultimatum* verbal, ce pățiseră toți acei cari crezuseră că vor putea pune piedici îndeplinirii programului rusesc în Orient. În ce consistă acest program, firește nu spuse, dar dădu exemplul lui Mihail Obrenovici, căzut tocmai când încercase să se pună sub scutul Austriei. Insemnă a vesti pe Ghica Vodă că în Rusia putea fi singura-i nădejde și că eră zadarnic a căută sprijine aiurea. Adresa Adunării eră un minunat pretext pentru Rusia de a înlătură pe un Domn care, orice s'ar zice, nu fusese unealta oarbă a voințelor ei, ci manifestase, pe cât împrejurările și o fire șovăitoare îi îngăduiseră, intenția de a precumpăni influența exclusivă, din cale afară apăsătoare, a protectriței (2).

IV.

Al treilea complot dela Brăila (primăvara anului 1843).

Alexandru Ghica Vodă căzuse victimă Rusiei. Șeful opoziției boierești, Gheorghe Bibescu, îi luase locul. Unul din primele acte ale domniei acestuia fu de a iertă pe cei osândiți pentru a fi luat parte la complotul din toamna anului 1840. Firește, șeful opoziției contra lui Ghica privise măcar cu bunăvoință toate turburările cari puteau scurtă domnia acestuia. Ajuns domn, Bibescu aveă să guste și el din paharul amărăciunilor pe care-l întinsese lui Ghica. Aveă să afle și el de comploturi cari-i puneau chiar vieața în primejdie; aveă să știe și el cât e de greu a ocoli intrigile rusești; aveă să se lovească și el de reaua voință a consulilor străini; aveă să lupte și el contra uneltirilor celor ce voiau să-l răstoarne sau visau chiar să-i iea locul.

(1) *Anale parl.* XI, I, 123 și urm.

(2) Rap. din 10 Martie 1842 al lui Billecocq.

La 27 Aprilie 1843, polcovnicul Iacobson, ocârmuitorul Brăilei, raportează Ministerului de Interne, pe baza celor ce-i spusese în aceeași zi un Bulgar, că «se ivește părere bănuitoare că un complot mare de Bulgari se formează aici în țară cu precugetare a turbură liniștea orașenilor și că pomenitului (Bulgar) i s'a descoperit această taină în luna trecută». Bulgarul denunțator e un oarecare Teodor Grădinaru «Sârbu» din Târnova, în vârstă de 30 de ani. El a aflat de complot dela unul Petre Ivanovici Drugu, care fusese câteva zile mai înainte la Brăila, luase pe Grădinaru la cafeună și-i vorbise de ce se pregătia. Numele căpeteniei mișcării nu-i nevoie să-l știi, zisese Drugu tovarășului său. Nu trebuie «decât să ne pregătim noi toți». Complotul avea să înceapă la București și să izbucnească apoi la Craiova, la Alexandria și, pe rând, în toate orașele locuite de Sârbi sau Bulgari. În capitală chiar, mișcarea se va organiza într'o pădure, sub cuvânt de tăiere de lemne, unde se vor pregăti uniforme și munițiuni pentru 1.000 de oameni (1).

La 4 Septembrie următor se arestează la Brăila 17 *complotiști* sau bănuți că voiau să dea foc orașului și, profitând de zăpăceală, să se ducă la cazarmă, să se înarmeze, apoi să jefuească și în fine să treacă Dunărea pe la Măcin (2). În cele din urmă numărul arestaților se suie la 21, dintre cari doi originari din Ploești. Printre șefi este Grecul Stavri Ion, și unul Nicolae Filipovici sau Filipovschi, pe urma căruia cărmuirea descopere legături ale răsvrătiților cu boieri români (3).

Relația «asupra împrejurărilor vremii luată din înțelegerile ce au avut (arestatul Vasile Vălcu ce eră desemnat a fi șef mișcării (4), cu unii din cei ce sunt înclinați în eterie» e foarte interesantă. «Pregătirea revoluției ce se organizează, se hotărise a fi prin repunerea vieții Domnului. . . . Acum s'a schimbat planul. . . . Imprejurările însă atingătoare de aceasta, *după instrucțiile ce se dau de către Șuțu și ceilalți*, cum. . . . din zi în zi își schimbă fața politică, pe căpeteniile acestor împrejurări. . . . (ii) împiedică de a se porni în săvârșirea scopului lor. . . . Li se zice de către d-l Șuțu și alte căpetenii că mijlocește, . . . că în Constantinopol și Viena este un fel de desbatere asupra acestor împrejurări. . . . Proclamațiile im-

(1) Arh. St. Dosar 432, f. 1.

(2) Ibid., f. 16.

(3) Ibid., f. 22, 46, 95.

(4) Ibid., 175.

prăștiate în Principat s'au schimbat de când Șuțu s'a întors dela Putineiu. . . .»

Proiectul este ca, profitându-se de nemulțumirea generală pe care o provoacă starea finanțelor, greutatea dărilor, nerezolvirea chestiei mănăstirilor închinată, «*să se poată complectui o obștească revoluție*, începându-se de către străini prin fapte tâlhărești, și apoi *unindu-se și cu desnădăjduitul norod român*, să poată primejdui vieața Domnului. . . ; . . la care vreme, recomandându-se neamul românesc de cel mai răsvrător, *pășind Rosia în prințipaturi*, atunci să-și poată și ei cere, fiecare neam, ... *desrobirea țerii sale prin ajutorul Rosiei*. Care această conversație se alcătuește mai deslușită și mai simplă de către Costache Mustacov în bulgărește, sârbește și *românește*, ca să le împartă prin propovăduitori . . . .»

Toți aceștia declară că sprijinul și ocrotirea revoluției stă în Rusia, «căci văd că Austria și Anglia nu numai că nu se arată adiaforă, dar încă și cunosc că aceste două puteri azmut lucrurile acestea» (1).

Acest act rezumă minunat cauzele mișcării, rădăcinile ei în diferite părți ale țerii și printre oameni de naționalități deosebite. Prin aceleași mijloace, printr'o lucrare comună, se țintia la tot atâtea foloase deosebite, cât se deosebiau între ele aspirațiile copărtașilor. Aripa protectoare a Rusiei, care hrăniă și ea speranțe egoiste, se întindea asupra acestor uneltiri. Izbutirea mișcării n'ar fi putut folosi însă Românilor, tocmai pentru că ar fi făcut jocul Rusiei. Dintre Români nu puteau fi părtași ei decât rusofilii îndârjiți; cei cari, ca și Costache Șuțu, gândiau să tragă foloase personale din aceste împrejurări; firile ușor pornite, adăpate la idealismul partidelor extreme din Franța, discipolii lui Colson și ai lui Vaillant. Așa, acesta din urmă, deși știa foarte bine că agitațiunea dela Brăila eră întreținută de Rusia, priviă totuș cu ochi buni acea agitație menită, credea el, (2) a face ca Românii «*fidèles à la Porte, liés avec la Serbie et la Grèce. . .*» să lucreze «*dans une même idée d'indépendance*» și să curme pentru totdeauna invazia străină! Sârbii, Grecii și Bulgarii erau sprijiniți de Rusia. Dacă Românii voiau să conlucreze și ei cu aceștia, trebuiau să se sprijine și ei pe Rusia și atunci firește nu-și puteau realiza visurile de autonomie garantată de Poartă, pe care acelaș Vaillant le făcea, ca și Colson, ca și Câmpineanu!

(1) Ibid. 171.

(2) *La Romanie*, 438-9.

Faptele se petreceau pe când Bibescu eră pe punctul de a se întoarce în țară dela Constantinopole. Dela Brăila, răsvrățiții porniseră stafete la Constantinopole, cu descrieri ale împrejurărilor din țară și cu încredințări că «obștescul glas pentru Domnul este că nu-l poate suferi (nimeni), fiindcă este aplecat către Rosiia» și că prădează țara. Aceiași, dar, cari se puneau, pentru săvârșirea întreprinderii lor, sub scutul rusesc, pârau pe Domn la Constantinopole că eră prea devotat Rusiei. Dacă nu reușiau să obție depunerea lui, se pregăteau a-i curmă vieața la întoarcere.

Procurorul Iosif Clineanu anchetează la Giurgiu:

«Mi-au spus Gheorghe Favat Miconiatis că este apostol din partea Eladei să se preumble din oraș în oraș și în principatul Turciei, ca să vază ce fac Sârbii, și că dispota din Elada (1) a fost numai din pricină ca să se aleagă și să (se) facă obștească adunare, și, făcându-se, se va deschide rășboiu cu Turcia, când are a se sculă și toată sârbimea.

«Fratele lui Bacaloglu, din vorbă în vorbă mi-a zis că vistieru Deșu (2) a știut și știe toate cele din Brăila. . . .

«(Gheorghe Favat mi-a mai spus:) am fost la moșia coconului Costache Suțu» (fusesse pe acolo vistierul Deșu) (3).

Din depozițiile lui Vasile Vâlcu reiese că eră vorba să fie omorît Bibescu, la întoarcere dela Țarigrad, «într'o pădure unde să fie strănși zaverzii cu niște Țigani ai lui Suțu, fiindcă el (Vâlcu) este pus din partea acestui boier ca să pregătească (mișcarea). . . . pentru care Suțu dă un milion de bani» (4). Mișcarea aveă să înceapă dându-se foc brutăriilor colonelului Garbatzki la Brăila. Pe când autoritățile și parte din soldați erau să fie ocupați cu stingerea focului, zece complotiști din cei mai voinici, îmbrăcați cu pieptare de fier și înarmați cu puști, aveau să dea semnalul atacului tovarășilor lor ascunși în pimnița lui Ivancea Cărâmidaru. Dacă reușiau la Brăila, mergeau la Giurgiu, liberau pe Bulgarii arestați acolo și treceau la Șiștov (5).

Pădurea în care trebuiă atacat Bibescu, o cumpărase Filipovschi dela Suțu. Filipovschi fusesse și la Ploești, unde vorbise cu un «dascăl grec voinic». Unul din arestați mai declară «că Deșu le-a

(1) Care puse în pericol tronul regelui Oton, până ce acordă, la 1843, o constituție.

(2) Arendașul și unealta lui Costache Suțu.

(3) Ibid., 173.

(4) Ibid., 175.

(5) Ibid., 176.

dat câte 70 galbeni, luând adeverință de împrumutare, zicând Deșu că vrând Dumnezeu să izbutească în planul său, atunci să le arate patrioților săi ca să cunoască că el au fost începutul desrobirii lor cu dare de bani și altele».

Deșu eră firește unealta lui Costache Suțu și răsplata, dacă mișcarea izbutiă, pentru acesta aveă să fie.

Răsvrățiții avuseseră legături și în Galați. Astfel un căpitan Stanciu de acolo umblase prin București și Pitești, făcând propagandă. Căii trebuincioși pentru aceste drumuri îi fuseseră dați de negustori din Galați (1). Un Hagi Cristu Bulgarul, polcovnic sau general în miliția Greciei, trimisese pe căpitanul Nicolae Romevsi Moraitul din Ianina în Țara-Românească pentru ca, împreună cu Vâlcu, să pregătească mișcarea (2).

Prin sentință a curții criminale, prezidată de Vilară, nouă din vinovați fură trimiși la Telega și nouă la Ocnele-Mari, printre cari și Deșu (3), victima lui Costache Suțu. Acest boier mare însă, care visase vreo coroană peste Dunăre sau chiar pe aceea a lui Bibescu (4), rămase, firește, nevătămat. Naționaliști români, conștienți de datoriile lor, nu vor fi privit cu simpatie turburările din Brăila, menite să izbutească numai cu ajutorul Rusiei și spre folosul Sârbilor, Bulgarilor și Grecilor, al Românilor nu. Loviturile Eteristilor erau îndreptate contra Turciei. Dorința naționaliștilor români eră, din potrivă, de a scutura jugul rusesc. Marea majoritate a Românilor, zice Billecocq (5), privesc cu indiferență acțiunea Eteriei. Nici n'aveă de ce simpatiză cu «politica propagată de Eterie, care lucră la resculara tuturor creștinilor din Orient și la desființarea imediată a dominațiunii otomane — politică încuragiată, în Franța și în Engli-tera, de lumea universitară și patronată în România de consulatul rusesc (6)».

* * *

(1) Ibid., 178.

(2) Ibid., 187.

(3) Ibid., 213.

(4) Dașcov pledă la Petersburg cauza drepturilor lui Suțu de a fi înscris printre candidații la domnie, la o eventuală vacanță a scaunului. Se știe că la 1842 fusese șters din lista candidaților, ca străin.

(5) Rap. din 17 Oct. 1843.

(6) Ion Ghica, *Scrisori*: Ion Cămpineanu. Ion Ghica vorbește de Eteria dela 1821, dar cuvintele lui se aplică tot atât de bine la Eteria mai nouă.

Uneltirile rusești. — Bibescu Vodă vorbind lui Timoni despre neîncetatele turburări dela Brăila, dă crezare acuzațiunilor aruncate lui Costache Suțu de arestați. Domnul afirmă că există o eterie în țară, formată de Bulgari cari «au fost pregătiți într'o direcție liberală»; de Sârbi partizani de ai Obrenovicilor (1); de Greci în legătură cu efervescentele dela Atena (2). Suțu aveă afaceri bănești cu Obrenovicii cari căutau să și recapete tronul ocupat de Alex. Caragheorghevici. Bibescu scrisese chiar lui Timoni la 22 Oct. 1843, rugându-l să intervieve pe lângă guvernul său să se interzică intrarea în Valahia a unor Sârbi partizani ai Obrenovicilor și chiar bătrânului Miloș, cari toți se aflau în statele Austriei.

E destul de greu pentru Domn «à contenir tout ce ramassis d'étrangers, réunis ici de différents points de l'Empire ottoman . . . », încât trebuie împiedicați cei de afară să vie «augmenter le nombre d'un tas d'ambitieux déçus. . . qui ne voient de possibilité à la réalisation de leurs rêves que dans un bouleversement . . . » Bibescu destăinuă lui Timoni, cu acest prilej, că pe când el însuș se aflase în opoziție contra lui Alex. Ghica, se găsiseră spirite exaltate cari să propuie curmarea vieții acestui Domn. Nu eră de mirare, deci, ca și de astădată să se fi plănuit uciderea lui Vodă; Timoni nu pune însă temeiul pe acuzațiile aduse lui Costache Suțu (3).

La 17 Noemv. 1843, Timoni și primește dela Metternich ordin să asigure pe Bibescu că nici Miloș Obrenovici, nici ceilalți Sârbi adăpostiți în Austria nu vor primi pașapoarte pentru Țara-Românească. Rusia chiar, care declarase că Miloș este sub scutul ei, dezaprobă acum oficial turburările sârbești. Dașcov intervine pe lângă generalul Lieven la Belgrad, ca să nu fie îngăduită trecerea în Țara-Românească a Sârbilor Vucici și Petronevici cari pândiau la Siștov (4).

Nu-i de mirare, odată ce mișcările nu izbătiseră, «Rusia nu mai cunoaște pe agenții ei ce se compromit (5)».

Rapoartele agenților consulari austriaci din Moldova ajung la aceleași concluziuni. La 22 Sept. 1843, consulul din Iași, Eisenbach, trimite lui Metternich raportul cancelarului consulatului austriac din Galați, Sievert. Dintre arestați, doi aveau decorații rusești. Eteria

(1) Alexandru Caragheorghevici înlocuise pe Mihail Obrenovici la 1842.

(2) Și Huber, agentul consular austriac din Galați, în raportul său din 15 Aug. 1842 spusese că turburările din Brăila erau întreținute cu bani dela Atena.

(3) Rap. c. Metternich, 3 Noemv. 1843.

(4) Rap. al aceluiaș, 1 Dec. 1843.

(5) Eliad, *Issachar*, 122.

de care vorbiă Bibescu lui Timoni, număra, după părerea lui Sievert, 400 membri. «*Deși nu se poate tăgădui că emisari străini se străduiesc neîncetat de a exercita oarecare înrăurire asupra populațiilor dunărene, totuși mi se pare că mișcarea acum din nou descoperită la Brăila este mai mult opera funcționarilor civili și a militarilor cari doresc răsplătiri. . . .*» Sievert e singur însă a bănui așa ceva despre autoritățile românești. Agentul consular austriac din Brăila, Sgardelli, arată și el, într'un raport din 19 Sept. 1843, cum mișcarea din Brăila, care avea să izbucnească sau la 8 sau la 14 Sept., trebuia să se întinză și la alte orașe ale Țerii-Românești și Bulgariei, ceea ce se explică ușor prin numărul însemnat de oameni originari de peste Dunăre așezați în Valahia. «E dar de prevăzut că o nouă izbucnire de turburări la Brăila poate ușor aprinde focul îngrozitor al unei răscoale generale atât în Valahia cât și în Bulgaria».

Sgardelli arată că erau legături între Bulgarii din Brăila, București, Craiova, Zimnicea, Calafat, și că agentul consular rus din Brăila, Cola, eră singurul pe care autoritățile locale îl țineau în curent cu tot ce se petrecea. «Că sunt și în București inițiați, este vizibil, deoarece curierul care face drumul Brăila-București, anume Filip, a fost arestat pentru că dusesese corespondența compromișilor de aici cu Bucureștii (1)».

Amestecul Rusiei îl denunță în gura mare, în Ianuarie 1844, într'o ședință a Adunării, cu prilejul unei interpelări adresate ministrului dreptății Vilară, (care prezidase divanul extraordinar convocat spre judecarea vinovaților dela Brăila), — boierul D. Hrisoscolev-Buzoianu, acuzând de autor moral al turburărilor pe împăratul tuturor Rusiilor. El a legat nodul, el să-l deslege. Dările de seamă ale desbaterilor Obșteștei Adunări nu vorbesc, firește, de acest incident, dar dovezi sunt destule că el s'a produs (2).

Dar oricât de evident ar fi fost amestecul rusesc, mare fu scandalul stârnit de cuvintele lui Hrisoscolev. Au trebuit stăruințele marelui majorități a deputaților, și ale socrului său, consul general al Greciei, Rizu, pentru ca Hrisoscolev să fie iertat, sub cuvânt că ar fi căzut în copilărie.

(1) Rap. lui Sgardeli c. Sievert, 21 și 22 Sept. 1843, anexate la rap. din 25 Sept. al lui Eisenbach și rap. acestuia c. Metternich, din 6 Oct. 1843.

(2) Rap. din 12 și 26 Ianuarie 1844 ale lui Timoni c. Metternich; Bibescu, *Règne de Bibesco*, II, 119.

Astfel Bibescu, care condamnase purtarea predecesorului său față de *complotiștii* din toamna anului 1840 și din primăvara anului următor și care-și inaugurase domnia iertându-i de pedeapsă, fusese silit să procedeze la rându-i ca și Ghica, stârnind aceleași nemulțumiri.

La 19 Octomvrie 1843, abia întors dela Constantinopole, fusese silit Bibescu să scrie colegului său din Moldova, atrăgându-i atenția asupra nevoii de a lucra de comun acord la potolirea unor agitațiuni cari se întindeau și asupra Galașilor (1). Agentul dela Viena al Domnului, Philipsborn, îl alarmase și mai mult, arătându-i (2) îngrijirea ce domniă la Curțile din Berlin și Viena față de evenimentele din Grecia, în cari se amestecau Anglia și Franța.

Abia în Fevruarie 1844 (3) pârălabul de Galați se hotărăște să predea autorităților românești pe Stanciu Radovici din Galați, de origine Bulgar, amestecat și el în complot. Pentru a ajunge la acest rezultat, fusese nevoie de o nouă intervenție a lui Bibescu pe lângă Sturdza, la 9 Ianuarie 1844, în care Domnul muntean își arată părerea de rău de întârzierea autorităților din Galați de a extradă pe Stanciu, dela care s'ar fi putut avea «des révélations importantes». Cărmuirile celor două țeri «devraient se pénétrer de la solidarité qui existe entre les deux pays et entre les chefs de leur gouvernement, pour se prêter en pareille circonstance un appui mutuel (4)».

Ca și Ghica, feliță și răsplătește Bibescu pe toți cei ce au conlucrat la potolirea mișcării: pe ministrul de interne Știrbei, pe aga capitalei Ioan Manu, pe ofițerii Iacobson, Garbatzki și Paznaški (5). Dela Rifaat Pașa primește Vodă la 1 Decemvrie 1843 felicitări pentru potolirea răscoalei. Dar acest rezultat nu putea fi pe placul Rusiei acum, cum nu fusese pe vremea lui Ghica. Știa dor Mihaiu Vodă Sturdza al Moldovei pentru ce nu se prea grăbise să dea lui Bibescu concursul cerut.

În fine, ca și sub Ghica, nu lipsiră plângerile contra «ororilor» comise de autorități asupra arestațiilor. E drept însă că ziarul *Siebenbürger Wochenblatt*, (No. 15, Brașov, 18 Fevr. 1844) făcându-se

(1) Hurmuzachi, Supl. I, 4, 263; Bibescu, I, 205.

(2) Rap. din 9/22 Noemv. 1843 în Bibescu, I, 209.

(3) Rap. al lui Huber din Galați c. Eisenbach la Iași, 15 Fevr., anexat la rap. din 19 Fevr. 1844 al lui Eisenbach c. Metternich.

(4) Hurmuzachi, S. I 4, 274; Bibescu, I, 213; Arh. St. dosar 432, f. 108.

(5) Bibescu, II, 561, 555, 556.

ecoul acestor plângeri, menajă pe Domn, care subvenționează ziarul, afirmând că nu da la iveală acele atrocități decât tocmai spre a le aduce la cunoștința Domnului care, de sigur, nu va fi știind nimic de ele (1).

Contra lui Bibescu însă Rusia nu-și răsbună ca în contra lui Ghica.

Prea eră de puțină vreme în scaun și trecutul lui n'ar fi justificat încă îndepărtarea lui, numai răstălmăcind faptul că-și făcuse datoria.

V.

Mișcarea *românească*, din toamna anului 1840, a izvorit din nemulțumirea obștească provocată de păcatele cărmuirilor regulamentare și de zilnicele încălcări ale Rusiei asupra autonomiei țerii. Bibescu constată o «tot crescândă enervare» în sânul Adunării, o deșteptare «a spiritului de neatarnare, mai înainte necunoscut, printre alegători și eligibili» (2). În Moldova, Sturdza se plângea și el că «chacun s'élançe hors de sa condition». Haina regulamentară eră evident prea strâmtă pentru cerințele și aspirațiile generațiilor nouă.

Partidul propășirii și al autonomiei îl formau câțiva boieri din protipendadă, mulți din treptele mai mărunte, — mai ales cei din provincie, — și *intelectualii* acelor timpuri, adăpați direct ori indirect la izvoarele apusene, mai ales franceze (3).

În revendicările lor erau încurajați, din interese politice, de unii consuli străini și de toți cei cari, împinși de considerațiuni egoiste, își făceau din liniștea turburată o nouă armă de opoziție contra unei cărmuiri ce nu le mai eră pe plac.

Tot din considerațiuni personale au privit aceștia cu simpatie și turburările *străine* dela Brăila din anii 1841, 1842 și 1843, pornite din deșteptarea conștiinței de neam la popoarele slavice și sprijinite de Rusia, spre atingerea scopurilor politice ei orientale.

Au fost însă și idealști români, inspirați de propovăduirile presei republicane și revoluționare din Franța de atunci, cari au simpatizat cu acele agitațiuni străine. Pierdeau aceștia din vedere că, pentru propria lor cauză, nici un folos n'ar fi putut trage din realizarea, sub auspiciile Rusiei, a aspirațiilor unor elemente eterogene.

(1) Rap. din 8 Martie 1844 al lui Eisenbach c. Metternich.

(2) Rap. din 12 Fevr. 1842 al lui Timoni c. Metternich.

(3) A. D. Xenopol, *Ist. partidelor politice*, I, 160 și urm. Colson, *De l'état présent et de l'avenir*, 71.

Revoluția dela 1848 a fost o urmare firească a turburărilor precedente. Și atunci, alături de cauze adânci ale mișcării, se desvăluiesc uneltiri străine; și atunci se deosebesc două curente: unul idealist, pornit spre utopii, altul moderat, mai preocupat de contingente.

A N E X E

I. Marele vizir către Alexandru Vodă Ghica. Noemvrie 1840.

Mon très fidèle Bey,

L'ambassadeur de la Grande Bretagne vient de représenter à la Sublime Porte que le jour anniversaire de la naissance de S. M. la Reine d'Angleterre, V. A. n'a pas fait au Consulat Britannique les félicitations d'usage et qu'Elle a même défendu à ses ministres d'accomplir cette cérémonie...

V. A. sait que les droits des gouvernements exigent et que surtout la Sublime Porte veut que l'on montre tous les égards... envers les gouvernements amis et alliés de Sa Hautesse et envers leurs Agens et leurs sujets.

C'est pourquoi Sa Hautesse a déclaré vouloir absolument que Vous donniez la satisfaction suivante:

Lorsque Mr. le Consul qui est à présent à Constantinople, mais qui est sur le point de partir, . . . sera arrivé aux confins de la Valachie, vous enverrez à sa rencontre un officier de votre Etat major...

Après cela, on fixera un jour pour que le grand Postelnik, les ministres de l'Intérieur, des Cultes et des Finances et le Boyar Aga se rendent au Consulat et que là ils expriment leur regret de l'affront qui a été fait à la dignité consulaire.

Après que les ministres de l'Intérieur et des Cultes et des Finances se seront retirés, le grand Postelnik et le boyar Aga resteront et feront des excuses au nom de V. A. pour les procédés que les autorités locales se sont permis dans l'affaire du protégé anglais Asprea et pour les propos inconvenans qu'Elle a tenus à cette occasion envers le dit Consul.

Il y a quelques autres affaires . . . entre votre Altesse et le Consul, mais comme ces affaires sont de moindre conséquence, on les entamera à Bucarest pour les arranger. Si l'on ne peut pas cependant les y arranger, alors on fera ici ce qui sera nécessaire. . . .

II. Alexandru Ghica Vodă
către Amiralul Roussin, ambasadorul Franței la Constantinopole,
24 Februarie 1838.

La dépêche que Vous avez bien voulu m'adresser le 26 Janvier m'est exactement parvenue; les expressions de bienveillance dont elle est remplie me font éprouver le besoin d'exprimer à V. E. combien j'y ai été sensible et de lui donner l'assurance qu'elles seront pour moi un motif de plus de redoubler d'efforts pour rendre mes rapports aussi agréables à V. E. qu'Elle sait les rendre flatteurs pour moi. Combien il a dû m'être pénible dans cette disposition de sentiments, de recevoir une lettre de Mr. Aristarque par laquelle j'apprends que V. E. a cru avoir de nouveau sujet de se plaindre de moi. Je n'en accuserai point Mr. de Chateaugiron; cependant j'ai tout lieu de craindre qu'il ne se soit ou trop hâté, ou peut-être laissé aller, à son insu, à de fausses insinuations. Je m'empresse de Vous offrir, à cet effet,... quelques explications que je soumets entièrement à Votre justice.

L'ordre qui a suspendu l'Aga, chef de la Police, a été maintenu pendant onze jours, bien que pendant cet intervalle, les malheurs occasionnés par le tremblement de terre fissent un devoir à l'administration d'utiliser le zèle de tous les agens dans une circonstance aussi désastreuse. Mr. de Chateaugiron n'aurait point.. consulté ses souvenirs en informant V. E. qu'ils s'est contenté d'une suspension de trois jours, puisque lui-même ne m'a fait connaître ses intentions à cet égard que cinq jours après la reprise de ses relations avec le Gt., lors de la première visite qu'il a bien voulu me rendre. J'ai donc rempli non seulement les ordres de la S. P., mais j'ai été évidemment au-delà des désirs du Consulat G-al de France qui avoue s'être contenté d'une suspension de trois jours, suspension maintenue au delà de dix jours.

Mr de Chateaugiron, d'après les mêmes données paraît de plus avoir exprimé des doutes sur l'existence de la garantie offerte par Marsille. Mais cette garantie a été donnée, et d'après toutes les formes usitées dans le pays et, comme fait accompli, ne saurait désormais donner lieu à aucune espèce de récrimination. Quant à la commission mixte qui, aux termes des ordres de la S. P., avait à examiner la question de la nationalité du Sr. Marsille, j'en aurais de suite désigné les membres Valaques, si Mr. de Chateaugiron, lors de sa première visite encore, ne m'eût exprimé le désir de fixer mon choix sur les Boyards qu'il me désignerait plus tard et que j'ai agréés pour lui faire plaisir, mais qui par motif de service ou d'occupations particulières se sont refusés à faire par la suite partie. Cependant, et malgré ce

retard occasionné par la demande même de Mr. de Chateaugiron, trois Boryards ont été nommés depuis, et à différentes reprises le Secrétariat d'Etat s'est adressé au Consulat Français pour le prier de désigner, de son côté, Mrs les employés qui auront à coexaminer la question Marsille. Mais jusqu'à ce moment Mr. de Chateaugiron s'est borné à répondre que l'état de sa santé ne lui permettait pas encore de s'occuper de cette affaire. Mon agent à Constantinople a été mis à même de présenter à V. E. les actes qui pourraient témoigner plus exactement de ces faits. En portant ces détails à la connaissance de V. E. j'ose me flatter que vous me ferez la grâce de reconnaître qu'il n'a pas dépendu de moi que ces dispositions fussent exécutées aussi promptement que vous l'auriez désiré . . . (1). J'ai agi et je continuerai à agir dans le sens des vœux que vous m'avez fait l'honneur de m'exprimer... Je connais tout le prix et toute l'importance des relations avec la France. Je sais que je ne puis concourir à tout le bien qu'elle veut à ce pays qu'en mettant tous mes soins à faire disparaître tout ce que ce malheureux incident a eu de regrettable, en faisant observer rigoureusement la teneur des capitulations et en favorisant les intérêts des Français établis parmi nous, et croyez... qu'il n'y aurait pas de pensée plus pénible pour moi que l'idée que l'on put concevoir, ainsi qu'on a voulu plus d'une fois le suggérer à tort, et souvent pour la moindre vétille, qu'aucune influence put jamais me distraire de ce que je dis, ni me faire dévier en rien de mes sentiments à cet égard . . .

III. Alexandru Ghica Vodă către Timoni, Ianuarie 1840.

J'ai reçu la note confidentielle que vous m'avez fait l'honneur de m'écrire le 15/27 Janvier relativement à M. Campiniano, et renfermant copie de la supplique qu'il a adressée à la police de la capitale de l'Empire d'Autriche. Les mesures que le Gouvernement de S. M. I. et R. Ap. a cru devoir prendre à l'égard de cet individu, sont une nouvelle preuve de l'esprit conservateur qui le caractérise, auquel le monde entier rend justice, et pour la Valachie un nouveau témoignage de l'intérêt bienveillant qu'il veut bien porter à une province limitrophe. . .

---

(1) În marginea ciornei e adăugat: et qu'il m'est d'autant plus pénible d'envisager les procédés peu mérités par lesquels M. de Chateaugiron répond à mes avances conciliatrices, que les témoignages tout bienveillants que V. E. vient de me donner. . . . sont de nature à me rassurer contre toute exigence humiliante pour le pays et pour moi.

La conduite de M. Campiniano avant son départ de Valachie et pendant son séjour à l'étranger a été gravement reprehensible en ce que, se donnant un caractère qu'il n'avait pas, il aurait pu compromettre une foule d'innocents qui n'ont jamais eu nulle part à ses folles menées. La S. P. prenant en considération ses couplables machinations, a déjà prononcé sur son sort. Toutefois, eu égard aux supplications qu'il m'a fait parvenir dans le but de pouvoir venir se disculper ou de se résigner à ma propre justice, et comme il m'importerait essentiellement que cet individu fut relégué simplement dans le pays afin de détruire l'espèce d'importance qu'un bien petit nombre de ses adhérents se plaisent à lui donner, et prouver par là qu'il ne peut inspirer ici aucune crainte, je me suis adressé à la S. P. et j'ai en même temps eu recours aux bons offices de M. de Bouténiéff près du Ministère ottoman pour obtenir que l'exil de M. Campiniano fut assigné dans le Pays.

En conséquence, en attendant que je puisse connaître les déterminations ultérieures de la S. P. à son égard, il n'y a de ma part aucune difficulté à lui permettre son retour en Valachie, où des ordres sont déjà donnés pour s'assurer de lui dès son apparition sur le territoire valaque.

IV. Raport la Domn al comisiei de anchetă, 1840.

*Înălțimii sale Domn și stăpânilor a toată Țara-Românească Alexandru
Dimitrie Ghica V[oe]v[o]d.*

Rap[or]t.

Comisia ce prin luminatul Mării Voastre ofis de supt No. 633, dat către departamentul din lăuntru, ați binevoit a întocmi spre cercetarea celor prinși în tainică cugetare de conspirație împotriva oblăduirii țarei și liniștei obștești; după toate cercetările ce cu diamăruntul și cea mai mare pătrundere au făcut tuturor celor ce s'au descoperit înclinați în această tainică ueltire, și care în tot cursul aceștii vremi s'au aflat închiși câte unul singur, în deosebite locuri, fără a putea avea unul cu altul nici un fel de întâlnire sau comunicație, decât numai când s'au confruntat unul cu altul, chiar înaintea comisii, spre descoperirea adevărului, la câte din arătările unor dintrănsii să vedeă oareșcare tagă sau nepotrivire;

Săvârșindu-și acum ale ei lucrări, nu lipsește a supune plecat la cunoștința Înălțimii Voastre arătările ce au făcut fieșcare prin ale lor tacriruri, scrise chiar de dânsii și supt ale lor iscălituri și care sunt cele următoare:

1-iu Marin Serghiescu, scriitor până acum la departamentul Vistieriei, ce s'au prins cel dintâiu aici în București îndată după întoarcerea sa dela Gorj,

unde fusese cu gonitul din slujbă praporgic în ostavcă Constantin Telegescu, spre a se întâlni cu un Grigore Rădoșanul, tovarăș în această uneltire și cu care avuseseră vorbă a le strânge din partea locului oameni, spre punerea în lucrare a planului lor ;

Prin toate tacirurile și răspunsurile ce au dat, la întrebările ce s'au făcut de comisie, arată că astă primăvară pe la April, mergând într'o seară împreună cu Telegescu pă la un Costache Baronescu avocatul și hotarnic, ca să vorbească cu dânsul pentru niște hotărnicii, după ce le-au arătat cadrele lui Ghiliom Tel, ce le avea în perete, Telegescu au zis: iată un om ce au făcut pentru patriia sa și după alte feluri de vorbe, de asemenea vorbe, de asemenea fire, ce au avut între dâșii, au început Baronescu a le vorbi împotriva oblăduirii țării, înfățișându-le că să urmează multe nedreptăți și că ar trebui îndreptări multe. Apoi, spre pildă, le-au propus că nedreptate este că s'au pus supt epitropie Căminar Dimitrie Filipescu, care este un bun patriot și doritor binelui obșteșe, și că ar fi bine de ar fi prin puțință a să face o revoluție împotriva guvernului. Și au început a se îndemna să facă prieteșug cu căminarul Filipescu, ce dorește a se împrieteni cu asemenea tineri și a unelti o asemenea întreprindere turburătoare; pe cari i-ar fi dus în altă seară de i-au recomănduit la căminaru Filipescu și, făcând prieteșug cu numitul, după ce le-au vorbit de nepăstuirile ce arată că i s'au făcut de stăpânire, le-au propus că ar dori să formeze o revoluție împotriva guvernului, spre a-și dobândi fieșcare Rumân drepturile sale, și că să-și închiptuie între dâșii feluri de planuri, dă mijloacele cum ar putea isbuti în această întreprindere. Și când Telegescu i-au zis că într'o asemenea pricină le trebuie oameni și bani, i-au îndemnat ca să se silească a găsi oameni ; că, după această, au mai mers iar amândoi la D. Filipescu și tot despre asemenea pricină au avut vorbă. Apoi că unindu-să și cu Sotir Țeran, Grigore Rădoșanul au mers cu toți la D. Filipescu, i-au recomănduit și pe dâșii, le-au vorbit și lor despre această pricină, arătându-le planurile sale. Au vorbit cu Rădoșanul a le strânge oameni de peste Olt din căpitani de panduri de acolo. Acesta le-au făgăduit că le va putea adună oameni, mai adăogând că și chiar însuși are un număr de oameni, numai de ar fi bani ; că atunci între alte vorbe în această pricină le-au citit și articolu din Gazeta Națională (1), atingătoare de Țara-Românească ; că la altă mergere le-au mai citit și Gazeta Marsilii, Simaforul, unde să vorbește pentru schimbarea guvernului românesc și suirea pe tron a D-lui Polcovnicului Cămpinean, după care le-au dat de au scos și copii ; că au mai mers după aceasta cu Sotir, Telegescu și Căminaru Filipescu într'o seară la Baronescu, ca să se chibzuiască în

(1) Gazeta franceză *Le National*.

această pricină și, neputând găsi vreme, fiindcă să află acolo un pitar Ianache Pashal, venit a vorbi cu Baronescu pentru o judecată a sa, au plecat cu toții, adică și cu Baronescu, și că pe drum, vorbind toți și chibzuindu-se asupra planurilor acestei întreprinderi, fiindcă totdeauna pentru punerea lor în lucrare întâmpină piedică lipsa banilor, Baronescu a propus căminarului Filipescu ca să vândă partea sa de loc ce o are de frați cu unchiul dumisale și banii ce va prinde de pe dânsul să-i întrebuințeze în această pricină ; că după această, voind a cunoaște Căminar Filipescu dacă Rădoșanul au strâns, după făgăduială ce le dedese, oameni, i-au zis de au plecat împreună cu Telegescu prin Argeș, Vâlcea, la Gorj, la satul Crasna, unde s'au întâlnit cu Rădoșanul, și având iarăși felurimi de vorbe cu dânsul despre ale lor planuri; și că, întrebându-l și pentru oameni, dacă au strâns, după cum făgăduise, le-au răspuns că trebile ce au avut, nu l-au lăsat a se îndeletnici într'aceasta și că cunoscându-l că toate vorbile lui au fost bârfeli, căci el fiind sărac, nu era niciodată în stare a strânge oameni, s'au întors înapoi cu gând a să desface de aceasta întreprindere ; că, cât au șezut la Crasna, Rădoșanul au mai adus și pe un Niță Damiiian căpitan de panduri mai nainte, și au fost și în răsboaie după vremi ; că vorbindu-i și acestuia de a le strânge din pandurii săi cei vechi, le-ar fi răspuns că nu poate să le facă nici un om, căci acei panduri ce i-ar fi avut el pe acea vreme supt a lui comandă unii ar fi murit, iar alții au îmbătrânit și nu mai pot fi oameni de arme ; că au mai văzut la Rădoșanul la Crasna și vreo patru vânători, dar nu le-au vorbit nimic ; că în cursul călătoriilor peste Olt au fost și prin Cerneți, trăgând în gazdă la profesorul de acolo, unde au șezut patru zile, dar n'au vorbit nici acestuia nimic ; că au mers să găsească și pe maioru Ciupagea, dar nu eră acasă ; că la plecare-i de aici i-ar fi dat și un Mihai Molojăscu, prieten cu Sotir (și care cunoștea și el toate planurile lor de revoluție), o scrisoare către un Ioniță Voitescu, iarăși din Gorj, prin care îl recomanduiă, ca să-l cunoască de bun prieten, să-i dea crezământ și să-i îndeplinească ce-i va zice; și că scopul lor privea ca să strângă și printr'acesta oameni, dar că această scrisoare zice că ar fi lăsat-o Rădoșanului ca să i-o dea ; că înclinați în această pricină, împreună cu dâșii, mai cunoștea și pe profesorul Eftimie Murgu și pe profesorul Valian, (care îl îndemna să meargă să apostolească prin țară, căci zicea că și el când au fost au apostolit) și pe iuncărul Bălcescu și că să strângea între dâșii, uneori toți, alteori numai [unii] din ei, când la profesorul Murgu, când la Filipescu și chibzuiă în această pricină feluri de planuri ; că Telegescu ar fi întocmit și niște principii de legi de chipul cu care să se formeze oblăduirea țării, și citindu-le între toți în adunare, s'au făcut la unele din articole și băgări de seamă din partea D-lui Filipescu, și că temeiurile acestor legi eră să se formeze un directorat supt un prezident și șase mă-

dulari; că acest [directoar] să adune oameni spre formarea revoluții și, desființând guvernul de acum, să alcătuiască un corpos legislativ, care să întocmească legile țării pe aceste trei bazuri adică slobozenie, dreptul deopotrivă, și vărute; că pă la Maiu, mergând pă la Sărdar Dimitrie Machidonschi, împreună și cu Sotir i Sărdar Mehtupciu, pentru petrecere și, auzind că să plângă asupra guvernului, că ar fi slujit țării, și acum nimeni nu-l vede; că, de ar mai fi o zaveră, ar ști ce să facă, și că în zadar sănt tineri, că nu vede sânge aprins în Rumăni și că să facă o revoluție și el va fi în capul lor un bun povățuitor; apoi mai mergând și altă dată și intrând într'o odaie cu dănsul, împreună cu Sotir și vorbind tot despre asemenea planuri, când i-au arătat Marin și articolu din Gazeta Națională, atingătoare de Țara-Românească, au început a-i îndemna a să sili să facă o revoluție și să lucreze pentru patrie. Apoi că prin Mehtupciu au trimis lui Marin o ciornă cu coprindere că, de nu se vor precurmă abuzurile, apoi să va sculă norodul asupra celor ce au călcat regulamentul și jurământul, și i-au zis lui Marin că l-au întreat ce să facă cu dănsa, că să o lipească pă la porțile consulilor, dar el n'au lipit-o; că gazeta Simaforul au luat-o dela căminar Filipescu și, dându-o și lui Sotir și Murgului a o copiiă, au cetit-o și doftorului Gănescu și că, cerându-i-o acesta să o arate și Vistierului Costache Belu, i-au zis că să-l recomanduiască la Belu ca să i-o ducă singur, și că, sfātuindu-să pentru această și cu căminar Filipescu, i-au zis să să ducă și, arătându-i-o să să silească a-l înduplecă să-l bage în partida lor și să-i ia ceva bani. Apoi că, cu prilejul acesta, mergând și la mai sus numitul boier, i-au vorbit și dă soțietatea întocmită a face revoluție nădăjduind că, de va înduplecă să-i unească cu dănsii, să poată dobândi bani de care aveă trebuință în această întreprindere, și că d-lui Vistierul Belu au început a-l povățui, că de va fi amestecat să să tragă; că prin iuncăru Bălcescu au cunoscut și pă Valian; că mergând într'o zi la iuncăru Bălcescu au găsit acolo pă Anton Panovschi cu care, făcând cunoștință, au început a-i vorbi dă planurile lor și, întrebându-l dă poate să le strângă ceva oameni, i-au făgăduit că după ce să va întoarce la casa sa din Argeș va pune în lucrare și că, după povața Bălcescului, i-au dat o scrisoare către Telegescu ce să află la Pitești, prin care să-l recomanduiască că este dintre tovarăși și să aibă credere într'ănsul a-l ascultă la ce-i va zice, și că vorba eră tot pentru dă a strânge oameni; că Valian i-ar fi zis să zică lui Anton Panovschi că să gătească tunuri de cireș spre a le întrebuiță la această uneltire; că vorbile și planurile lor la adunările ce făcea eră ca să adune oameni și să năvălească asupra guvernului a-l desființă și să formeze o vremelnică oblăduire; că Filipescu și Murgu ziceă că oamenii să-i formeze după afară, învățați la arme, iar nu din orașu, că sănt stricați și mai mulți streini. Număru oamenilor cu

care aveă gând să facă cea dintâi năvălire să fie dela două și până la trei sute și că, dacă ar aveă bani, ar puteă să cumpere arme și praf câte puțin, treptat, până s'ar fi complectuit suma trebuincioasă. Mai adăogă că le trebuie și tunuri și că să le facă de lemn dă cireș, pentru care Bălcescu zisese lui Anton Panovschi a le face; că tot dă această părere a tunurilor eră și Valian spre a să împotrivi cu dănele miliții, sau să-i aducă spaimă; și că, după ce va însumă oamenii, să viie cete cete câte puțin a să strângeră la o moșiie, aproape de București, ce socoteă să o ia pă seama lui Valian cu arendă; că pă stăpănitorul și pă unii din boieri să-i jertfească. Murgu ziceă că să-i închidă pă toți boierii pă la mănăstiri; că, după ce va desființa cea de acum stăpănire, să scoată pă Mitropolitul a propovădui miliții cele întâmplăte și să o puie a jură în numele nații române; să orânduiască în capul oștirilor șef om cinstit și activ, să coprindă poliția, să întocmească o evardie națională; îndată să orânduiască miniștri oameni învățați, să orânduiască ocărmitori prin județe, cari fără zăbavă să formeze oștiri, să trimiță protesturi la toate Puterile, ca în numele omenirii și al posterității să protectuiască toți această țară, nelăsând pă nici una din Puteri a intră aici, și să ocărmită vremelnicește ministeru până să să întocmească statornica oblăduire; să să despartă toți lăcuiitorii țării în dooă clase: în plugari și ostași; să se stărpească lucsu, purtând toți haine făcute de postav de aici și pânză de țară; să se întocmească în țară o mare putere militară și să dea țării numire de Romana nooă; iar dăslușirile pă larg să arată în Dela No. 1.

2-lea Lepădatul din slujbă, fost praporgic Constandin Telegescu ce s'au prins la Pitești, îndată după sosirea sa dela Rădoșanul dela Gorj cu Marin, de și prin tacirul său ce au dat întâi mărturisește cugetarea sa de a să face revoluția și înclinarea sa în această pricină cu toate persoanele ce arată Marin, dar fiindcă arătările sale prin acest tacir au fost prea acoperite, după deslușirile ce au cerut comisiia atât asupra mai multor perioduri din acest tacir, precum și după niște scrisori ale sale, ce s'au găsit la Marin, însfârșit au mărturisit și el că au avut înțelegere cu Marin a face o revoluție împotriva guvernului; că au fost cu Marin la Baronescu, cu care vorbind și dăspre năpastuirile ce au cercat căminar Filipescu, cu luarea stării sale, și că să facă prieteșug cu dănsii [ca unul] ce dorește a face prieteșug cu asemenea tineri, din mai multe cuvinte ce le-a vorbit, au înțeles pentru ce pricină voia să-i facă cunoscuți cu Filipescu; că au mers cu Baronescu la căminar Filipescu; [că] le-au arătat gazeta franțozească națională, prin care să vorbea împotriva stăpânirii țării, le-au vorbit despre năpastuirile țării, și în sfârșit le-au vorbit că dorește a face o revoluție împotriva guvernului și că va căută mijloace prin adunare de oameni mai buni și, luând măsurile trebuincioase să facă un ce bun pentru patriie (adăogând însă că Baronescu n'au stătit față la aceste vorbe); că adu-

nările și chibzuirile sale pentru facerea revoluții, ce aveà cu Marin, căminar Filipescu, Sotir, și mai pă urmă în adunările lor au văzut și pă Valiian— pentru care îi spusese Filipescu că este și pomenitul între dânșii—; că au mai cunoscut pă urmă și pă Murgu, ce i l-au recomănduit Marin; că au fost la dănsul, au avut vorbă dă această și între multe vorbe dintre ei dă asemenea fire le-au zis că în Serbiia s'au făcut revoluțiile și s'au dat Domnul după tron jos, și Austriia precum și celelalte puteri au suferit aceasta. Apoi, după ce le-au dat asemenea încurajare prin această pildă, iar el au adăogat că nu iartă politica de astăzi a să face aici revoluție în țară, fiindcă că Austriia nu va suferi; că iar cu Marin au fost pă la iuncărul Bălcescu și că au vorbit cu dănsul dă asemenea pricini, dar niscaiva planuri dă a dobândi mijloacile trebuincioase sau în ce chip ar trebui să să înceapă și să să săvârșască acest lucru, n'au cunoscut dă la numitul; că cu Rădoșanu și cu Marin au mers la căminar Filipescu, că au întrebat Filipescu pă Rădoșanu despre oameni dă arme și de ar putea să facă mai mulți. Rădoșanu i-au răspuns că are câțivă, dar n'au vorbit cu ei nimic și s'ar putea face oameni mai mulți, de ar fi banii; că Filipescu i-au zis că deocamdată n'are bani și că această schimbare s'ar putea face și cu oameni mai puțini, și că atunci Telegescu i-au răspuns că cu oameni mai puțini s'ar putea face numai un asasinat fără veste și că el nu primește acest fel de secături; că au alcătuit niște prințipuri de legi a căroră coprindere să arată deslușit prin alăturata cu litera A (care dă pă cercetare să dăscoperă tot acelea dă care vorbește Marin în tacirul său); că le-au dat întâi în adunare de le-au citit Marin și căminar Filipescu, iar în urmă, la Pitești, că le-au dat și unui Naie Gălășescu, care îi eră prieten mai dinainte și că Filipescu au făcut băgare de seamă la un articol, între celelalte, că șeful oștirilor nu trebuie să fiie și prezident al obșteștii adunări; că au mers cu Marin la Crasna la Gorj, la Rădoșanu, că au avut și acolo asemenea vorbe și că, văzând că Rădoșanu după vorbele ce avusese cu dănsul, n'au străns oameni, la întoarcerile hotărăseră a să desface dă această cugetare; că Marin au fost trimes o scrisoare prin Anton Panovschi prin care îi scriia ca să-l cunoască și pă el prieten ca și pă dânșii și că i-ar fi spus Marin că, la plecare-i din București, l-au însărcinat Valiian să zică lui Panovschi să gătească niște lemne de cireș pentru tunuri, pentru care i-au răspuns lui Marin că este o nerozie de Franțez; iar dăslușirile pă larg să arată în Dela cu No. 2.

Al 3-lea Sotir Teran, scriitor la departamentul Visterii, ce s'au rădicat după arătarea lui Marin Serghiescu, văzându-să amestecat în acest complot măcar de și au tăgăduit întâi, dăscrăind prin tacirul său înclinarea sa în această pricină prin cuvinte prea acoperite, dar în sfârșit, puindu-să față cu Marin, au mărturisit și însuși că i-au fost vorbit și lui Marin despre planu-

rile lor de revoluție, cu care s'au și unit la această părere; că îndemnul a merge la căminar Dimitrie Filipescu ca să facă prieteșug și cu dănsul și să se înțeleagă în aceste planuri au și priimit, și, mergând s'au recomănduit de Marin Filipescului; că au mers cu toți într'o seară la Baronescu adevă el, căminar Filipescu, Marin și Telegescu, unde au găsit pă un pitaru Ianake Pashal, venit să vorbească pentru o judecată, când Baronescu nu eră acasă; că apoi, viind și acest din urmă, au plecat cu toții pă uliță și că pă drum, până s'au despărțit, începând Filipescu a le vorbi despre *Gazeta Națională*, le-au zis că acum ar fi vremea de revoluție, când ar fi bani, s'au amestecat toți în această vorbă. Baronescu le zică că după afară s'ar găsi oameni. Ei i-au răspuns că fără bani nu să poate face aceasta și, nefiind nici unul mare și bogat între ei, nu vor putea isbuti; că în altă seară au avut vorbă și cu Rădoșanul, fiind și Marin cu Telegescu, tot dăspre acestea, și Telegescu au zis Rădoșanului dăspre ceva oameni, și acesta au răspuns că găsește, dar cere să cunoască vreun înscris temeiu. Asemenea mărturisește și mergerea sa cu Marin la Machidonschi și câte să arată prin tacirul lui Marin, mai sus, că s'au vorbit cu Machidonschi, mai mărturisind și mergerea sa la Murgul către care s'au recomandat dă Marin și că întâia oară au vorbit dăspre aceste planuri, zicănd fieșcare părerea sa; iar a doa oară când eră și ceilalți și au venit în urmă Profesorul Petrovici (?) de le-au tăiat această vorbă, că au vorbit în limba franțuzească ce zice că el nu o cunoaște.

La acest Sotir s'au găsit și un brulion dă proclamație, scrisă cu chiar condeiul său, și care să alătură aci supt litera B, prin care învitează norodul a să rădică în revoluție, puind și multe pilde din istorie și adăogându-le că vor fi ajutați și din Rumăni din Transilvania. Făcându-i-să dă comisie cercetare și pentru aceasta, au arătat că dă el este făcută acum trei ani, din pricina unui atac ce i-ar fi făcut Căpățână Brutaru, într'o Sămbătă a Paștelui, când s'au dus să ia pâine pentru trei zile și nu i-au dat țindu-l și până la trei ceasuri turcești din noapte, din care pricină nici au mai putut găsi în altă parte; că în necazul său de atunci o făcuse ca să o prescrie și să o arunce, și că, aducându-și aminte că este jurat, n'au făcut nici o lucrare cu dănsa.

Osebit de acestea în hărțile lui Mihai Mălojăscu, a cărui înclinare în această pricină să va arată mai jos, s'au găsit și o scrisoare a lui Sotir, scrisă către el când să află astăvara la băile Nifon, cu coprindere revoluționară, precum să arată în originalul ce să alătură aici sub litera B, prin care îi da și povățuire a învita norodul în partea locului și-i da deslușiri dă adunarea ce eră să se facă aici între tovarășii săi spre schimbarea acestor planuri, și în sfârșit îi făcă cunoscut și dă alegerea Mitropolitului cu ecspreșij prea defăimătoare asupra obșteții adunări, pă care n'au tăgăduit-o că este a sa, și

că au scris-o pentru acest sfârșit; iar deslușirile pã larg sã aratã în Dela cu No. 3.

Al 4-lea Iuncãrul Bãlcescu, ce s'au rãdicat iarãși dupã arãtarea lui Marin, cã au fost amestecat cu dãnșii în aceastã conspirație, de și prin tacrirul sãu întâi tãgãduiã, dar în sfârșit, dupã mai multã cercetare ce i s'au fãcut de comisie, aratã cã au cunoscut pã Marin, cã acesta i-au recomãnduit pã Telegescu, care vorbindu-i dã mai multe nedreptãți, ce ziceã cã sãnt în țarã, i-au zis cã are dorințã sã facã o revoluție, ca sã ascape pã țãrani de sub jugul proprietarilor, sã dea drepturi de o potrivã la toți, sã întocmeascã o altã oblãduire, sã facã o armie mare; cãruia iuncãrul fãcãndu-i bãgãri de seamã, zice cã-l povãțuie sã sã lase dã acest fel de cugetãri. Apoi cã, întrebãndu-l de mai sunt și alți dã aceastã idee, i-au spus cã este și cãminaru Filipescu, Rãdoșanul și alți și cã lipsește bani pentru aceasta, dar cã au vre un alt plan hotãrãt, nu i-au mai împãrtãșit nimic; cã pã la Septemvrie, avãnd în gazdã la dãnșul pã un Anton Panovschi, din județul Argeșului, cu care venise de la moșia sa din Argeș, viind Marin la dãnșul i-au spus cã este o partidã mare care voește sã facã revoluție, cãruia i-au rãspuns cã ține minte cã și altã datã îi spusese sã sã pãrãseascã dã acest fel dã idei și vede cã tot nu și-au venit în fire, și cã acesta l-au îndemnat sã între și el, și cã iarãși s'au lepãdat de dãnșii, și cuvinte pentru care nu voia sã sã amestice, pã care le aratã în tacrirul sãu, și cã atunci, viind și Anton Panovschi în casã, au fãcut semn lui Marin sã vorbeascã, și între aceste, nesocotind aceastã întreprindere de serioasã și întrebãnd pã Marin care-i sãnt tovarãșii, i-au spus pã Telegescu, cãminar Filipescu și Murgu, adãogãndu-i cã mai sãnt și alții și cã punerea în lucrare a întreprinderilor o sã o facã în seara de la 14 Octomvrie la bal, sã nãvãleascã cu Olteni ce-i va aduce Rãdoșanul dupãste Olt, sã omoare pã Mãria Sa și pã Miniștri; și la bãgarea dã seamã ce ar fi fãcut el, cã miliția o sã se împotrivescã, i-a rãspuns cã o sã trimițã pã Telegescu în haine de spãtar, sã o îndemneze sã sã supuie și sã o aducã la Palat; apoi mai zicãndu-i el cã și așã tot o sã sã împotrivescã, i-au rãspuns cã atunci o sã dea cu tunurile într'ãnsa și cã, întrebãndu-l de au tunuri, i-au rãspuns cã și de nu au dar o sã-i sperie cu aceastã vorbã, și cã, aceste vorbe auzindu-le și Panovschi, i-au zis cã tot face tunuri de cireș, dupã cum au avut Sãrbii cãnd s'au bãtut cu Turcii, și cã aceastã idee plãcãndu-i lui Marin, au rugat pã Anton Panovschi sã-i facã tunuri, și el i-au fãgãduit. Apoi aflãnd cã Panovschi pleacã la Pitești, i-au dat o scrisoare la Telegescu, prin care îl recomãnduie sã-l cunoascã cã este dintre prietenii lor, iar dupã plecarea lui Marin dela dãnșul, întrebãnd Anton Panovschi pã Bãlcescu ce trebuie sã gãndeascã la cãte i-au vorbit Marin, i-au zis: nu pune temeiu la vorbile lui cã este un nebun, cã niciodatã n'au avut ideie sã facã revoluție, dar cã au fost îndemnat cu aceastã dã dooã ori dã Telegescu și

Marin și odată dă Valiian; că viind Valiian la dănsul i-au zis că i-au spus Marin, că este o partidă mare ce voește să facă o revoluție și de ar fi ceva mai însemnat trebuie a să folosi dă dănsa, când i-au răspuns că Marin i-ar fi zis că este și căminaru Filipescu. Apoi tot atunci, viind și Marin cu Că-mărășăscu, că împreună cu Valiian au întreat pă Marin ce mijloace au și cine mai sânt, carele le-au răspuns că sânt mulți și de aici și dupăste Olt, că au bani îndestui, că toate sânt gata și că pleacă peste Olt să să întâlnească cu Rădoșanul și cu Panovschi, să vază ce le-au făcut dă oameni precum și Anton Panovschi dă tunuri; atunci Valiian au zis că tunuri n'ar fi așa trebuincioase și că mai de trebuință ar fi de ar aveà vreo 500 oameni; că după aceste vorbe, Valiian au zis că o să meargă să cerceteze pă căminar Filipescu în pricina aceasta, și să vie cu dănsul la Murgu și că au hotărât și însuși să meargă la Murgu ca să afle dă aceste planuri; că la Murgu au fost într'o seară față la convorbirea ce au făcut acolo dăspre aceasta între Filipescu, Valiian, Telegescu, Sotir și Marin. La această convorbire dela Murgu, Telegescu și Marin fiind dă părere să să verse sânge mult, Valiian și Murgu erà de împotrivă părere, că numai să să arestuiască. Filipescu zicea, și de vor fi siliți a vărsà sânge, însă prea puțin; că la această adunare au cunoscut că vorbile lui Marin sânt numai niște palavre, fără temeiu. Acì s'au hotărât ca Marin să plece peste Olt, ca să să întâlnească cu acei 50 căpitani, ce Rădoșanul le zisese că are. Tot atunci s'au chibzuit că pentru strângerea oamenilor să să ia o moșie cu arendă, aproape de București, iar năvălirea să să facă, dacă nu la vreun bal, la teatru; și într'această vreme viind un profesorul Petrovici le-au tăiat vorba; că la căminaru Filipescu s'au întâlnit dă vreo doaă ori și cu Valiian și că vorbind dăspre aceasta cu ei, și vorbindu-le dă Marin și Telegescu, le-au spus ca să bage dă seamă că au aflat poliția dă aceste planuri ale lor și să nu să comprometeze, dar Filipescu că i-au răspuns că dă unde știie, că ei nu sânt în capul unii armii mari acum; că după aceasta alte vorbe nu s'au mai vorbit, temându-să pentru cuvântul că auzise că au aflat poliția dă aceste planuri; încheiind a sa arătare că deși au avut oareșicare relații cu aceste persoane dar n'au avut nici o legătură cu dănsii; că el în toate acestea n'au fost decât numai un auditor, n'au avut cu unii sau alții dintr'ânșii nici o corespondenție, nici au cunoscut legile făcute de dănsii, nici au lucrat vreo hârtie în această pricină; că niciodată nu le-au făgăduit că va fi din ceata lor și nici că le-au făcut vreun partizan și, deși să cunoaște vinovat că n'au arătat stăpânirii planurile lor, la aceasta s'au înșelat, căci întâi auzise că poliția au aflat acestea și umblă să-i descopere, și al doilea că nu vedeà nici o primejdie încă aproape, decât numai vorbe, și că năzuește la milostivirea stăpânirii. Iar deslușirile pă larg să arată în Dela cu No. 4.

Al cincilea Costache Baronescu, ce s'au rădicat, văzându-să înclinat după arătarea lui Marin și a Telegescului, că el întâi vorbindu-le de năpăstuirile țarei și că Căminarul Filipescu este nedreptățit, i-au îndemnat a face prieteșug cu dănsul, ce voește a se face o revoluție, și dorește a face cunoștiință cu asemenea tineri ca ei; că, aceștia priimind, el i-au dus de i-au recomănduit la Filipescu și arătându-le Filipescu Gazeta Națională, au început a le comunica scopul lor despre aceasta, cu care unindu-să și ei au început a să chibzuî planuri spre aceasta întreprindere; că după aceasta s'au întâlnit mai de multe ori și la Filipescu acasă, și la Baronescu, și împreună cu toții au vorbit și s'au chibzuit în această pricină. Baronescu după tacirul ce au dat și cercetarea ce i s'au făcută de comisiie, de și au tăgăduit arătările acestora, dar mărturisește venirea Filipescului în casa sa împreună cu Marin, Telegescu și Sotir și că, începând a ceti Gazeta Națională și a vorbi împotriva stăpânirii, el i-au proprit a vorbi acest fel de lucruri în casa sa. Mai zice că, aflându-se cu Telegescu prin județul Argeșului la o hotărnicie a paharnicului Budișteanu, i-ar fi zis Telegescu pă drum: Baronescule, când ai vedeă o sabie goală în mână adecă un resbel împotriva stăpânirii și a boierilor te-ai uni și tu? și că el, răspunzându-i că stăpânirea este Dumnezeu, i-au zis Telegescu că Dumnezeu nu este; și că el ar fi spus Paharnicului Budișteanu că Telegescu voește să facă o zaveră și că, începând cu toții a rade de Telegescu pentru acest fel de vorbe, Telegescu au zis: Arhon Paharnice, nu socoti că este glumă, că mai bine să să crape pământul și să intru de viu, decât să rămăie aceasta jos; și Budișteanu i-au zis că este un nebun. Comisiia, voind a să încredința de aceste arătări ale sale, l-au înfățișat cu Budișteanu, carele în ființa sa, au arătat că niciodată n'au auzit pă Telegescu vorbind de față cu el acest fel de lucruri, nici Baronescu i-au spus de Telegescu dalde acestea, decât că, fiind cu toți la masă cu mai multă adunare, Telegescu vorbea slobod asupra Dumnezeirii și el l-au dojenit. Apoi comisiia, ca să-i arate că ascunde adevărul, l-au înfățișat cu toții câți după cercetare au mărturisit că au avut înclinare cu dănsul în această pricină, cu fieșcare osebit. Și înfățișându-l întâi cu Marin, acesta au repetat în ființa sa toate câte mai sus li să arată, la cercetarea sa pentru Baronescu, dăslușindu-i și înprejurările cum s'au întâlnit în fiecare dată, și la Filipescu și la el acasă și de câte ori, și de ce le-au fost vorba, ce au vorbit Baronescu asupra acestor planuri, și ce au zis el. Și fiindcă Baronescu toate acestea le tăgăduia, el, spre mai temeinică încredințare arătărilor sale, i-au mai zis cu deamăruntul și alte înprejurări, spunându-i și de mergerea lor cu Sotir la dănsul, pă care el iarăși au tăgăduit-o.

Apoi înfățișându-l și cu Telegescu, și acesta, în ființa sa, repetând toate câte să zice mai sus că au arătat comisii pentru Baronescu, i-au deslușit de câte ori au fost pă la el și singur și cu ceilalți și la Căminar Filipescu, către

care s'au recomănduit dă Baronescu, (că el nu-l cunoștea mai dinainte), și ce s'au vorbit în fieșcare dată dăspre plănurile lor dă revoluție, înpotriva arătării căruia iarăși au tăgăduit Baronescu. S'au pus față Baronescu și cu Sotir, care și el, în ființa sa, arătând toate căte Marin și Telegescu au zis asupra-i, au mai adăogat și aceasta, spre a-i dăsluși mai bine una din epohurile când au fost la dănsul căminar Filipescu, Marin și Telegescu, spre a să chibzui în aceste pricini; că gășind la Baronescu pă un Pitar Ianache Pashal, ce venise pentru o pricină de judecată, n'au vorbit nimic, dar că, după plecarea acestuia, plecând și ei cu toții împreună și cu Baronescu, pă drum până s'au despărțit, s'au deschis vorba despre aceste planuri între dănșii și, viind vorba că le trebuie oameni, Baronescu au zis că oameni s'ar găsi pă afară; și mai zicând ei că aceasta nu să poate pune în lucrare fără bani, s'au făgăduit Baronescu că să va sili a dăsfăce și a deosebi despre ceilalți părtași, un loc ce are căminarul Filipescu în București, fiindcă-l aveă căminarul pă el vechil la această și, vânzându-l, din prețul lui să contribuească la această întreprindere, Baronescu au tăgăduit și aceasta. Iar în sfârșit, fiindcă Telegescu în arătările sale mai zice și această că, destăinuindu-și planurile sale și către un Naie Gălășescu din județu Argeșului și pă care, ca pă un tovarăș ce-l băgase în această pricină, l-au recomănduit și Baronescului; după ce au făcut comisiia cercetare și acestuia dă toate înclinațiile, ce au avut în această pricină, precum să va arătă deslușit mai la vale, l-au pus față și cu Baronescu. Și întrebându-să mai întâi Baronescu de-l cunoaște și dă unde, întâi au arătat că de la moșia Budeasa. Când făcea hotărnicia aceștii moșii, l-au văzut vorbind păn sală cu Telegescu. Apoi cerând comisiia dăslușire și dela Gălășescu, în ce chip au făcut cunoștiință, au arătat că mai nainte până a nu merge la Budeasa, aflându-să în tribunalu Argeșului, fiindcă îl recomănduise Telegescu la Baronescu că este amestecat la aceasta, l-au apucat de mână Baronescu în canțelariia tribunalului și i-au zis: fii vărtos frate, că răsplătirea îți va fi în cer; apoi că au intrat amândoi în brișcă și au mers la Budeasa, arătând acesta și toate amănunturile întâmplărilor în această călătorie a lor, spre a nu mai lăsă cuvânt Baronescului de a mai tăgădui că nu-l cunoaște și că au vorbit cu dănsul, ci numai l-au văzut la Budeasa, precum ziceă, vorbind cu Telegescu; în urma căroră deslușiri în sfârșit au mărturisit și Baronescu că au fost cu dănsul în brișcă până la Budeasa; apoi mai arătând acesta și căte i-au vorbit Baronescu și singur până a nu sosi și Telegescu în grădină la Budeasa, supt un temeiu comunicându-i toate planurile lor în această întreprindere. Și după sosirea acestui din urmă, tot în grădină cu toți, unde dezbătea împreună între dănșii aceste planuri, cum să facă năvălirea, cu căți oameni, și pă cine să omoare, dăndu-și între dănșii feluri de păreri; deslușind Gălășescu această arătare și

cele mai mici amănunturi urmate în convorbirea lor, și că în sfârșit, auzind Baronescu că este să vie la București, l-au povățuit a veni să facă prieteșug și cu căminar Filipescu și spre dovadă a Filipescului, că cunoaște și el planurile lor și este dintre tovarășii lor, i-au dat o țidulă scrisă dă Baronescu cu coprinderea: leat 1840 luna Maiu, zicându-i că aceasta să o dea Filipescului, care este semn după care va înțelege că este tovarăș cu dănsii; și că el, viind cu dănsa în București și perzându-o, n'au mai mers pă la Filipescu. Inpotriva căroră Baronescu tot au tăgăduit, adăogând că le vorbește el din pizmă ce are asupră-i, fiind hotarnic la Budeasa, ce să vecinește cu o moșie a Gălășeștilor, în care este și el părtaș; după alegerea hotărniciei le-au luat o parte din moșiile. Inpotriva căroră Gălășescu au dovedit că și aceasta este un neadevăr, căci el la această hotărnicie la hotarul despre moșia lor au dat și mulțumire în scris după care s'au făcut și movilele; pă lângă acestea Gălășescu, la tacirul său ce au dat comisii, au mai adăogat că la al doilea întâlnire a lui cu Telegescu, când venise cu Marin a trece la Gorj, întâlnindu-să cu cel dintăi, după alte vorbe ce au mai avut cu dănsul tot în această pricină, întrebându-l și dă Baronescul, i-au răspuns Telegescu că să să tragă și el dă Baronescu, căci văzându-l că este un nemernic l-au scos din foaia patrioților și că nu mai are nici o înclinare în această pricină.

Așa dar din unitele arătări ce au făcut comisii Marin, Gălășescu, Telegescul și Sotir, ce din minutul arestuirii lor au fost singuri, pentru câte se ating dă însemnările ce au avut acesta în această pricină; din mărturisirea chiar a lui că au venit în casă-i căminar Filipescu cu ceilalți și au început a vorbi dă Gazeta Națională și dă stăpănire; din câte iar mai arată el, că i-au vorbit Telegescu pă drum în județu Argeșului; nu rămâne îndoială că n'au fost și el amestecat cu ceilalți în această lucrare până la o vreme, că n'au călăuzit el pă cei mai sus ziși către căminar Filipescu pentru sfârșitul întreprinderii planurilor sale dă revoluție, ci precum să vede, lui i le comunicase mai dinainte; și după ce l-au scos din foaia patrioților, precum ei zic, au încetat relațiile lui în această pricină. Iar dăslușirile pă larg să arată în Dela cu No. 5.

Al 6-lea Anton Panovschi, ce s'au rădicat dela Pitești, când s'au prins Telegescu, pentrucă s'au găsit în hărțile Telegescului o scrisoare a sa, prin care-i scrie pentru scrisoarea ce i-au fost dat Marin ca să o aducă Telegescului, de care s'au vorbit mai sus, adăogându-i că are să-i vorbească și prin graiu din partea lui Marin. După toate cercetările ce i s'au făcut de către comisie, arată că astă vară pă la August, aflându-să venit cu iuncărul Bălcescu dela moșia sa din județul Argeșului aici în București, în gazdă la pomenitul, într'o zi au venit și Marin Serghiescu la pomenitul iuncăr, ce să află bolnav de friguri, începând a vorbi cu dănsul întâi pă ascuns, iar mai pă urmă, după

ce au întrebat pe iuncărul dă poate vorbi slobod și i-au răspuns că poate, fiindcă este om vechiu al casii lor și au fost și în slujbă dă pomojnic la unchi-său, când să află supt-ocărmuitor, au început Marin a zice înaintea iuncărului, pentru maior Cămpineanul, că rău șade închis și că ar trebui să să facă îndreptare acestor lucruri, și că de ar fi Rumăni oamenii, s'ar îndreptă toate acestea, dar cui vorbește, pă toți îi găsește cu sânge rece; că de ar aveă oameni ar năvăli asupra stăpănitorului și celorlalți ce fac partea stăpănirii, cu arme, mai adăogând și alte multe necuviințe, apoi că o să meargă la Târgu-Jiului să întâlnească pă un Grigore Rădoșanul, cu care au vorbit să le strângă oameni din partea locului; după această, că un Murgu, de aici din București, este om zdravăn și iubește adevărul; că cunoaște pă Telegescu că este zdravăn, și ce îi vorbește, îl înțelege; că ca să să facă întreprinderea revoluții le trebuescu oameni învâțați care să știe a scrie la curțile străine și a întocmi pravili, căci într'alt chip nu fac nimic, și perd și drepturile ce avem. Apoi întrebându-l și pă dănsul dă poate să le strângă oameni, mai adăogând și alte de asemenea fire, la care la unile zice că să înpotrivea, iar la altele le găseă cu cale; la bagarea dă seamă ce i-au făcut iuncărul că le trebuie tunuri și răspunsul ce l-au dat Anton ca să cumpere cu bani, Marin au zis cu răs că pot face și de cireș și i-au zis lui, fiindcă la țară sănt cireși, îl roagă să le facă trunchiuri de cireși, făgduind iuncărul că va face el proba și-i va trimete măsura. Apoi, întrebându-l, dacă cunoaște pă Telegescu, la răspunsul ce i-au dat el că-l știe de când eră în miliție cu paza arestanților dela Ocnile Mari, dar nu l-au văzut de mult, i-au zis Marin să-i dea o scrisoare, prin care să-l facă cunoscut că cunoaște și el întreprinderea lor și să nu se mai ferească dă el, adăogându-i ca să-i spuie și prin graiu câte au vorbit între dănșii; că i-au dat această scrisoare deschisă, prin care îl recomanduiă la Telegescu să-l cunoască dă prieten adevărat și că să grăbească a veni la București fiindcă-l cheamă iconomul Mitropolii.

După aceasta, că s'au dus Marin dela dănșii și că el, întrebând pe iuncăr de ceiace pot însemnă vorbele lui Marin, i-au zis să nu puie temeiu la vorbile lui, că este un nebun și că acest fel de lucruri să fac de oameni mulți și bogați și cu ajutoare din alte părți și că el obicinuește a vorbi asemenea fleacuri pă unde merge; că după aceasta, desfăcându-și trebile din București, s'au întors la Pitești și, căutând mai dă multe ori pă Telegescu ca să-i dea scrisoarea, nu l-au putut găsi; apoi că peste puține zile s'au pomenit că vine într'o seară Marin cu Telegescu într'o cărucioară dă poște la Bălcești, în gazdă la unchiul iuncărului, și, dând acolo scrisoarea Telegescului față și cu Marin, acesta au cetit-o și au rupt-o. Apoi, întrebându-l el pă Marin pentru iuncărul, ce face, i-au răspuns că i-au adus dela dănsul niște cărți franțozești,

ca să învețe această limbă; mai adăogând a-i zice că iuncărul ar fi făcut și forma tunurilor dă cireș, dar deocamdată aceasta au rămas, fiindcă ei merg la Târgu-Jiului, în cercetarea unui supt-ocărmuitor. Mai zicând Anton că el nefăcând nici o băgare de seamă la vorbile lui Marin, după întoarcere-i la Pitești nici s'au îndeletnicit a strânge vreun om, nici a face vreun tun. Iar deslușirile pă larg să arată în Dela cu No. 6.

Al 7-lea Sărdaru Machidonschi, ce după arătarea lui Marin și Sotir s'au văzut că ei au avut vorbă în mai multe rânduri și cu dănsul în taină, osebit în odaia sa, și, comunicându-i planurile lor, nu numai că au primit a să uni cu dănșii, îndemnându-i mai mult în această lucrare, cu adăogire că el să va pune în capul lor și le va fi un bun povățuitori, mai lăundându-și cu acest prilej vitejiile sale din vremea trecutei zaveri. După ce mai întâi le-au vorbit feluri dă vorbe în potriva stăpânirii, zicându-le că să fac feluri dă nedreptăți în țară la partea judecătorească, la vânzarea pâinii și a lumânărilor, la pricinile clăcii și altele și că trebuie să să facă o revoluție, fiindcă geme norodul dă năpăstuirii, apoi i-au povățuit să arunce pă la porțile consulilor niște libile, alcătuite dă dănsul împotriva stăpânirii, a căriia ciornă au trimis-o lui Marin prin Sărdar Mehtupciu a o încopiia și a face cu dănsa urmarea ce să zice mai sus. La cercetarea ce i s'au făcut dă comisiie n'au tăgăduit venirea acestora în casa sa, în câteva rânduri; că i-au comunicat ei planurile lor dă revoluție, arătându-i mai întâi o gazetă franțozească ce vorbea împotriva politiceștii stări și a stăpânirii țării, și vorbindu-i asemenea despre năpăstuirile ce suferă norodul din partea oblăduirii; că l-au întreat despre petrecerea lui în slujba ostășască și în vremea zaverii; dar tăgădueste că le-ar fi dat el ciorna de libelă, alcătuită de dănsul, a o aruncă pă ulițe, precum și că s'au unit cu dănșii la această întreprindere, adăogând a zice prin feluri de băgări dă seamă, că nu numai nu vor folosi nimic, dar încă vor pricinul și un rău mare țării, s'au muncit a împiedică turburătoarea lor mișcare, dar pentrucă se temeă dă a mărturisi aceasta stăpâniri că-i va cere încredințare cu dovezi, și el neavând altă încredințare a da decât a sa mărturisire, care fiind singură ar fi putut cădeă în răspundere pentrucă după pravilă un martor se socotește ca nici unul, și, ca să poată dovedi aceasta dă stăpânire cu chiar iscăliturile lor, i-au povățuit că, dacă ei au dovezi pentru năpăstuirile ce zic că cearcă norodul din partea oblăduirii, să le arate prin jălbi către consulaturi, nădăjduind că, iscălindu-să toți într'acele jălbi, să va dovedi turburătoarea lor uneltire. Comisia însă taga aceasta a lui o socotește o dașartă pricinuire pentru următoarele băgări dă seamă: că, după tacrirurile ce s'au luat osebit dela Marin și Sotir, fără a să întâlni unul cu altul, i de la Serdar Mehtupciu, ce mergând împreună cu Marin și Sotir la dănsul (fără însă a aveă acest din urmă nici un amestec cu dănșii în aceste unel-

tiri și convorbiri), fiind uniți cu toții și acestea netăgăduindu-le și Machidonschi; apoi nu rămâne îndoială dacă concugetarea acestui din urmă, de și arată că s'au temut de osânda în care ar fi căzut, după articolu pravilii, dacă nu ar fi putut a le dovedi prin al doilea martor. Iar deslușirile pă larg să arată în Dela cu No. 7.

Al 8-lea Mihai Molojăscu ce s'au rădicat, fiindcă în tacirul lui Marin arată că avea și el știință de cugetările lor; după cercetarea ce i-au făcut comisia față cu Marin și Sotir, să vede și el complicat în această pricină numai căci să află față, când Marin și Sotir vorbea între ei asupra revoluții, fără să ia însă și el parte la vorbă. Cătră acest s'au găsit și în hărțile lui o scrisoare a lui Sotir cătră dânsul, pă când să află la băi la Nifon, cu totul revoluționară și cu ecpresii preă urâte împotriva obșteștii adunări pentru alegerea Mitropolitului, pentru care arată comisiia dăslușit mai sus la articolu cercetării lui Sotir. Această scrisoare Mihai zice că n'au înțeles-o. Pă lângă acestea, pă când eră să plece Marin peste Olt, Mihai i-au dat o scrisoare către un Voitescul din partea locului, recomănduindu-l de Rumăn zdravăn și la care poate avea încredere, pentru care Marin arată că i-au dat-o pentru sfârșitul ca să-i vorbească, să-i strângă și el oameni. În această pricină Mihai însă de și mărturisește darea scrisorii către Voitescu, tăgăduște însă sfârșitul pentru care arată Marin că i s'au dat.

Comisiia însă asupra tăgărilor lui Mihai face următoarele băgări de seamă: că mai întâi întâlnire și vorbe despre aceasta s'au făcut cu dânsul de multe ori. Apoi că scrisoarea lui Sotir ce s'au găsit asupra-i dovedește o înțelegere între dânsii și o știință mai întinsă de cât acoperitele vorbe ce pă alocurea să coprind în scrisoare, fiindcă într'ânsa să coprindă îndemnare spre o lucrare despre care el nu putea să fie neprevestit adică apostolire și celelalte și în sfârșit că și scrisoarea către Voitescu, după arătarea lui Marin, să vede că coprindea o îndemnare a să da lui Marin încredințare.

Iar deslușirile să arată în Dela cu No. 8.

Al 9-lea Costache Cămărășăscu ce s'au rădicat după arătarea lui Marin ce zice că i-au cumunecat și lui planurile lor de revoluție, aflându-să într'o zi la Sotir, când s'au tras amândoi afară în pridvor și au vorbit despre acelea și zice Marin că unindu-să și el, l-au dus de l-au recomănduit și Murgului, și au vorbit și acolo împreună și cu Murgu despre acestea; apoi că au mai mers cu el și la iuncărul Bălcescu, unde să află și profesorul Valiian și-au vorbit între dânsii toți iar dăspre aceste planuri. La cercetarea ce i s'au făcut și înfățișarea sa și cu ceilalți, deși mărturisește că au vorbit cu Marin la Sotir acasă, precum zice Marin, dar tăgăduște șirul conversațiilor în această pricină, în felu ce arată Marin, zicând că Marin i-au vorbit numai că să face năpăstuire în țară și că o să să facă ceva că s'au deșteptat

lumea. Asemenea și el mărturisește și mergerea sa la Murgu cu Marin, când l-au recomănduit acestuia și că după aceasta încă două ore au mai mers. Mărturisește asemenea că au vorbit și la Murgul în asemenea chip, după cum să arată mai sus, adăogând a zice că cunoaște că să gătește lucru, dar ce fel și cum, planurile nu le cunoaște. Mai mărturisește și mergerea sa la Bălcescu, unde au găsit și pe Valian, dar zice că s'au vorbit acolo în limba franceză. Iar deslușirile pe larg să arată în Dela cu No. 9.

Al 10-lea Grigore Rădoșanul dela satul Crasna din județul Gorjului, ce s'au arestuit de ocărmuitorul pomenitului județ, îndată după plecarea lui Marin și Telegescu dela dănsul, din partea locului, și s'au trimis aici în pază. După arătarea lui Marin și a Telegescului acestuia i-au fost comunicat ei planurile lor de revoluție și unindu-să și el cu dănsii în această cugetare, s'au înțeles cu dănsul a le strânge oameni du peste Olt cu care să năvălească spre izbutirea cugetării lor. Au mers cu dănsul și la căminarul Filipescu de două ori, recomănduindu-l ei și lui și, după ce i-au vorbit și Filipescu toate câte vorbise și cu Marin și Telegescu despre nedreptățile ce zicea că să urmează în țară și despre năpăstuirile ce arată că au cercat și el din partea stăpânirii, i-au arătat și lui articolu gazetii francezești, atingătoare de țara românească; i-au vorbit pentru Câmpineanul că să află închis și ar trebui să sară lumea a-l scăpa din închisoare și alte de asemenea fire; i-au comunicat și lui planurile lor de revoluție, s'au înțeles cu dănsul a le strânge oameni du peste Olt care le-au și făgăduit, după ce să va întoarce la casa sa va vorbi la câțiva căpitani. Au fost cu dănsul și la Murgul, unde iarăș recomănduindu-l ei, au vorbit și acolo tot asemenea lucruri.

După aceasta, că mergerea-le la Crasna, la casa acestuia din județul Gorj, au fost ca să vază, dacă pe temeiul făgăduielii ce le dedese le-au strâns ceva oameni. Vorbind și acolo despre aceste lucruri, adăogând a zice că el până atunci nu strânsese nici un om, fiindcă să îndeletnicise în trebile sale și că, aflându-să sărac fără bani, nu putea face nici o mișcare, că avea lângă dănsul numai vreo șapte vânători ai lui, cărora nu le vorbise nimic și că în câtă vreme s'au aflat ei acolo au adus Rădoșanul pe un Niță Damian, vechiu căpitan de Panduri, căruia vorbindu-i cu toții despre nedreptățile țării, i-au vorbit de poate să le strângă oameni ce i-au avut el supt comanda sa pe când au fost el în războaie și că acesta s'au împotrivit, zicându-le că acei oameni, unii au îmbătrânit, alții au murit, și că el nu le poate face nimic; mai adăogând Marin și pentru scrisoarea ce i-au fost dat-o Mihai ca să i-o dea Voitescului cu care vrea să se înțeleagă a-i strânge asemenea oameni, că citind-o Rădoșanul, i-au lăsat-o lui ca să i-o dea și să-i vorbească despre aceasta. La cercetare ce s'au făcut Rădoșanului și înfățișarea lui cu acești doi, precum și cu Sotir, deși au mărturisit că Marin și Telegescu i-au vor-

bit de nedreptățile țării, i-au arătat și lui articolele gazetelor atingătoare de starea politică și a guvernului țării rumânești și de nedreptatea ce să face Câmpineanului, ținându-să închis, și alte asemenea. Tăgăduște însă că i-au comunicat planurile lor de revoluție și s'au înțeles cu dânsul a le strânge oameni de peste Olt în această trebuință.

Mărturisește mergerea sa cu Marin și Telegescu la Filipescu, prefăcându-să însă că nu cunoaște numile, de cât arată că l-au dus ceilalți, pe când eră gata să meargă la dealu mitropoliei în plimbare, la o persoană uscațivă, scundă, slabă și care șade într'o casă de lângă Dragomanu Serafim, cu poarta pe supt casă jos în stânga, unde zice că s'au vorbit toate cele ce să mai arată și mai sus. Mărturisește asemenea că s'au vorbit și într'acea casă de acel ce-l numește el necunoscut, toate câte zice mai sus că au vorbit Marin și Telegescu, dar tăgăduște asemenea că i s'au vorbit lui de strângerea oamenilor și că au dat el făgăduială la aceasta către acesta; tăgăduște și mergerea sa la Murgu și câte s'au vorbit acolo. Asemenea mărturisește că s'au vorbit la Crasna la dânsul cu Marin între ei tot asemenea vorbe ce arată și mai sus. Dar tăgăduște vorbele ce au avut de planurile revoluției și pentru strângerea oamenilor. Tăgăduște că venirea lui Marin și Telegescu la dânsul au fost. Pentru sfârșitul acesta tăgăduște asemenea că au adus pe Niță Damiiian spre a-i vorbi pentru strângerea oamenilor. Și mai tăgăduște că i-au lăsat Marin scrisoarea către Voitescul ca să i-o dea acestuia. Comisia însă atât din câte Marin, Telegescu și Sotir au arătat despre înclinările și vorbile ce au avut cu acesta, precum și din câte el însuș mărturisește că s'au vorbit de aceștia către el; asemenea și din câte au arătat Nițul Damiiian prin tacirul său ce l-au dat ocârmuitorului de Gorj precum să va dăsluși mai jos când l-au rădicat, de câte i s'au vorbit lui la Crasna de către Rădoșanul, Marin și Telegescul, a căruia arătare să potrivește întocmai cu arătările de mai sus ale acestor din urmă, zice că tăgăduirile Rădoșanului sânt cu totul deșarte pentru următoarele cuvinte:

1- iu că, dacă Marin și Tălăgescu i-au vorbit câte el arată, nu e îndoială că i-au împărțit și toate planurile lor, fiindu-le acesta scopul de a-l face și pe dânsul tovarăș cu ei, ca prin el să strângă oameni de care aveă trebuință, de peste Olt. Precum nu este îndoială și că s'au unit el cu dânsii și le-au dat această făgăduială.

2- lea că netăgăduind mergerea sa la persoana ce zice el că nu-i cunoaște numile și care, după descrierea semnelor, nu este alta decât căminarul Filipescu și netăgăduind asemenea câte zice că s'au vorbit acolo, este dovedit că cei ce l-au dus i-au spus unde îl duce și că n'au fost strein tuturor cugețarilor lor și că au fost și el unit cu dânsii, că s'au vorbit acolo câte să zice mai sus din partea lui Marin și Telegescu, căci într'alt chip nici căminarul

Filipescu s'ar fi putut expoza a vorbi între el om necunoscut și văzut întâiaș dată, câte el arată că s'au vorbit și nici el n'ar fi îndrăznit a merge în casa unui necunoscut, ce nu erà nici dă potrivă-le, și să se afle față la convorbiri ce-l putea compromite.

3-lea că fiind cunoscută mergerea lui Marin și Telegescu la Crasna, d'adrechtul la dânsul, că au fost numai pentru sfârșitul înțelegerii cu dânsul, pentru strângerea oamenilor. Apoi totdeodată, nefiind tăgăduit nici dă el cele ce s'au vorbit acolo; iar către aceasta, prin descrierea ce face Damiian prin tacirul său, văzându-să toată coprinderea planului lor potrivit cu cele ce arată Marin și Telegescu, mai arătând acesta că i s'au vorbit și lui a strânge oameni și Damiian neavând mai nainte vreo relație cu Marin și Telegescu, fiindcă acolo, la Crasna s'au chemat dă Rădoșanul numai pentru aceasta, este dovedit că s'au vorbit între dâșii acolo câte Damiian arată și care să potrivescu cu arătările lui Marin și Telegescu; și că chemarea lui Damiian au fost într'adins pentru ca să strângă oameni; iar pe lângă aceasta că și mergerea sa la Murgu și vorbirele ce arată Marin și Telegescu că s'au vorbit acolo și care să tăgădueste dă Rădoșanul să pot crede dă adevărate, precum asemenea adevărată să poată crede că și scrisoarea lui Mihai către Voitescul, pă care el o tăgădueste, au lăsat-o Marin lui, măcar deși după cercetarea ce au făcut comisia, să vede că el n'au avut vreme să întâlnească pă Voitescul nici să facă vreo întrebuințare cu acea scrisoare, căci s'au rădicat îndată dă ocârmuitor și nici că au apucat să strângă vreun om pentru că-i lipseă mijloacile de bani. Iar deslușirile pă larg să arată în Dela cu No. 10.

Al 11-lea Nițul Damiian ce s'au rădicat dă ocârmuitorul dă Gorj, fiindcă după cercetarea ce s'au făcut s'au găsit că au fost și el chemat dă Rădoșanul, pă când să află Marin și Telegescu la Crasna și cumunecându-i-să și lui planurile lor i s'au zis ca să le strângă pandurii ce i-au avut supt comanda sa, pă când s'au aflat în războaie.

După cercetarea ce i s'au făcut de comisie, puindu-să față cu Marin, Telegescu și Rădoșanul, au arătat că ne mai fiind la Crasna, dă Rădoșanul unde să află veniți și cei mai sus arătați, după ce au vorbit între ei grecește, apoi au început a-i zice lui rumânește, că neamul rumânescu au fost cel mai bun și acum au încălecat ciocoi și-i roade. I-au arătat și lui gazetele franțozești ce defaimă stăpânirea și laudă pă Câmpineanul. I-au zis că să le strângă oameni ce au avut el supt comanda sa; că unindu-se și cu cei ce mai au ei strânși, să-i aducă cu nebăgare de seamă supt pricinuire că vin la muncă la o moșie aproape de București, ce va luă pe seama Rădoșanului. Apoi, năvălind fără veste în București, îndată ce va surpă oblăduirea, să așeze domn pă Câmpineanul și mitropolit pă episcopul de Buzău, să pue în lucrare prăvilile ce gătesc și să scrie puterilor streine spre a nu se tri-

mite vre-o oștire asupra-le; împotriva cărora el le-au răspuns că oamenii ce i-au avut mai înainte supt comanda sa, unii au murit alții au îmbătrinit și că el nu să poate amestecă într'această pricină.

Aceste arătări ale lui Damian nu le-au tăgăduit Marin și Telegescu, iar Rădoșanul asemenea au tăgăduit mărturisind numai câte s'au zis prin tacirurile sale.

Comisia însă după toate cercetările ce au făcut, neputând găsi pă acesta amestecat în nici o lucrare conspiratoare, precum și prin răspunsul său dat celor mai sus ziși, la Crasna, n'au primit a să unii cu dănsii și nici după plecarea lor n'au făcut cea mai mică mișcare cu strângere de oameni, și altele, și că și la întrebarea ce i'au făcut ocărmitorului județului, el îndată au mărturisit și câte au auzit și câte i s'au vorbit lui; și a cărui arătare să potrivește în tocmai cu arătările Telegescului și ale lui Marin; zice că Nițul Damiiian nu să poate socoti vinovat. Iar deslușirile pă larg să arată în Dela cu No. 11.

Al 12-lea. In arătările lui Marin, Telegescu, Sotir și iuncărul Bălcescu, văzând comisia că figurează și numile unui Eftimie Murgu sudit k. k. (chesarocrăesc), în casa căruia arată cei mai sus ziși că s'au strâns mai de multe ori, când cu toții împreună și cu cei câți să mai zic prin tacirurile lor, că eră amestecați cu ei la această întreprindere, iar alte ori numai câte unii dintr'înșii și că să sfătuiă împreună cu el asupra planurilor lor dă revoluție, arătându-le aceste feluri de planuri și chibzuirii în această pricină. Prin cinstitul secretariat al statului, cerându-l dela cinstita K. K. aghenție, l-au înfățișat înaintea comisiei în ființa și a dragomanului austriacesc, cu toți cei mai sus ziși că l-au arătat dă amestecat într'această pricină. Și făcându-i mai întâiu întrebare singur, dă cunoaște pă Marin, Sotir, Telegescu, Rădoșanu, profesorul Valiian, căminaru Filipescu, iuncarul Bălcescu și Costache Cămărășescu, ce înclinare au avut cu ei și dă câte ori i-au văzut, pentru cei dintât patru au arătat că nu-i cunoaște; asemenea și pentru Valiian, că ar fi auzit numai dă el și că din vedere îl cunoaște, precum și pentru căminarul Filipescu că-l știe, pentrucă au auzit că face pă avucac, dar nici n'au venit pă la dânsul nici vre-o înclinare au avut cu el; pentru iuncărul Bălcescu, că-l știe dă când învăță la dânsul; că deși venea câte odată la dânsul, la sărbători mari, dar nici o altă vorbă nu aveă cu el, decât dă sănătate; pentru Cămărășescu că-l cunoaște numai dă la o pricină dă judecată a lui Șteaudi (Cheaudy?) ce au avut asupra-i și că de câte ori au venit la dânsul nu știe să fi mai fost alt cinevași decât Șteaudi. S'au mai întrebat asemenea și pentru còpia gazetii Simaforu ce s'au găsit la el, de unde au luat-o, dă cine este încopiată și ce l-au îndemnat să fie în casă-i o asemenea hârtie. Și au răspuns că au luat-o dela un om necunoscut ce o citea în cazinul din Lipsani, ca să o citească, și că copie au

scos pentru că eră încurcată ceea ce i-o dedese acel necunoscut. Apoi puindu-să față înaintea comisiei cu fieșcare în parte din cei arătați mai sus că au dat dăpuziție împotriva sa, adecă mai întâi cu Marin, carele i-au arătat față, dă câte ori au fost la dânsul în vara aceasta și sângur și ceilalți, dă câte ori cu fiecare dintr'înșii ; pă cine au mai găsit acolo dă multe ori ; dă câte ori au fost cu dânsul și cu Bălăcescu la căminarul Filipescu ; ce au vorbit între dânsii despre planurile lor în fieșcare dată ; împrejurarea întâlnirilor cu toți, la dânsul acasă — adecă : Filipescu, Bălcescu, Valiian, Sotir și Telegescu —, când s'au sfătuit mai pe larg între dânsii în pricina revoluției. Și zice Marin că ar fi venit un profesorul Petrovici, care aceste întocmai să mărturisește și dă Sotir, Telegescu și Bălcescu. Atunci ne mai putând tăgădui că nu-l cunoaște, au mărturisit că după ce l-au văzut la chip își aduce aminte că, acum trei ani, ar fi venit la dânsul ca să-i dea lecții și că au venit Marin în vara aceasta și cu obrazile lui necunoscute, a căroră nume aude că le zice Telegescu și Sotir. Au tăgăduit însă aflarea lor la dânsul cu toții, când au venit acel profesor dă le-au tăiat vorba, precum și mergerea sa cu Marin, Telegescu și Bălcescu la Filipescu, mai tăgăduind asemenea și vorbile asupra planurilor dă revoluție ce au arătat aceștia că s'au vorbit la adunările lor la dânsul. Apoi întrebându-să și profesorul Petrovici, dă ține minte, dacă la venire-i, în seara aceea la Murgu, au găsit pă Valiian, Bălcescu, Sotir, Telegescu și Filipescu, prin înscrisul său au arătat că întru adevăr au găsit pă toți, cunoscând el dintr'înșii numai pă Valiian și pă Bălcescu și că îndată după venire-i, mai șăzând aceștia puținel, s'au dus dela Murgu ; împotriva cariia arătări, cerându-să răspuns Murgului, au mai vrut să tăgăduiască supt pricinuire că poate să nu să fi întâmplat acasă. Împotriva cariia arătări iarăși Petrovici prin înscrisul său mărturisește că au fost acasă. Asemenea au mai tăgăduit Murgu și asupra arătării lui Marin că i-ar fi dat el gazeta Simaforul, dă au scos copie după dânsa. Iar în sfârșit Marin au arătat comisiei că-l are împrumutat pă Murgul cu patru galbeni *în 56* sfațhi, ce i-au dat la cererea ce i-ar fi făcut Murgu ca să-l împrumute cu opt galbeni spre a-și plăti chiria, dându-i numai această sumă de bani, fără răvaș, ce s'au aflat asupra-i, pă care datorie Murgu au tăgăduit-o. Apoi, puindu-să față și cu Telegescu și arătându-i și acesta de față, dă câte ori au fost la el și singur și cu ceilalți, precum și mergerea cu toții în seara când au venit profesorul Petrovici, dăși n'au mai putut tăgădui mergerea acestuia pă la dânsul, modificând tăgăduirea sa cea dintâi că nu-l cunoaște cu pricinuirile ce au arătat și pentru Marin, dar au tăgăduit venirea lui în seara când au venit profesorul Petrovici precum și vorbile ce au arătat că s'au vorbit la dânsul, dă câte ori au fost și singur și cu ceilalți.

Infățisându-să asemenea și cu Sotir și arătând și acesta, ca și ceilalți doi,

și mergerile la dansul și cu cine și da câte ori și ce s'au vorbit, dași n'au mai tăgăduit venirea lui, dar au tăgăduit toate celelalte cu pricinuirile ce au arătat și pentru ceilalți. S'au pus asemenea față și cu Bălcescu carele în ființa-le, făcând o deslușită descriere da toate convorbirile dintre danșii în pricina revoluției și cu dansul și cu ceilalți și da câte ori și acasă la Murgul și când au mers cu el la Filipescu, le-a tăgăduit și pă acestea toate.

În sfârșit l-au înfățișat comisia și cu Costache Cămărășescu și arătând și acesta da câte ori au fost la dansul cu toată dăslușirea și ce s'au vorbit în casă-i, adăogând spre incredințare-i a arată și alte obraze streine ce s'au aflat față la Murgu în fieșcare dată a mergerii sale, adică că întâi au mers cu Șeaudi și au găsit pă Costache și Nica Varta și al doilea au mers cu Marin, al treilea că au găsit pă Bălcescu acolo și al patrulea că au găsit pă polcovnic Mihalache Cincu și în sfârșit și pă Costache Rola și avocatul Apolonie. Murgu însă, dași au mărturisit aflarea lui Mihalache Cincu la dansul și întâlnirea lui cu Cămărășescu față cu Apolonie, fără a arată dacă această întâlnire s'au aflat în casa sa, dar au tăgăduit mergerea Cămărășescului cu Bălcescu la dansul și vorbile ce arată acesta că s'au vorbit între danșiii. Apoi pă lângă acestea, înfățișându-i comisia înscrisul antreprenorului dela cazin, prin care arată că nici cazinul său este abunat la gazeta Simaforul, puind marturi pă toți avucații cazinului său nici s'au cetit vre-o dată în cazinul său asemenea gazetă, nici știe să fi putut îndrăzni cinevași să vie cu asemenea gazetă în cazinul său, Murgu și după aceasta au stărut tot în cea dintăiu arătare în pricina gazetei. Așă dar comisia, după toate aceste înfățișări și cercetări cu cei ce se arată mai sus, face următoarele băgări de seamă:

Că prin arătările făcute da Marin, Telegescu, Sotir, Bălcescul și Cămărășescul, ce nu s'au văzut între danșii și n'au putut aveă nici o înțelegere, aflându-se arestuiți fieș care osebit; aflându-să potrivite despre ceiace să atinge da mergerile lor și singuri și cu unii dintr'ânșii și cu toți la Murgu, precum asemenea unite și la ceia ce să atinge da ceia ce s'au vorbit și da ei și da Murgu în pricina revoluției, între câți din ei s'au aflat față în fieșcare epoh al mergerii, precum sănt potrivite și cu arătarea profesorului Petrovici despre întâlnirea lor (un om strein da această pricină), și în cele după urmă mărturisite și da Murgul cu modifițațiile numai că, la întrebarea ce i s'au fost făcut întâi de către comisie, nu au fost priceput despre ce oameni eră întreat și că după ce i-au văzut, apoi i-au cunoscut; dovedește neapărat înclinarea lui cu cei de mai sus; precum și taga [=tăgăduiala] cea d'întăi vadește sfiala despre o asemenea înclinare, sfială ce nu puteă să simță, da n'ar fi cunoscut cugetul și combinațiile aceștii înclinări.

Asupra lui Valiian, întrebându-să de-l cunoaște, au răspuns că au auzit de dansul și că-l cunoaște numai din vedere, iar înclinările lui arătând că la cea

din urmă adunare a lor a fost și Valian la Murgu, și aceasta mărturisind-o și Petrovici că l-au găsit acolo, au rămas dășartă și această tagă. Asemenea întrebându-se și asupra arătării Cămărășescului, D. Murgu zice că Cămărășescu au venit la dânsul împreună cu Șeaudi numai, apoi după ce s'au înfățișat cu dânsul, au deslușit aceasta de câte ori au mai mers și cine mai eră de față, nu au putut tăgădui Murgul că l-au mai văzut și cu polcovnicul Mihalache Cincu, precum și l-au întâlnit și când eră cu Apolonie avucatul. Iar acest din urmă mărturisește precum și ceilalți că această întâlnire au fost în casă la Murgu. Copia de gazeta Simaforul s'au găsit și la ceilalți amestecați în această conspirație, precum s'au găsit și la D. Murgu. Marin arată că această gazetă au luat-o dela căminarul Filipescu și că el au dat la toți ceilalți copii și au dat și D. Murgu de au scos copii după ea. D. Murgu tăgăduind aceasta zice că au luat-o dela un necunoscut dela cazin. Cazinerul încredințează că nici cazinul său este abunat această gazetă, nici au putut îndrăzni cinevaș să citească asemenea gazetă în cazinu-i. Izvorul tălmăcirii ei să vede dela Filipescu. Copii după dânsa să vad numai în mâinile tovarășilor conspirației. Și arătarea lui Marin că el au dat-o și la ceilalți, nefiind tăgăduită aceștia toți, nu rămâne îndoiala că și Murgul dela Marin au luat-o și pricinuirea că ar fi luat-o dela un om necunoscut din cazin, pricinuire ce firește nu-și are locul său, căci un om necunoscut nu încredințează unui necunoscut hârtie poprită în public, rămâne cu totul desființată. Iar deslușirile pe larg să arată în Dela No. 12.

Al 13-lea asemenea în toate tacirurile lui Marin, Telegescu, iuncărul Bălcescu și după cercetările ce au făcut comisia, arătându-să că la această întreprindere au fost amestecați și cu căminarul Dimitrie Filipescu, comisia în două rânduri au adus pă d-lui spre a-i face cuviincioasele întrebări și a-l pune față și cu dânsii, spre a putea descoperi până unde să întind înclinările dumisale în această pricină. Dar nevoind să răspunză nimic înaintea comisii supt cuvânt că nu cunoaște pă comisie în drept de a-i face această cercetare, ci numai pă procororul tribunalului creminal, comisia n'au putut face nici o lucrare cu dumnealui. Iar dăslușirile pe larg să arată în Dela cu No. 13.

Al 14-lea. Osebit de aceasta, tot după tacirurile celor mai sus ziși, mai văzându-să asemenea înclinat cu ei în această conspirație și profesorul Valian, după chipul ce să arată mai sus de cătră aceștia, și cerându-să a să aduce față prin cinstitul secretariat al statului, au primit răspuns că în cele dintâi zile ale descoperirii acestui complot au trecut peste graniță și așa n'au mai putut da pentru dânsul mai multă deslușire, decât cele ce să arată mai sus de către cei ce mărturisescu că au fost înclinați și cu dânsul în această cugetare.

Al 15-lea. Naie Gălăşescu ce s'au rădicat, fiindcă după tacirurile Telegescului şi Marin s'au văzut că şi el au fost în convorbire cu dânsii pentru această pricină. Prin tacirul ce au dat înaintea comisiei arată că înaintea paştelui, întâlnindu-să cu Telegescu prin Piteşti, după alte mai multe vorbe ce i-au zis, l-au întreat, dacă, când va veni steagurile Românilor, va fi şi el gata? Apoi au început a-i descoperi planurile lor de revoluţie, arătându-i şi un număr de persoane, ce zicea că sânt înclinaţi cu dânsul. Apoi după aceasta că mai viind iarăş peste câteva zile la Piteşti cu Baronescu, l-au recomănduit acestuia că ar fi şi el părtaş cu dânsii. Baronescu l-au apucat de mână şi i-au zis: fii vârtos frate, ţine secretul scump şi răsplătirea îţi va fi din cer, apoi că după aceasta au plecat şi cu Baronescu în brişcă la Budeasa şi în trei zile cât au şăzut acolo, unde să află şi Telegescu, au vorbit tot despre aceste planuri, zicându-i că revoluţia ar fi izbucnit încă din săptămâna luminată şi că i-au împedicat alţii din tovarăşii lor şi că adăstă plecarea mării tale la Tarigrad ca să-şi puie în lucrare planurile lor şi că Baronescu void a-l recomăndui la căminarul Filipescu, i-au dat un petic de hârtie albu scris pă dânsul «anul 1840, Maiu» şi i-au zis că, viind la Bucureşti, să i-l arate. Şi acesta este semnul după care va înţelege că este şi el tovarăş cu dânsii, că viind în urmă la Bucureşti, acea hârtie au perdut-o şi nici s'au dus la căminarul Filipescu, dar au spus clucerului Bratlianul toate câte vorbise cu ei, carele l-au povăţuit a-şi urmă şi pă viitor relaţiile sale cu dânsii ca să-i puie în mână şi cu ceva hârtii. După aceasta, că pă la Septemvre ducându-să prin Piteşti, iar s'au mai întâlnit cu Telegescu, împreună cu care să află şi Marin, cu care au făcut atunci cunoştinţă. Şi întrebându-l de Baronescu, unde este, i-au răspuns că l-au dat afară din conplotul lor, înţelegându-l că este necredincios. Apoi s'au mai spus aceştia că să duc la Târgu Jiului, la Rădoşanul, cu care sunt înţeleşi în această pricină să să întâlnească cu douăzeci căpitani, cu care sunt înţeleşi mai dinainte, şi să vie rânduri, rânduri, până să se strângă toţi lângă Bucureşti să năvălească asupra stăpânitorului şi acelor ce fac parte a stăpânirii, ca omorându-i să-şi puie în lucrare planurile lor, şi că, arătându-i Telegescu că are făcute şi prăvilile, după care voiă a formă oblăduirea ţării, i le-au cerut a le citi şi scoţând copie după dânsle s'au despărţit de ei şi le-au înaintat către stăpânire, iar planurile lor, zice Gălăşescu, că, după câte i-au spus Marin şi Telegescu, sânt acestea: să strângă până la un număr de 500 oameni la o moşie ce vor luă cu arendă, aproape de Bucureşti, pă seama profesorului Valian, ce zicea că este şi el înclinat cu dânsii, să năvălească cu ei asupra capitalei şi dărămând oblăduirea jos, să formeze oştire revoluţionară şi să puie în lucrare prăvilile ce aveă întocmite; să trimită protesturi la toate puterile Europei prin consulaturile franţozese şi englezese spre a înfiinţa în prinţipat republică. Apoi puindu-l faţă

comisiia cu Telegescu și Marin n'au tăgăduit nici aceștia arătările lui. Comisiia însă după toate cercetările ce au făcut acestuia, dăși să vede că el au fost înclinat cu dâșii și au cunoscut toate planurile lor, dar fiindcă acestea le-au arătat din vreme stăpânirii și pentru că el nu să vede să fi făcut nici o lucrare într'această pricină, nici poate socoti vinovat. De aceea și s'au lăsat slobod dă supt arest; iar dăslușirile pe larg să arată în Dela cu No. 15.

Al 16-lea. Din tacirile lui Marin și Telegescu, văzându-să că la preumblarea lor dela Târgu Jiului la Cerneți au fost în gazdă la profesorul de acolo Ioan Brezoianul, unde au șazut patru zile, iar la plecarea lor au dăruit acest din urmă lui Marin o carte intitulată «Tuvenel» (1) ce trahtează pentru Valahii și Ungariia, iar Telegescului o altă carte intitulată «Cele din urmă intrigi ale Rusii asupra Valahii și Moldavii», lăsând bănuială comisia că va fi fost și acesta închinat în revoluție cu dâșii, în pricina aceasta, l-au adus la cercetare, luându-i-se fără veste și toate hărțile ce s'au găsit la dânsul. La revizuirea ce s'au făcut acestor hărții s'au găsit niște cōpii după gazetele franțozești «Tâmpu» și Naționalu, înpotriva stăpânirii țării românești. Asemenea s'au mai găsit și niște cōpii dă libile ce după vreme s'au găsit aruncate pã ulițe, pentru dăfăimarea stăpânirii. La cercetarea ce au făcut Comisia a dă răspuns pentru aceste hărții, de unde le-au luat și pentru care cuvânt le-au păstrat, precum și pentru uvrajurile de mai sus zise ce le-au îndemnat a le dăruî lui Marin și Telegescul și cum le-au putut el dobândi, când asemenea uvrajuri țensura nu le sloboadă a intră în prințipat; măcar deși răspunsurile i-au fost prea nedeslușite, dar pentru căci Marin și Telegescu, ce au arătat pã toți ceilalți ce au avut înclinare cu ei, pentru acesta au încredințat că nici nu i-au cunoscut vreun plan dă ale lor, nici au fost înclinați cu dânsul în această pricină; și după toate cercetările ce s'au făcut, comisia nu găsește nici un cuvânt a-l socoti amestecat între cei de mai sus, dăși păstrarea de cătră dânsul a hărților de mai sus zise nu coprinde cu însărcinarea de profesor pusă asupra-i și dă multă bănuială asupra moralului său. Iar dăslușirile pe larg să arată în Dela cu No. 16.

Al 17-lea. La călcarea hărților lui Marin, găsindu-să o scrisoare a Rădoșanului către pitarul Măinescu adusă dă Marin, la întoarcerea sa dela Crasna, răspuns, precum să vede, la altă scrisoare a Măinescului cătră el, în care s'au văzut un period cu o înțelegere întunecoasă, «adecă asupra oarecăruiia început ca să mă gândesc mult și așa va aveă sfârșit bun. Vă rog să-mi dăslușiți asupra celor ce au fost în plimbare pã aici. Veniți de acolo este», puindu-să bănuială asupra zisului pitar Măinescul, s'au arădicat îndată împreună cu toate

(1) Adică lucrarea lui Thouvenel, *Hongrie et Valaquie*. Paris 1840. In acelaș an, ediție germană, autorul ascunzându-se sub pseudonimul Graf von P(ons).

hârțiile lui, dar fiindcă nici în hârțiile lui s'au putut găsi vre o corespondenție sau alte hârții ce le-ar fi putut compromite și nici asupra lui, după toate cercetările ce i s'au făcută de comisie, s'au putut înființa vre o bănuială, precum și Marin, Telegescul și Rădoșanul au încredințat că nici n'au știut de această pricină nici au avut vre o înclinare cu dânsul, făcând el și dăslușire înțelesului periodului de care să zice mai sus, că au fost asupra unei întreprinderi de cumpărătoare de sare dela ocne cu care însărcinase pe Rădoșanul și pentru care pricină să făcea destulă vorbă, mai la vale în scrisoarea Rădoșanului; comisia neputându-l găsi întru nimic vinovat l-au slobozit de supt arest. Iar dăslușirile pe larg să arată în Dela cu No. 17.

Al 18-lea. Iarăș după tacirul lui Marin văzându-să, că prin doftorul Gănescul s'au recomănduit el la Vistieru Costache Belu spre a-i ceti copia gazetei «Simaforul», unde mergând, după ce i-au cetit acea gazetă, au început a-i comunica și planurile lor, când s'au dojănit de Vistieru Belu, făcându-i cuviincioasele băgări de seamă și de sfârșiturile urite ce să pot pricinui dintr'această întreprindere; voind comisia a să îndestulă de înclinările ce-au avut și Gănescu cu Marin într'această întreprindere, l-au adus în cercetarea ei, carele după întrebările ce i s'au făcut și după tacirurile ce i s'au luat, netăgăduind că au venit Marin în mai multe rânduri la dânsul, că i-au cetit gazetele Națională și Simaforul, că i-au comunicat planurile sale, că l-au rugat, știindu-l în de aproape relații cu acest boier, a-l recomăndui și pe el, că cu toate că i-au făcut în destule băgări de seamă de a să părăsi de acest fel de cugetări, dar pentru că au stăruit în rugăciunea sa de a-l face cunoscut Belului, au arătat acestui din urmă boier toate. Marin îi vorbise și primind acesta de a i-l înfățișa, că au mers Marin împreună cu dânsul la Vistieru Belu, căruia după ce i-au cetit Marin gazeta Simaforul, cumunicându-i Dumnealui toate planurile și cugetările lor, că l-au dojănit mai sus pomenitul boier, sfătuindu-l de a să părăsi de acest fel de primejdioase cugetări și că după aceasta n'au mai avut nici o relație cu dânsul. Apoi, fiindcă după cercetările ce au făcut comisia și celorlalți, precum și din chiar arătarile lui Marin, ce asemenea au mărturisit că au putut găsi pe Gănescu înclinat mai mult în această pricină, nu poate zice că au fost și el partizan cu dânsii în aceste turburătoare cugetări. Iar deslușirile pe larg să arată în Dela cu No. 19.

Al 19-lea. Iarăș după tacirul lui Marin, văzându-să că împreună cu dânsul și Sotir, la mergerile lor la Machedonski, urmă și serdarul Nițu Mehtupciu, aflându-să și de aproape prieten cu dânsii și că prin el au fost trimis Machidonski lui Marin isvodul libeli, ce-l sfătuisă a-l încopia și a-l arunca pe la porțile consulilor, s'au adus și acesta la cercetare și după întrebările ce i s'au făcut și tacirul ce au dat, n'au tăgăduit și mergerea sa cu Marin

și Sotir la Machidonski și prietineștile relații ce au avut cu ei și că i-au fost comunicat și lui planurile lor, pentru care nu numai că n'au fost nici-odată părtași cu dânsii, ci încă că-i dojenia de a să părăsi de asemenea cugetări, mai arătând pă larg în tacirul său atât cele ce-i arătase Marin și Sotir că vorbise cu Machidonski la tainicile lor întâlniri cu dânsul, precum și toate cugetările lor în întreprinderea aceasta. Au mai arătat că i-ar fi spus Marin și Sotir că pă lângă ceilalți înclinați cu dânsii, mai sânt și Aricescul, Șărbănescu, pitarul Alecu Izescu, pitarul Răducanul *Rusescu* și căpitanu Toma, ipocomisarul. Apoi, fiindcă după toate cercetările ce au făcut comisia atât acestuia, precum și celorlalți mai sus ziși patru, ne-au arătat el că i-au spus Marin și Sotir că sunt înclinați cu dânsii precum și după chiar arătarea lui Marin și Sotir, pă Aricescu, Șărbănescu și pă pitarul *Rusinescu*, că i-au dăscoperit nici cum amestecați în această pricină și nici că au cunoscut cevași despre dânsa, iar pă Mehtupciu, că deși Marin și Sotir i-au mărturisit cugetările lor, dar el nu numai că n'au primit a fi părtași cu dânsii, dar încă totdeauna dojenindu-i și pă ei a să părăsi, în sfârșit i-au făcut cunoscut stăpânirii mai înainte de a să prinde, precum asemenea pildi aceștia au urmat și pitarul Izescu și căpitanul Toma. Pentru câte șease aceștia nici poate zice comisia că sânt vinovați; iar deslușirile pe larg să arată în Dela cu No. 19.

Al 20-lea. Cu trimiterea Rădoșanului dela Gorj, trimitându-să și Ioniță Voitescu, către care Mihai Molojăscu îi scrisese scrisoarea de care să vorbește în tacirurile lui Marin Rădoșanu și Mihai Molojăscu, pentru strângerea oamenilor ce voiă Marin a face, și printr'aceste fiindcă după cercetările ce au făcut comisia tuturor acestor de mai sus ziși, precum și Voitescului, nu l-au putut găsi nici cum amestecat în această conspirație și că nici au primit el dela Rădoșanul scrisoarea dă care este vorba mai sus ce i-o lăsase Marin ca să-i vorbească și pentru oameni; iar pă lângă aceasta, fiindcă și după reviziunea ce s'au făcut de către comisie hârtiilor lui, nu s'au putut găsi vreo corispondenție urmată mai înainte cu ei în această pricină, neputându-l găsi comisia vinovat nici pă acesta, l-au slobozit dă supt arest. Iar dăslușirile pe larg să arată în dela cu No. 20.

Al 21-lea. Către aceasta ocârmuitorul dă Gorj, la călcarea ce au făcut Rădoșanului când l-au rădicat revizuindu-i hârtiile, fiindcă au găsit o corispondenție urmată între dânsul cu cei mai jos însemnați adică: cu un polcovnic Iancul Cominò, orânduie la plaiu Vălcanului cu exportăția vitelor; cu Costache Vulpescu, secretaru mănăstirii Tismaii; cu un Constandin Părăianul, ales candidat de supt-ocârmuitor la județul Gorj; cu un Niță Flue-raș și cu Șărbănescu Petrică locuitori din partea locului.

Iar către aceasta, la Crasna, când s'au aflat Marin și Telegescu la Rădo-

șanul, că au fost și un Matei Drăgoescu și Nicolae, feciorul protopopului, bănuindu-să ca nu cumvași să fi fost și aceștia înclinați cu Rădoșanul în această pricină, deodată cu ridicarea și trimeterea numitului aici, au trimis și pă aceștia împreună și cu toate hârtiile ce s'au găsit la dâșșii. Apoi fiindcă după revizuirea ce au făcut comisia hârtiilor lor, au descoperit că corespondența urmată între Cominò, Vulpescu și Părăianu cu Rădoșanul, n'au fost nici cum atingătoare de cugetarea aceștii conspirații, ci o corespondenție de alte pricini atingătoare numai dă însărcinarea ce aveă aceștia într'acel județ; iar Nițu Flueraș și Șarban Petrică nici o asemenea corespondenție n'au urmat, precum și că Matei Drăgoescu, deși s'au aflat la Crasna când au venit Marin și Telegescu la Rădoșanul, că au fost orânduși chiar de ocârmuitorul județului să privegheze cine vine la Rădoșanul și să dea dă știre; precum și Nicolae, feciorul protopopului, că fiind numai vecini cu Rădoșanul în partea locului, s'au întâmplat la dâșșii când au venit Marin și Telegescu acolo, fără să se fi amestecat cu dâșșii la vreo vorbă, mai ales că să fereă dă dâșșii; și fiindcă după toate cercetările ce au mai făcut comisia atât lor cât și Rădoșanului, Marin și Telegescu, precum și tuturor celorlalți dovediți amestecați în această pricină, pă aceștia neputându-i găsi nici cum amestecați cu dâșșii în această cugetare și nici că au avut cea mai mică cunoștință, negăsindu-să ei întru nimic vinovați, s'au slobozit dă supt arest; iar deslușirile pă larg să arată în Dela cu No. 21.

Al 22-lea. Pe lângă aceasta, fiindcă pă lângă Rădoșanul s'au mai aflat și un număr de zece vânători și scăunași și anume:

Gheorghe Purcel, Grigorie Toma, Gheorghe Matei, Gheorghe Dumitru, Ioan Popa Barbu, Andrei sin Mihăilă, Radu Ioan Brăicău, Nicolae Matei, Dinul sin Șarban, Dumitru Ion Tită;

Și dându-să bănuială și asupra acestora să nu fi avut vreo înclinare cu Rădoșanul, s'au rădicat și ei la ocârmuire județului. Dar fiindcă după cercetarea ce li s'au făcut de ocârmuitorul județului local și cinovnicul orândușit pitarul Manolache Zefharis și după tacrirurile ce au dat ei, precum și după cercetările ce au făcut comisia aici lui Rădoșanul, Nițul Damiiian, Marin și Telegescului, negăsindu-să ei încă amestecați în acest complot, fiindcă precum se vede Rădoșanul nu apucase încă a le împărtași cugetările sale; după toate aceste cercetări, negăsindu-să ei vinovați întru nimic, prin ocârmuitorul județului s'au slobozit pă chezășie la casile lor; iar dâșșurile pă larg să arată în Dela cu No. 22.

Așadară din toată această cercetare ce au făcut comisia și din toată cuprinderea descrierii dă mai sus, să alege concluzia următoare: că și cugetul și mijloacele întrebuintate dă acest complot sânt acelea câte prin broșurile fostului ampoiāt din consolatul franțozesc de aici, Colson, să mărturisește; că

s'au fost uneltit fiind încă el aici și carele aveă scop de răscoală spre răsturnarea guvernului și a politiceștii stări a Valahiei; că mărginindu-să comisia în cercetarea pușinilor hârtii ce s'au găsit la acești de mai sus ziși, ele dovedesc că ei au fost cele mai de jos organe ale întreprinderii, și că căpeteniile ce arată că-i întrebuință, urmează firește să fi avut înclinări de aceste fire mai întinse, care nu s'au putut descoperi, pentrucă din lipsirea Măriei Tale de aici rădicarea lor și călcarea hârtiilor lor nu s'au putut face îndată; că cu toate că d[umnea]lui căminarul Filipescu n'au vrut să răspundă comisiei, după care ea nu poate da nici o deslușire de întinderea lucrurilor sale, dar după arătările celorlalți toți, cei întâi începători să văd d-lui profesorul Valian și cu profesorul Murgu, că acești câte trei au fost cărme și povățuitorii aceștii întreprinderi; că adunările dă chibzuire să făcea mai de multe ori la Filipescu și la Murgu; că Filipescu prin Baronescu (căruia precum se vede îi împărtășise planurile sale) au unit la această cugetare și pă Marin și Telegescu, ca prin aceștia să înmulțească numărul conspiratorilor; că acești doi din urmă, fieșcare în parte cumunică și către alții planurile lor. Tot aceștia au tras în partă-le și pă Rădoșanul din județul Gorjului, înțelegându-să cu el a le strânge oameni du peste Olt, pă care l-au recomănduit și căminarului Filipescu și prin a tuturor chibzuire s'au hotărît strângerea oamenilor, făgăduindu-le el a o pune și în lucrare după întoarcere la casa sa; că pă lângă aceasta s'au mai unit cu el, și iuncărul Bălcescu, Sotir și Cămărășăscu, care asemenea să adună cu toții în sfaturile ce să făcea pentru această pricină; că Marin și Sotir au mai cumunicat aceste planuri ale lor sărdarului Machedonschi și lui Mihai Molăjescu; că sfârșitul acestei conspirații eră ca după ce să va formă un număr mai însemnat de oameni ce să nădăjduia a-i strânge, prin Rădoșanul, dupeste Olt și de aici (pă care chibzuia a-i adună cu nebăgare de seamă, rânduri, rânduri, la o moșie ce voia să ia cu arendă în marginea Bucureștilor, pă seama profesorului Valian), cu aceștia în vre-o seară fără veste, sau la vre un bal, sau la teatru, să năvălească asupra stăpănitorului și a tuturor celor mai mari, să răstoarne oblăduirea de astăzi să desființeze cea de astăzi politicească organizație a țării, să înființeze îndată o vremelnică oblăduire revoluționară supt numele dă un director alcătuit de șease mădulari și un prezident; prin aceștia să întocmească o nouă constituție a țării, statornicită pă niște închipuiri de pravili ce întocmise între dânsii, să formeze oștire revoluționară, să dăsfiiințeze proprietatea și în sfârșit să întocmească viitoarea oblăduire a țării într'o ocărmuire republicană, dând numire țării de nooă romană; iar rezultaturile acestor nălucite primejdioase închipuiri să poate judecă că nu puteă fi altele decât o obștească dărăpănare tuturor clasurilor lăcuitoilor țării, o ginărală sfășiere și hrăpire a stării tuturorora, o grozavă vărsare de sânge a multor ne-

vinovați și poate și o amenințare a pierderii drepturilor dă care să bucură astăzi această țară. Acestea fiind, luminate doamne, cercetările și descoperirile ce au făcut comisia, le supune plecat la cunoștința Înălțimei Voastre spre a da luminată poruncă dă urmare.

V. Raport la Domn. 10 Decemvrie 1840.

Comisia, cu prilejul cercetării acelor amestecați în turburătoarele uneltiri de revoluție, luând bănuială din multe împrejurări și asupra lui Chesar Bolliac a nu fi și acesta amestecat . . . . mai vârtos că s'au fost făcut comisiei cunoscut de câteva persoane că ar fi întocmit o Marsilieză (1) în versuri și cuvinte turburătoare, pe care voind a o tonisi pe cântec s'au adresarisit cu această cerere către un Anri Dascălul de muzică carele n'au primit ; fără veste l-au călcat și luându-i toate hârtiile câte s'au găsit la dânsul, l-au adus la comisie, ridicându-l totdeodată și pe el la arestul poliției și după cercetarea ce le-au făcut, au găsit câteva izvoade nesăvârșite de feluri de compuneri scrise cu slova sa, unile în versuri și altele în proză, și cele mai multe în fel de scrisori adresate către obraze a căroro nume nu se arată, și la Iași și aici, cu alcătuire satirică și expresii dăfaimătoare în potriiva protecții dată acestei țări de către împărăția Rusiei, a stărei de astăzi a țării Românești, a oblăduirei ei, a obșteștii adunări și a mai multor persoane însemnate . . . . Litera A., scrisoare satirică în versuri . . . . cu defăimătoare cuprindere împotriva oblăduirei, a dreptului proprietății și a boerilor țării și laudătoare Domnului Câmpineanu. Litera B., o altă scrisoare în proză către o persoană . . . . dela Iași . . . . prin care îi dă idei ghinărale despre țara noastră, cu o descriere prea dăfaimătoare asupra patriotismului, instrucției publice, industriei țării . . . . Litera V., un isvod dă descrieri . . . . împotriva închipuitelor, dă către dânsul, vătămări ce zice că au adus Rusia acestei țări.

Litera G., O colecție de compuneri . . . . prin care . . . . mai pe la sfârșit se vede și o disertație asupra țiganilor robi (2) cu destulă defăimare pentru stăpânii lor, însemnând și pilde uricioase. . . .

(1) *Marsilieza Românilor*, 1840. (Acad. Rom. Ms. 21 f. 31). Are versuri ca acestea :

Tiraniî țării beau sânge
Și mănâncă trup omenesc.

Iar refrenul îl formează cunoscutele versuri :

Frați, aideți la Mărgineanul,
Să scăpăm pe Câmpineanul.

(2) Vezi și frumoasa poezie a lui Bolliac, *Fată de boier și fată de Țigan*, în «Colecțiune de poezii vechi și noi» a lui Bolliac, publicată la Socec, f. dată.

Litera D., O carte dă talmăcire după scrierile lui Felix Colson despre starea de acum și despre viitorimea a principatelor . . . . .

Litera E., Un izvod dă adresă al d-lui Câmpineanu din leat 1838, către prezedentul obșteștei adunări, scris în slova lui Boleac și numai adresul dă sus scris cu slova ce seamănă cu a d-lui Câmpineanu . . . . . Fiindcă . . . . . nici s'au putut găsi vreo corespondență . . . . . comisia zice că, și dă nu să poate socoti el conlucrător . . . . . nici în pricina conspirației . . . . , dar, ... netăgăduind că le-au scris însuși și le-au trimis în Moldova către un spătarul Negruzză, ca câte să vor putea să se dea acolo în tipar . . . . . , altele în Transilvania către un domn Bariț, între care este o poezie intitulată. «Lepădatul (1)» iar altele, precum ode, balade, soneturi, le-au dat Domnului Valian, între care au zis că mai sunt și două noutăți intitulate : Selima și Catinca (2), din care una însă-și au mărturisit că au făcut-o într'adins spre răzbunare-i în potriua Sfinției Sale Mitropolitului Moldovei, pentrucă, mai nainte, îl afurisise pentru un uvraj al său ; tăgăduind numai de Marsilieză . . . . . ; și comisia neavând mai multe temeieri . . . . ; dă nu rămâne îndoială ca și într'acesta să văd acele principiuri și cugetări cu care se laudă Colson în alcătuirele sale . . . . . ; pe lângă aceasta, pomenitul și în cursul vremei cât s'au aflat arestuit în adjie, au îndrăznit a scri pe pereți chiar în odaia d-lui Aga cu cărbuni niște versuri satirice. . . . .

Pentru toate aceste motive, comisia denunță și pe Chesar Bolleac, lăsând soarta lui în mâinile Domnului.

VI. Secretariatul Statului către Timoni. Martie 1841.

S. A. S. Mgr. le Prince Régnant a reçu votre communication en date du 6/18 Février No. 368 (3), relativement aux renseignements que les autorités locales pourraient avoir recueillis sur les ramifications que le complot découvert dans le courant du mois d'Octobre dernier aurait pu avoir en Transylvanie. J'ai l'honneur de porter à votre connaissance, par ordre exprès de S. A. que, quelque lieu que le Gouvernement ait eu de croire à l'existence d'une entente entre les conspirateurs et quelques habitants des provinces limitrophes, ses efforts n'ont pu fournir aucune donnée à ce sujet, ce qui doit en partie être attribué aux retards apportés à l'arrestation des sieurs Vaillant et Mourgo, qui ont fait manquer la saisie de leurs papiers et ce

(1) În *Colecția de poezii vechi și noi* a lui Bolliac, pag. 89.

(2) N'am putut da de urma acestor scrieri.

(3) Corespondența anterioară n'am găsit-o.

pour les motifs déjà portés à Votre connaissance (1). Vous avez déjà acquis des preuves de l'existence d'une correspondance secrète ayant pour but de faire publier par la Gazette valaque de Hermanstadt des articles hostiles au Gouvernement et propres à jeter des germes de discorde parmi nous et, tout en reconnaissant, M. l'Agent, vos bons offices dans les démarches que vous avez bien voulu faire auprès du Gouvernement civil de Transylvanie, à l'effet de parvenir à la connaissance du correspondant secret de cette gazette, S. A. n'a pu que regretter que ces autorités, appartenant à un Gouvernement ami de l'ordre et si bienveillant pour cette principauté, aient montré si peu de disposition à l'égard d'une affaire qui intéresse également les états limitrophes, et le Gouvernement s'est trouvé privé de l'unique moyen qu'il aurait pu avoir d'aller à la recherche des rapports secrets qui existent.

VII. Marele Logofăt al Dreptății către Domn, 13 Maiu 1841.

. . . Marin (Serghiescu) mărturisind convorbirea cu Telegescu și Baronescul, în casa acestui din urmă, în potriua stăpânirei; ducerea lor de către Baronescu la D-lui Căminaru Dimitrie Filipescu . . . unde s'au vorbit iarăși de revoluție; cea de al doilea mergere la D-lui Căminaru Filipescu tot cu Telegescu, unde s'au propus de Rădoșanul de a le stränge oameni înarmați; la altă ducere unde le-au citit gazeta Simaforul (2); mergerea lor împreună cu D-lui Căminaru Filipescu la Baronescu a se sfătui tot într'această pricină; plecarea lor . . . la Crasna în jud. Gorj la Rădoșanu cu Telegescu și propunerea către Nițul Damian pentru strângere de oameni înarmați; cunoștința prințipurilor de legi alcătuite de Telegescu spre acest sfârșit și băgările de seamă ce au făcut la acelea D-lui Căminaru Filipescu; adunările lor ce se urmau când la D-lui Căminaru Filipescu și când la profesorul Murgul spre sfătuire, și îndemnarea ce li se făcea de Murgul și Valian ca să meargă să apostolească prin țară . . . ; ducerea lor la Serdaru Machedonschi unde s'au făcut asemenea vorbiri de conspirații; primirea unei ciorne ce s'au trimis de către serdaru Machedonschi prin sârdaru Mehtupciu; primirea gazetelor tălmăcite dela D-lui Căm. Filipescu, . . . precum și ordinul ce li s'au dat de către Valian și Bălcescul ca să zică lui Panofschii de a le face tunuri de cireși și a luă unul în căruță să-l aducă; mergerea lor cu toți împreună, și Căm. Filipescu și Sotir Țăran, la Baronescul spre asemenea sfătuiți, unde neputându-se înlesni din pricina venirii Pitarului Pashal, au plecat iarăși cu toți. Asemenea și Costache Telegescu mărturisind întoemai ca și Marin . . . cum și Sotir Țăran . . . ; asemenea

(1) Corespondența anterioară n'am găsit-o.

(2) Gazetă franceză, apărând la Marsilia.

și Grigorie Rădoșan mărturisind că Telegescu și Marin, arătându-i gazetele atingătoare de guvern și vorbindu-i în potrivea stăpânirii, au și mers cu ei la o casă de lângă Dragomanul Serafim, cu poarta pe sub gang, la o persoană uscățivă, scundă și slabă, lângă care mărturisire se adaugă și mărturia lui Nițu Damian . . . . ; precum și fostul iuncăr Bălcescu mărturisind că s'au făcut convorbiri în casa sa . . . , cum asemenea că s'au aflat față în adunările ce să făcea pentru sfătuiri spre acest sfârșit, după îndemnarea ce avea dela Marin și Telegescu și în două rânduri dela Valian a intră în acest complot, i de știința ce au dat D-lui Căminarului Filipescu că au aflat poliția . . . . ; asemenea și Costache Baronescu mărturisind venirea D-lui Căminarului Filipescu, i Marin, Sotir și Tălăgescu în casa sa, când au citit gazeta franțuzească și au vorbit în potrivea stăpânirii . . . . ; precum au mărturisit în sfârșit că au mers cu Gălășescu la Budeasa în brișcă . . . ; asemenea și serdaru Machedonschi netăgăduind venirea lui Marin și Sotir în casa sa . . . . și îndemnarea ce le-au făcut ca să se arate cu jelbi *către consulaturile străine* de nepăstuirile ce cercă norodul . . . . ; precum și Mihai Mologescu . . . . asemenea și Costache Cămărășescu mărturisind de știința ce au avut că se pregătește o asemenea conspirație . . . și ducerea sa cu unii din conspiratori la Murgul în trei rânduri . . . ; cum asemenea și că au mers la Bălcescul împreună cu Marin unde au găsit și pe Valian, în potrivea arătării ce întâiu făcuse că nu cunoaște pe Bălcescu. Din aceste toate . . . . , din copia de proclamație ce s'au găsit la Sotir Țăranul . . . . se cunoaște învederat că toți acești . . . au fost uneltitori acestui complot ce avea de scop năvălire asupra stăpânitorului și mădularilor stăpânirii, i răsturnarea guvernului prin vărsare de sânge și statornicirea de o altă oblaudire; neputându-se ajutură d-lui căm. Filipescu cu întreaga tăgăduire ce au făcut că nu are nici o știință de acest complot . . . , nefiind de crezut că numiții se vor fi adunat spre aceasta în casă la d-lui . . . . fără a fi fost și d-lui față . . . . , măcar deși Rădoșanul la confruntarea ce au avut cu d-lui înaintea acestor divanuri au cercat a aduce îndoială asupra însuși ființii d-sale zicând că-l sămuește dar nu-l cunoaște bine . . . ; precum asemenea și din cercetarea ce au făcut cinstita comisie lui Eftimie Murgu, cunoscându-se taga acestuia cu totul dășartă . . . , prin mărturia stăpânului cazinului, în potrivea arătării că ar fi luat gazeta Simaforul dela cazin, și din mărturia profesorului Petrovici ce zice că mergând la Murgul i-au găsit pe toți acolo . . . . Din care acestea îndestulă dovadă se face că toți mai sus numiții . . . . au făcut întreaga hotărîre a săvârși răsturnarea guvernului și a așezământurilor, cu această numai osebire că unii dintr'înși au început și fapte spre a pregăti săvârșirea celei crimei, iară ceilalți s'au mărginit în ocrotirea și tănuirea complotului conspirației.

VIII.—Alexandru Ghica Vodă către Timoni, 28 Septembrie 1841.

Exposé.

Sans contester en aucune manière au gouvernement moldave le mérite apprécié par le ministère impérial, nous bornerons seulement à observer que si l'incurie reprochée aux autorités valaques ne doit ressortir que de la vigilance apportée par celle de la Moldavie dans l'affaire du complot qui a éclaté à Braïla, ce reproche est peu mérité.

La première arrestation faite à Galatz a eu lieu le 9 Juillet, et cependant la découverte du complot et toutes les mesures prises par les autorités moldaves n'ont pas empêché que des quantités considérables de poudre, de plomb et d'armes qui se trouvent en ce moment en notre possession, n'aient été achetées par des gens sans aveu sur le marché de Galatz et n'aient été exportées le 10 en bloc en Valachie, par l'unique échelle de Moldavie et à travers les autorités auxquelles la garde en est confiée. Le 11, les autorités de Braïla sont prises au dépourvu, sans qu'aucun avis préalable leur ait été donné par les autorités Moldaves et la nuit du 12 au 13 la tentative était complètement réprimée par les autorités valaques . . . . .

Galatz est une ancienne ville habitée par un grand nombre d'opulents propriétaires et établissements de commerce stables; échelle unique de la Moldavie, le gouvernement peut y concentrer toute sa sollicitude. Seul point de frontière à garder, il peut toujours y être en force. Braïla, ville naissante, n'est habitée que par un ramassis d'étrangers; les habitans les plus marquants y sont encore étrangers aux intérêts généraux du pays; simples commanditaires, ils se trouvent absorbés dans les relations extérieures et dans la dépendance des maisons dont ils relèvent . . . . . ; toutefois, en 1840, une simple rixe éclate à Galatz, des fonctionnaires y sont assassinés, la garnison entière y est désarmée, des femmes d'employés du gouvernement y sont enlevées, toutes les autorités y sont remplacées par les équipages des vaisseaux des différents pavillons stationnés dans le port, et enfin ces autorités n'y sont rétablies qu'au prix de l'impunité des coupables qu'elles ont dû leur accorder. Le cas des conspirateurs à Braïla ne peut être considéré comme un fait isolé; c'étaient des hommes appartenant incontestablement aux mouvements insurrectionnels de la Bulgarie, ils étaient soldés et mis en avant par les auteurs de ces troubles . . . . . et cependant il n'y a eu à Braïla ni assassinat, ni vol, ni brigandage . . . . .

L'absence à Braïla d'une force armée plus importante relève ici des dispositions de prévoyance bien autrement importantes. Les menées observées sur la frontière de la Serbie, les troubles qui avaient éclaté en Bulgarie dès

le commencement de l'été, avaient nécessité la formation de divers corps d'observation. Un camp sous les ordres du Colonel Garbatski, composé des 2-e, 3-e, et 4-e compagnies du premier régiment, avait été établi à Izvoare, en face de la Servie dont on redoutait une tentative sur la Valachie; plus tard ce camp a été transféré à Grojdibad (*sic*); un autre camp composé des 1-er, 5-e et 8-e compagnies du second régiment et d'un escadron de cavalerie, avait été établi à Zimnitza, en face de Sistov, point important rapproché du centre de l'insurrection bulgare. . . . . Braïla est un point isolé à distance des villages, d'ailleurs tous habités par des valaques, tandis que Zimnitza, Alexandria et Mavrodin, bourgs rapprochés l'un de l'autre, présentent une population de 8 à 9 mille habitants Bulgares ou Serviens. Ces deux camps n'ont pu être formés qu'en retirant une partie des forces des points qui renferment les plus fortes garnisons et toutefois Braïla ne s'est point trouvé au dépourvu . . .

Ce qui est plus douloureux pour nous c'est le reproche d'inaction et de timidité adressé à la garnison de Braïla, reproche d'autant moins mérité que malgré les inconvenables (*sic*) manifestations de sympathie dont les perturbateurs étaient devenus l'objet de la part de quelques uns des agents consulaires de Galatz et de Braïla réunis dans cette dernière ville, et qui se permettaient d'apostropher les officiers en présence même de leurs soldats, ... pas un soldat n'a succombé aux moyens de séduction qui leur étaient offerts par les embaucheurs . . . . . (1).

IX.—A l'honorable Consulat Général Britannique.

(Din partea Marei Postelnicii, Iulie 1841).

La Commission d'enquête établie à Braïla à la suite du mouvement perturbateur de l'ordre public qui y a eu lieu, vient de porter à la connaissance de Son Altesse Sérénissime Monseigneur le Prince Régnant que, quelques uns des perturbateurs se réfugièrent, lors de leur déroute, sur des bâtiments britanniques; qu'un nommé Vassili, caissier de cette bande, est de ce nombre; que la commission sus nommée en a demandé l'extradition, mais qu'elle lui a été refusée sous prétexte que ces turbulens se sont placés sous le pavillon britannique qui les couvre, maintenant.

L'invocation de cette loi ne pouvant point avoir lieu dans une pareille circonstance en faveur d'individus qui ont été pris les armes à la main, qui n'ont quitté ces armes que lorsqu'ils ne pouvaient plus en faire usage, qui

(1) Serisoarea e din 28 Sept. 1841. Acad. Rom. rap. consul. austriaci din București.

ne se réfugièrent sur les bâtiments en question que pour se soustraire à leur gouvernement, dans un port qui appartient à ce gouvernement et sous les yeux des autorités qui étaient à leur poursuite, le sous-signé, conformément aux ordres qu'il a reçus de Son Altesse, prie Monsieur le Consul Général de faire remettre ces perturbateurs entre les mains des autorités locales de Brăila.

La bonne intelligence qui règne entre la Sublime Porte et le gouvernement britannique, l'intérêt que l'Europe entièrement porte au maintien de la tranquillité en Turquie, les dangers que court cette tranquillité si ces perturbateurs sont sûrs de se soustraire à la justice, les relations d'amitié et de bonne harmonie qui existent entre le gouvernement de Sa Majesté britannique et cette Principauté, sont les raisons sur lesquelles le sous signé fonde sa demande, ainsi que l'espérance dont il se flatte qu'elle sera bien accueillie.

Le sous signé saisit cette occasion pour réitérer à l'honorable Consulat Général, les assurances de sa considération très distinguée.

X. Extras din depoziția lui Machedon Dascălul. Fevruarie 1842.

Il y a déjà une année que m'étant rendu pour la seconde fois à Athènes, j'y demeurais provisoirement avec d'autres compatriotes fréquentant le gymnase et l'Université de cette ville. Le but de notre séjour en Grèce n'était autre que la patrie. A cette époque fut organisée aussi l'association des Crétois et des Thessaliens. Nous autres Bulgares . . . . fumes engagés par cet exemple à former une association bulgare, afin de contribuer ainsi à la délivrance de notre malheureuse patrie. Après plusieurs réunions secrètes nous parvînmes à instituer cette société sous le nom de société *macédonienne*. Cela fait, nous commençâmes à communiquer le but que nous nous propositions à nos compatriotes Bulgares qui se trouvent dans les pays étrangers . . . . . nous poursuivions (notre entreprise) sans relâche afin de pouvoir l'accomplir simultanément avec la révolte des Crétois et des Thessaliens. Il fallait d'abord songer à l'endroit . . . . le plus propre aux préparatifs. . . ; la société jugea nécessaire de m'envoyer à Constantinople avec un certain Hillarion de Tirnowo afin d'examiner . . . . la situation politique de la Turquie . . . . (Ilarion pleacă apoi prin Bulgaria, iar Machedon rămâne la Constantinopol) Durant l'absence d'Hillarion j'appris qu'il s'organisait secrètement à Braila et Bucarest une société bulgare . . . . Partagé entre diverses pensées, je résolus d'attendre à Constantinople le retour d'Hillarion, mais après quelques jours éclata la révolution des Crétois et en même temps arrivèrent

les troubles de la frontière serbienne, ainsi que l'invasion des frontières de la Thessalie par quelques chefs grecs . . . . . Mais l'amour de la patrie ne nous permit pas de rester dans l'inaction . . . . . Nous décidâmes . . . . . de nous rendre, Hillarion à Tirnowo . . . et moi à Braila . . . . . Je m'embarquai . . . . . sans en prévenir personne, pas même Vogoridès, sous la protection duquel je me trouvais depuis tant d'années, sachant bien qu'il n'aurait jamais consenti . . . . . (De Braila) je me proposais de me rendre à Odessa et de là . . . . . à Paris . . . . . Mais certains amis ne me laissèrent pas dans le découragement où j'étais à l'égard du succès de l'entreprise ; ils me donnèrent des bonnes espérances et surtout Georges Kosakos demeurant à Gallatz . . . Sur ces entrefaites arriva aussi d'Athènes Stavro Georges, Epirote, appartenant à la société Thessalo-Epirote . . . Stavros devait préparer les Grecs de Gallatz, de Braila et quelques uns de ceux de Bouca-rest, en armant une partie d'entr'eux. Georges Kosakos devait armer les Bulgares pauvres de Gallatz, ayant aussi de fréquentes communications avec la principale société résidant en Bessarabie. Quant à moi j'exerçais l'état de professeur, attendant la fin de l'entreprise . . .

Le mouvement devait avoir lieu ainsi qu'il suit: De Bessarabie devaient passer environ mille hommes . . . et arrivés à Gallatz . . se réunir avec ceux qui s'y trouvaient . . . . . De là ils devaient se porter à Braila espérant que les autorités, vu le grand nombre, n'oseraient pas leur contester le passage du Danube . . . . . Nous commençâmes aussi à Braila certains préparatifs . . . Mais l'excès de l'enthousiasme nous ayant enivré complètement, quelques uns des grecs armés se rendaient tous les soirs dans ma maison . . .

CUPRINSUL

	Pag.
I. Complotul românesc din toamna anului 1840.	201
1. Originile complotului	»
Amestecul străinilor	»
Colquhoun	204
Colson	206
Câmpineanu	208
Afacerea Tavernier-Marsille	209
Cauzele nemulțumirii obștești	213
2. Complotul din toamna anului 1840	215
Faptele	»
Vaillant	218
Sentința	220
II. Cel dintâu complot dela Brăila (vara anului 1841)	223
1. Cauzele turburărilor	»
Politica orientală a Marilor Puteri în preajma anului 1840	»
Deșteptarea conștiințelor naționale	225
2. Turburările dela Brăila din vara anului 1841.	227
Faptele.	»
Atitudinea consulilor străini	230
Atitudinea cărmuirii Moldovei	232
III. Al doilea complot dela Brăila (primăvara anului 1842)	235
Afacerea Tavernier-Eliade	240
IV. Al treilea complot dela Brăila (primăvara anului 1843)	242
Uneltiri rusești	247
V. Concluzie	250
Anexe	251

Analele Academiei Române.

	L. B.
Neconștiutul în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i>	—30
Evoluția în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i>	—30
Tradiția istorică în chestiunea originilor române, de <i>Dimitre Onciul</i> . Doamnă Zamfire, domnițe române din secolul XVI, trecute în Tran- silvania, de <i>Ioan Pușcariu</i>	—20 —30
Câteva observări asupra îndatoririlor militare ale Cneștilor și boierilor moldoveni în secolii XIV și XV, de <i>I. Bogdan</i>	—30
Contribuții la istoria Moldovei între anii 1448—1458, de <i>I. Bogdan</i> . Evangeliiile dela Homor și Voroneț din 1473 și 1550, de <i>I. Bogdan</i>	—30 1.—
Tom. XXX.—Desbaterile Academiei în 1907—8	5.—
• XXX.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	6.—
Despre censura în Moldova. IV. Censura sub Grigorie Ghica și des- ființarea ei, de <i>Radu Rosetti</i>	1.— —20
Cetatea Neamțului dela podul Dâmboviței în Muscel, de <i>I. Pușcariu</i> . Notiță despre monetele lui Petru Mușat, de <i>Nicolae Docan</i>	1.— 1.—
Lupta între Drăculești și Dănești, de <i>A. D. Xenopol</i>	1.—
Contribuțiuni la studiul cronicelor moldovene (Nicolae Costin, Tudosie Dubău, Vasile Dămian), de <i>Const. Giurescu</i>	—40
Inscripțiile dela Cetatea-Albă și stăpânirea Moldovei asupra ei, de <i>I. Bogdan</i>	1.—
Documentul Răzenilor din 1484 și organizarea armatei moldovene în sec. XV, de <i>I. Bogdan</i>	1.—
Indice alfabetic al volumelor din <i>Anale</i> pentru 1898—1908	2.—
Tom. XXXI.—Desbaterile Academiei în 1908—9	5.—
• XXXI.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	10.—
Patruzeci și doi de ani de domnie a Regelui Carol I, de <i>D. Sturdza</i> . Un proces de sacrilegiu la 1836 în Moldova, de <i>Radu Rosetti</i>	—20 —50
Letopisețul lui Azarie, de <i>I. Bogdan</i>	1,60
Cum se căutau moșile în Moldova la începutul veacului XIX. Condica de răfueală a Hatmanului Răducanu Roset cu vechilii lui pe anii 1798—1812, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50 —20
Originile asi-ro-chaldeene ale greutăților romane, de <i>Mihail C. Sufu</i> . Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupațiunea rusească dela 1806—1812. I. Cauzele războiului. Inceputul ocupației, de <i>Radu</i> <i>Rosetti</i>	2.— —50
Negru Vodă și epoca lui, de <i>Dr. At. M. Marienescu</i>	—50
Criminalitatea în România, după ultimele publicațiuni statistice, de <i>I. Tanoviceanu</i>	—30
Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupația rusească dela 1806—1812. II. Negocierile diplomatice și operațiunile militare dela 1807—1812. Amănunte relative la ambele țeri, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50 —50
Unioniști și separatiști, de <i>A. D. Xenopol</i>	—50
• XXXVII.—Desbaterile Academiei în 1909—1910	5.—
• XXXVII.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	14.—
Știri despre veacul al XVIII-lea în țerile noastre după corespon- dențe diplomatice străine. I, 1700—1750, de <i>N. Iorga</i>	—50
Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupația rusească dela 1806—1812. III. Amănunte asupra Moldovei dela 1808 la 1812, de <i>Radu</i> <i>Rosetti</i>	1,60 2.—
— IV. Amănunte asupra Țerii-Românești dela 1808 la 1812, de <i>Radu Rosetti</i>	2.—
Despre elementele cronologice în documentele românești, de <i>N.</i> <i>Docan</i>	—50
Partidele politice în Revoluția din 1848 în Principatele Române, de <i>A. D. Xenopol</i>	—60
Studii privitoare la numismatica Țerii-Românești. I. Bibliografie și documente, de <i>N. Docan</i>	1,20
Știri despre veacul al XVIII-lea în țerile noastre după corespon- dențe diplomatice străine. II, 1750—1812, de <i>N. Iorga</i>	—80
Conflictul dintre guvernul Moldovei și mănăstirea Neamțului. I. Înainte de 1 Iunie 1858, de <i>Radu Rosetti</i>	1,60
Marele spătar Ilie Țifescu și omorirea lui Miron și Velișco Costin, de <i>I. Tanoviceanu</i>	—50
Luptele dela Ogetin și Teișani din zilele de 13 și 14 Septem- vrie 1602 (7111), de <i>General P. V. Năsturel</i>	—50
Conflictul dintre guvernul Moldovei și mănăstirea Neamțului. II. După 1 Iunie 1859, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
Din amintirea unui boier Moldovean din jumătatea întâi a vea- cului XIX, Dimitrie Ghițescu, 1814—1878, de <i>A. D. Xenopol</i>	—70
«Doamna lui Ieremia Vodă», de <i>N. Iorga</i>	1.—
Sociologia și socialismul, de <i>A. D. Xenopol</i>	—20
Despre metoda în științe și în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i>	—20
Țara Severinului sau Oltenia, de <i>Dr. At. M. Marienescu</i>	—50

Analele Academiei Române

	L. B.
Tom. XXXIII.—Desbaterile Academiei în 1910—1911	4,—
» XXXIII.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	12,—
Francisc Rákóczy al II-lea, înviatorul conștiinței naționale ungu- rești și României, de <i>N. Iorga</i>	—,40
Un călător italian în Turcia și Moldova în timpul războiului cu Polonia, de <i>N. Iorga</i>	—,30
Două documente privitoare la Revolta boierilor din țara Făgăra- șului în favoarea lui Mihnea Vodă numit cel Rău, 1508—1510, de <i>Ioan Pușcariu</i>	—,20
Carol al XII-lea, Petru cel Mare și țerile noastre, de <i>N. Iorga</i>	1,—
Câteva note despre cronicile și tradiția noastră istorică, de <i>N. Iorga</i>	—,20
Alte lămuriri despre veacul al XVIII-lea după izvoare apusene. Luarea Basarabiei și Moruzeștii, de <i>N. Iorga</i>	—,40
Răscoala Seimenilor în potriva lui Mateiu Basarab, de <i>N. Iorga</i>	—,30
Cevă despre ocupațiunea austriacă în anii 1789—1791, de <i>N. Iorga</i>	1,—
Insemnătatea divanurilor ad-hoc din Iași și București în istoria renașterii României, de <i>D. A. Sturdza</i>	
— I. Tratatul de Paris din 30 Martie 1856	—,40
— II. Anul 1856	1,20
— III. Anul 1857	1,60
— IV. Lucrările divanurilor ad-hoc din Iași și București.	1,60
— V. Anul 1858. Căimăcâmia din Moldova a domnilor Ște- fan Catargiu, Vasile Sturdza, Anastasie Panu	1,—
Partea Românilor din Ardeal și Ungaria în cultura românească (influențe și conflicte), de <i>N. Iorga</i>	—,20
Munții Tâmaș și Tămășel, de <i>Ioan Pușcariu</i>	—,20
Dinastia lui Radu Negru Vodă în Ungro-Vlahia (Valahia Mare) și Dinastia Basarabilor în Oltenia (Valahia Mică) și în Valahia Mare, de <i>Dr. Atanasie M. Marienescu</i>	1,—
» XXXIV.—Desbaterile Academiei în 1911—1912. . . . . (<i>Sub presă</i>).	
» XXXIV.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i> . . . . . (<i>Sub presă</i>).	
Breasla Blânarilor din Botoșani, Catastihul și actele ei, de <i>N. Iorga</i>	—,50
Pagini din istoria culturală: I. Privilegiul din 1815 al Târgului- Frumos. — II. Din vieța moșnenilor vieri ai ținutului Săcuie- nilor, de <i>N. Iorga</i>	1,—
Insemnătatea divanurilor ad-hoc din Iași și București în istoria renașterii României, de <i>Dimitrie A. Sturdza</i>	
— VI. Anul 1858. Adunarea electivă din Iași	1,—